פרשת **ואתחנן-נחמו** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתתק"ח שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעו

הר גבוה ותלול מאוד התנשא בין ההרים סביבו, והעליה עליו היה קשה מנשוא, אנשים רבים ניסו בכל כוחם לעלות על הר מרומם זה ולהגיע לפסגתו אולם הם כשלו בדרך, חלקם בחציה התחתון וחלקם בחציה העליון, אבל הצד השוה שבהם שלפסגת ההר לא הצליחו להעפיל.

פעם החליט איש אחד לעלות ההרה על אף הקושי שבדבר ומוכן היה להקדיש את חייו כדי להשיג מטרה זו, הוא עשה כל ההכנות הדרושות ומתוך רצון עז ונחישות רבה יצא לדרך הארוכה.

הדרך ארכה שנים, תלאות רבות עברו עליו וקשיים רבים עמדו לו בדרכו, אולם בכוח רצונו האיתנה התגבר על כולם, ולאחר כמה שנים מייגעים מכל התלאה אשר מצאתו בדרך, זכה סוף סוף לדרוך בכף רגליו על הפיסגה הנכספת.

והנה בעת עמדו על ראש הפיסגה שמח ומאושר על ההישג הגדול והעצום, ראה לפתע ילד קטן מתהלך על הפיסגה ומדלג על אבני המקום, שאלו האיש בתדהמה: הגידה נא לי כיצד עלית על הר מסובך כזה, כמה שנים ארכה לך העליה, הרי כשהתחלת לעלות על ההר עדיין לא נולדת, על כל השאלות הללו קיבל תשובה בת שתי מילים: "כאן נולדתי".

הנמשל הוא שבאמת לכל אדם ניתנה הבחירה לבחור בטוב או ברע ח"ו, להעפיל לראש הפיסגה או ח"ו להכשל ולרדת, רבים מנסים ולא מצליחים להגיע לסוף הדרך כי ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים.

רק מעטים אשר מקדישים את כל כוחותיהם למטרה עילאית זו מצליחים להשיגה לאחר מאמצים רבים וקשים.

אולם כשיש לו לאדם "זכות אבות" הורים צדיקים וגדולי תורה אז הם מנחילים לבניהם מדריגה רמה ונישאה כבר בלידתם, וכך הם נולדים על ראש ההר או בדרך אליה, כל אחד לפום דרגה דילי', ומנקודה זו ואילך מוטל עליהם להמשיך ולהתקדם, הם אינם מתחילים מתחתית ההר ומשולים המה לאותו ילד שנולד על הפיסגה.

ואכן עלינו לדעת כי לכל אחד מישראל לדורותיו יש "זכות אבות" גדולה ונשגבה של אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב, וכל אחד מישראל נולד עם נשמה קדושה אשר בכוחה להתקדם בדרך התורה ולעלות על הר ה' ולהגיע לפיסגתו, כי אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב ונולדנו על הפיסגה, נולדנו קרובים אל ה' וביכולתנו להמשיך את חיינו בדרך זו.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש יאמ"ר ה' ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
שבח"י רמכו"ן ..... ו
פינת קדרת ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
פשיט כהלכה ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שבת ..... יא
פשולחן מלכים ..... יב

אגרת פרק ג'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

הוצאות הגליון
בשבוע זו

נתנדב ע"י הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **חיים לעווי** הי"ו

אב"י בעיה"ב וויען יע"א

לעילוי נשמת אביו

הרה"ח ר' **ניסן לעווי** ע"ה

בן הרה"ח ר' אפרים משה ע"ה

נלב"ע י"ב מנחם אב

ת. נ. צ. ב. ה.

בעת ההוא בכל עת שיהיה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא. "לא אמר באיזה עת, שקאי על כל עת ועת. **ולמד אותנו בזה שאל יאמר האדם עתה אין לי מוח כראוי לתפילה ולא אתפלל עתה רק לכשאפנה אתפלל כראוי וכנכון, רק בכל עת ועת תתפלל לפי העת ההוא של עכשיו, יהיה העת איזה עת שיהיה.** וזהו שנאמר (דברים ד, כט): 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת' שאמר גם כן סתם 'משם' ולא אמר באיזה מקום וזמן. רק הפירוש משם **מכל מקום ומקום שאתה שם,** אז תדרוש את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו וגו'. **זרע קודש**

"ומצאת" הרבה יותר ממה שבקשת

ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת וגו'. יש להבין, הלא 'מציאה היא דבר שמגיע בלא דעת ובלא בקשה כי אם בהיסח הדעת, והיאך אם כן שייך לבקש אחר מציאה. וי"ל על דרך מאמרם ז"ל (שהש"ר): פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וזהו שאמר: **ובקשתם משם את ה' אלקיך אף בבקשה מועטת, ומצאת אח"כ יותר ויותר. כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך שתהיה אח"כ עובד ה' בכל לבבך ובכל נפשך.** וזו גם הכוונה באמרם ז"ל (מגילה ה:) "יגעתי ומצאתי תאמין".
תפארת שלמה

ה'אנכי' המבדיל בין האדם להש"ת

אנכי עומד בין ה' וביניכם וגו'. שמעתי מהרב המגיד הקדוש רבינו יחיאל מיכל מגיד מישרים דק"ק זלאטשוב פירוש הפסוק, שאם אדם מחזיק עצמו לאיזה בר מעלה עושה בזה מסך המבדיל. וזהו **'אנכי'** פירוש על ידי שמתגאה לומר אנכי בר מעלות ומדות טובות, הוא הוא ה'**עומד בין ה' וביניכם**' שבזה הוא מעמיד מסך המבדיל. רק שצריך האדם לידע **שהוא כאפס ואין, רק שהקב"ה הנותן בו חיות** לעשות דבר גדול או קטן והוא מהוה כל הויות.
לכן אין ראוי לשום בריה לומר אנכי כי אם לו יתברך נאה לומר אנכי מפני שהוא מהוה כל החויות, אבל האדם אם אומר אנכי או אני, היינו שמחזיק עצמו לשום בן מעלה ומרגיל בזה ומתגבר והולך במדה זו, הוא נפרד מהשי"ת **עד שיוכל לבוא על ידי זה שיהיה כופר בעיקר חלילה,** וזהו בין ה' וביניכם.
מאור ושמש פר' בא (וע"ע מש"כ בענין זה בר"פ ראה)

"בכל לבבך" על ידי רצון ותשוקה לכך

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. הקשו המפרשים בשם הרמב"ם (עי' הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב) על מצות 'ואהבת' וכדומה **איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם.** והאמת, כי הקושיא היא עצמה התירוץ, שמזה נלמד שיש בטבע כל איש ישראל לאהוב להש"י בכל לבו ונפשו רק שנטמטן בעומק הלב, **ועל ידי הרצון והתשוקה למצוא זאת האהבה, על זה נאמר** (מגילה ו:) **יגעתי ומצאתי תאמין** (עי' תניא פט"ז וכו').
ואיתא בספרי: 'והיו הדברים' כו' למה נאמר, לפי שנאמר 'ואהבת' כו' א"י כיצד אלא **מתוך שאתה נותן הדברים אל לבך תכיר מי שאמר והיה העולם** כו'. פירוש כנ"ל, **שעל ידי שמשים האדם זה ללבו תמיד, ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו, נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו ואף שקשה לצייר לקיים 'בכל לבבך', מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לבוא לזה בכל עת, ועל ידי זה נפתחים השערים שבלב האדם,** כנ"ל.
שפת אמת (תרל"ד)

עיקר הדביקות, אם ע"י סור מרע יזכה לחיות בהאמונה ד'אין עוד מלבדו' הוא כפשוטו ממש

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. עיקר הדביקות שעל ידי זה יקבל השי"ת נחת מאתנו הוא אם על ידי הרחקת הרע נתדבק בטוב, דהיינו שנקיים (תהלים טז, ה) שויתי ה' לנגדי תמיד, **ונרגיל עצמינו במדת אמונה להאמין בכל עת שנוכל – שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה,** כי דבר גשמי אינו מונע מקום לדבר רוחני כידוע בחוש, **ועל ידי זה תפול עלינו יראת השי"ת כל אחד לפי שעורו ולפי הזמן והמקום, ועל ידי יראה זו נוכל לבוא לענוה האמיתית, לחיות כאין נגד כח השי"ת:**
כי באמת ידעת מה שכתוב בש"ה על פסוק (דברים ד לט) וידעת היום והשבות וגו' כי ה' הוא האלהים אין עוד, וכתב שאין כונת הכתוב שאין עוד אלהים זולתו, כי זה אין צריך לומר, רק שר"ל **'שאין עוד בעולם שום מציאות זולת מציאותו ית"ש',** כי הלא כל הנמצאים היו קודם הבריאה בכוחו, והוא האציל כוחותיו וברא להם לבושים רוחניים וגשמיים, וכוחותיו מחיה כולם, ובלעדם דהיינו אם ישובו למקורם כקודם הבריאה, אין ללבושים הרוחניים והחומריים שום מציאות כלל, כמו שהיה קודם הבריאה ונשגב ה' לבדו, (יבמות ק"ד ע"ב) וכל הראוי לבילה וכו', והעומד לעשות בעשוי דמי, כמבואר בגמרא בכמה דברים, (סוטה כ"ה ע"א) **שטר חוב העומד לגבות** וכו', (שבועות מ"ג ע"א) ענבים העומדים לבצור כו', **אם כן הרי בכל עת ביד השי"ת וברצונו להשיב הדבר כבראשונה ויהיה הוא לבדו, אם כן אין בעולם עוד זולת הוא וכוחותיו שהם אחד, ובלתי זה אין מציאות, אף שנראה שיש דברים אחרים הכל הוא מציאותו וכוחותיו** כו'.
יושר דברי אמת (קונטרס ראשון אות יא)

תורה

כפי התלהבותו ודביקותו בעסק התורה זוכה לבחי' מעמד הר סיני בלימודו, ומתקבלים תפילותיו

ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים כו'. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו כו' רק השמר לך וגו' הדקדוקים רבו כו'. **ונראה לי על פי מה דאיתא בספרים קדושים וגם שמעתי ממעשיות מקדושי העליונים כי כשאיש ישראלי הוא לומד התורה בהתלהבות ודביקות גדול אזי מתלחט אש סביבותיו ואז רואה הכל כאז במתן תורה שנפתח לישראל כל השבעה רקיעים. וכאשר איש ישראלי עוסק כך בתורה בהתלהבות כל כך, אזי גם תפילתו עשאה רושם למעלה ונתקבלה בעולמות עליונים ומשפיע שפע טובות לכל באי עולם המשתוקקים לתפילתו,** אף לאיש נכרי אשר לא מבני ישראל המבקש ממנו שיתפלל עבורו לפעול לו איזה דבר והצדיק הלז רואה שיהיה על ידי זה קדוש ה' אזי יוכל גם כן לפעול לו תיכף בתפילתו, וכאשר הצדיק פועל לו ענינו אזי רואה בעין הערל שקרוב ה' לתפילתו של הצדיק לקבלו תיכף. ובזה נתעלו בני ישראל אף אצל הגוים כי רואים בחוש שהקב"ה קרוב אצלם לשמוע בתפילתם. **וזה הוא על ידי תורתם הנעשית בהתלהבות אזי גם תפילתם נתקבל תיכף לפעול למעלה כו'.**

ומשם בארה היא הביאור הפסוק 'כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', והטעם לזה שיאמרו שבני ישראל חכמים ונבונים ויתגדל כבודם בין האומות הוא בשביל כך שיהיו רואים כי 'מי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו', על ידי זה יהיו מוכרחים להודות שה' יתברך ישמע תיכף בתפילתם וקרוב הוא לכל קוראיו באמת, על ידי זה יתגדל כבוד בני ישראל בין העמים. **ומפרש חכתוב על ידי מה הקב"ה קרוב לתפילתם, הוא על ידי 'ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת' וגו' הוא על ידי שעוסקים בתורה בהתלהבות גדול ולהט האש סביבותיו כאשר ניתנה בסיני באש, אז תפילתו גם כן פועלת למעלה ויתגדל כבוד בני ישראל גם אצל האומות.** ומזהיר הכתוב **'רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך'** וגו', היינו באם חס ושלום תשתכחו התורה ולא תעסקו בה כל כך בהתלהבות אז גם תפילתו לא תפעול למעלה כמו שאמרו חז"ל (דברים רבה י, א) מסיר אוזנו משמוע תורה וגו' (משלי כח, ט) אזי גם תשפל כבודכם אצל האומות כנ"ל, והבן.

מאור ושמש

השגת תמונת בעל השמועה היא לראיה שלומד תורה כדבעי, והנוגע לכל חד לפום דרגא דיליה בענין זה

קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול (דברים ד, יב), יש לרמז עפמ"ש במדרש (האומר שמועה בשם אומרה, יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו). לעולם יהא בעל שמועה עומד לנגדך, **שכאשר האדם לומד תורה לשמה רואה התנא בהזכרת שמו,** ולזה אמר כאשר **'קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים',** שרק קול ודיבור בלבד שומעים אבל לא תמונת בעל השמועה התנא או האמורא, אז הוא סימן **'זולתי קול', שאותו קול הוא זולתי בלתו ית' שאין הקב"ה בתוך תורתו ואין לימודו לשמה כראוי.**

אמת ליעקב

(א"ה מסופר שהעידו כמה בעלי רוה"ק על המחבר (בעל מלא הרועים וקהלת יעקב) **זצ"ל** שהיה לו מדרגה זו אשר בכל עת שהזכיר שום תנא או אמורא ראה אותו, והנוגע לכל חד לפום דרגא דילי' ראה מה שהביא בליקוטי יהודה פר' לך ז"ל: אא"ז הרה"ק החי' הרי"מ זצ"ל אמר, איתא יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו. **כי השמועה והחידוש ההוא שייך לשורש נשמתו של בעל השמועה, ולכן נקרא 'בעל השמועה', וכאשר לומד ויודע שהם דברי תורה, מאיר בו נשמתו של בעל השמועה, וזה פירושו 'שיראה כאילו עומד כנגדו'** עכל"ק)

תפילה

תפילה בלשון שירה, מתוך אמונה ובטחון שיקובל תפילתו

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. דאיתא בסה"ק (של"ה הק' פ' שמות תורה אור) פירוש על הגמרא צדיקים אומרים שירה לעתיד לבוא, היינו **שאמונת אלהי עולם תקועה בלבם כשצריכים להתפלל על איזה דבר מתפללים בלשון שירה, מחמת שמובטחים שבודאי יענה להם השי"ת והרי הוא להם כאלו כבר נתקיים אותו הדבר,** ע"כ (ועי' מש"כ בספה"ק

קדושת לוי פר' בשלח שאמרו שירה עוד טרם נבקע הים בגודל בטחונם ועי"ז נמשך הנס). וזה הי' בחינת משה, וזה פי' הפסוק **ואתחנן אל ה'**, דאיתא בספרים (כ"ב בבעל התורים ד"ה ואתחנן) **שתיבת ואתחנן מספר שירה**, ונ"ל פרושו כנ"ל, דהיינו כי **אעפ"י שמשה רבינו ע"ה היה צריך להתחנן אעפי"כ אמר בלשון שירה**. ולפי"ז מתורץ למה אמר משה רבינו ע"ה דווקא בלשון חינון ולא בלשון אחר של תפילה (דואתחנן דיקא עולה למנין שירה), רומז לדברינו הנ"ל.

אור לשמים

ע"י שמקדים להודות ולהלל להש"י על ישועות עתידות יסכר פי המקטרגים על תפילתו שיתפלל אח"כ

כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו כו' (עיי"ש שהביא דברי המדרש על פסוק זה ופירושו בהמשך דה"ק) **נ"ל על פי מה שקבלנו כשהאדם מתיירא להתפלל מחמת שחושש פן בבואו להתפלל יבואו המקטריגים לקטרג על תפלתו אם ראוי זה האיש שתקובל תפלתו, וח"ו עי"ז יבוקר פנקסו, אזי יותר טוב לספר שבחו של מקום בנידון המצטרך, דהיינו אם יצטרך להתפלל על רפואה לא יתפלל דרך תפלה תיכף רק ישבח דרך שבח להבורא עולם שהוא רופא חולים, ובמחשבתו יכוין להמשיך רפואה להנרצה, והבורא עולם היודע תעלומות לב** (משא"כ המלאכים) **הנה הוא יעשה בקשתו, וחטעם הוא, כיון דמזכיר שבח הבורא שהוא פועל הישועה הזאת, מי הוא שיקטרג על הדבר הזה, הנה כל המלאכים מסכימים וחקב"ה עושה כפי מחשבתו של המשבח להמשיך ישועה להנרצה.**

ולדעתי זהו שתקנו חז"ל (למדוהו מן המקרא) **לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה ואחר כך יתפלל** (ברכות לב.), **דכיון שמסדר שבחו של מקום, למשל כשמשבח את הבורא שהוא רופא חולים, הנה כל המלאכים עונים אמן ומסכימים לשבח הלזה, הנה הגם כשאחר כך יבא המבקש לבקש ברחמים על הרפואה במו פיו, שוב לא יקטרגו המלאכים דהוה ח"ו כנוגע בכבוד המלך ובשבחו כאשר ירצו ח"ו למנוע הרפואה אשר זה כרגע שבחוהו שהוא רופא חולים, והנה להיות הש"י יודע אשר שוב לא יקטרגו המלאכים גם בעת הבקשה הנה הוא ית"ש עונתו גם בטרם יקרא בתפלה ובקשה רק עונתו מקודם ובטרם יקרא היינו בעת סידור השבח** כו'.

[והיינו בכל קראינו אליו] **היינו בעת סיפור השבח קודם הבקשה, וכונת המספר בשבח ג"כ במחשבה על המבוקש, וזה אינו מכיר בקריאה הזאת רק הבורא ית"ש** [והיינו 'אליו' דוקא] כי הוא היודע תעלומות שהנרצה הוא למסדר השבח להיותם נעזרים בדבר המצטרך להם, והבן.

בני יששכר (תשרי ב, ו)

ההתבוננות כי לא בחר ה' בכל התהלות, רק במה שהללוהו 'אלקי ישראל' זה מביא לאהבת ה', והמתבונן בזה בוז יבוז לכל הללי דעלמא נגד ריוח זה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. ו'אהבת אמר בתוספת וא"ו, לומר **מלבד מצות שמע ישראל שהוא קבלת עול מלכות שמים היא מצות אהבת ה'.** עוד ירצה להעיר להקודם לאהבה, על דרך אומרם ז"ל (זוה"ק ח"ג נו.) **ואין אדם משיג גדר האהבה עד שתקדים בו היראה** והוא אומרו ואהבת מלבד גדר היראה, ואומרו את ה' פירוש **על ידי האהבה אדם מתדבק בה'**, והוא אומרו את ה' כו'.

עוד ירצה לעורר לב איש ישראל לאהבת ה', על דרך אומרם ז"ל (מד' שוחר טוב כב, יט) בפסוק **'יושב תהלות ישראל'** (תהלים כב ד) **"שלא בחר ה' מכל התהלות זולת כשהללוהו, ואמרו לפניו ברוך ה' אלהי ישראל, אז ישב על כסא מלכות עולם", והוא אומרו ואהבת את ה', לטעם זה שלא בחר להיות אלא אלהיך, ובהעיר האדם לבו לפרטים כאילו תתנתק נפשו ותתר ממקומה בהתעוררות נפלא ורם באהבת הנאהב יתעלה רום תפארת כבודו.**

עוד אולי שנתכוון לעורר לב האדם בשלשה מיני אהבה, שישנם בהכרה לנבראים, והם אהבת **חטוב**, אהבת **הערב**, אהבת **המועיל**, לזה בא דבר ה' לשלשתם, **ואהבת את ה'** בשם זה העיר הלב לבחינת אהבת **חטוב**, במה שהוא טוב הרמוז בשם, כאומרו (תהלים קמה ט) טוב ה' לכל, גם בחשק **הערב** בסוד טעמו וראו כי טוב ה' (שם לד ט), **כי כל הנפש אשר יוכיח שם זה למולה אין עריבות בכל הנבראים שיכנס אליו בערך הנשתווה**, וזה לך האות אומרו (שה"ש ה ו) נפשי יצאה בדברו.

גם תשכיל בפסוק וידעת עם וגו' (להלן ח ה), **על פי ה'** (להלן לד ה) **ז, כי תתנתק הנפש מהגוף ולא תרגיש בפרידה להפלגת הרגש הערב מהטוב, הרי שמענו אהבת הטוב ואהבת הערב מתיבת ה'.**

ואהבת **המועיל** רמזה באומרו **'אלוהיך'**, על דרך אומרו (תהלים כב ד) **'יושב תהלות'**, כמו שכתבנו בסמוך (לעיל), ובזה נכלל גם כן אהבת המועיל, **כי בזה הרווחנו עולם ומלואו כמאמר שלמה** (קהלת יב יג) **כי זה כל האדם, כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה** (שבת ל:).

אור החיים הק'

(המאמר ארוך ונקדש ובו פתח שער אהבת ה',
ולדרכינו ליקטנו מה שנוגע לענין התפילה)

דבש תמרים

פנינים יקרים, מלאך חפרוה שרים, רעותינו הקדושים עצי התמרים

כי אל רחום ה"א לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך. ויובן עפ"י המבואר במס' שבת דלצדיקים לא תמה זכות אבות לעולם ולרשעים מישראל דתמה זכות אבות מ"מ ברית אבות לא תמה, ומפרשין בזה הכתוב ואף גם זאת בהיתם בארץ אויביהם וא"ת, ר"ת תימה זיכות א'בות מ"מ לא מאסתים ולא גאלתים לכלותם להפר בריתי אתם דייקא דברית אבות לא תמה, הרי מבואר דברית היינו שלא לכלותם כאמור, ועפ"ז מבואר כי אל רחום וגו' ולא ישחיתך ואף שאין עושין רצונו, והוא משום ולא ישכח את ברית אבותיך כאשר נשבע להם, ואף שתמה זכת אבות אך ברית אבות לא תמה והיא העומדת להם.

(ישמח משה)

☆

ואתחנן בעת ההוא לאמר ה' אלקים אתה החילות וגו'. ובמדרש מה אברהם אמר ה' אלקים מה תתן לי ואף משה אמר ה' אלקים אתה החילות וצ"ל הכוונה בזה שאמר בלשון אברהם, ויבואר בהקדם דברי האוהל יעקב לפרש ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, כי ע"י תפילות אבותינו נעשה מעין הנובע ישועה בדורות שאחריהן, וזה שצוה ה' אותנו לזכור נסיו ונפלאותיו אשר עשה עם אבותינו כי עם זה מעוררים אנחנו אותן החסדים והנסים להריק אלינו, וז"ש יענך ה' ביום צרה דייקא שאז רבו המסטינים, ע"כ ישגבך שם אלקי יעקב, מי שענה ליעקב בעת צרה הוא יענה אותך אבל לא מכחך לבד, וז"ש ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאחר שנגזרה גזרה וכבר הגיע עת צרה, לאמר ה' אלקים בלשון שאמר אברהם לעורר תפלתו להושע כמו שנושע באותו לשון בהתחננו אל ה'.

(ייטב לב)

☆

ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה. ונראה לפמ"ש בספרים לפי באין מליץ יושר מול מגיד וכו', שכשישראל אין עושין רצונו של מקום ח"ו ואין להם שום זכות להצדק ביום הדין, ובאמת הקב"ה מקור הטוב רוצה שיזכו בדין, אבל צריך לסתום פי המקטרגים שלא יהיה להם פתחון פה לקטרג, ולכן אם ישראל מקיימין איזה מצות מאותן החוקים שאין להם טעם אז גם הקב"ה יעשה מדה כנגד מדה לזכותם בדין אף שאין בזה שום טעם ושכל במה לזכותם, וזהו באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חו"ק, ר"ל שהם מקיימים החוקים, וצדקנו במשפט שבזה יוכל להצדק אותם בדין ובמשפט ע"כ, וז"ש ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו, שע"י קיום החוקים נוכל לזכות בדין באיזה אופן שיהיה וזהו לטוב לנו שנשיג טובה ע"י עשיית החוקים.

(קדושת יו"ט)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. במדרש אם אעברה נא בטל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

ואתחנן אל ה', כשאדם עומד להתפלל יחשוב שאין לו אלא ה' עת ההוא'

ואתחנן אל ה' בעת ההוא וגו'. שמעתי מפי אחי הרב ר' שמואל ט"ב אבד"ק גארליץ, ע"ד שפי' בס' דברי אמת של הרב הק' זלה"ה מלובלין מאמרם (בראשית רבה פא- ו) **אין 'ועתה' אלא תשובה, כי האדם צריך לחשוב בכל עת כי מה שעבר אין וכלה באפס, ומה שעתיד אינו עדיין, ואין לו רק רגע שעומד בו, וראוי עכ"פ לעשות בו תשובה ע"כ דבריו.** והנה משה אדוננו היה עניו מאד מכל האדם, ודימה בנפשו שאין בידו זכות מן העבר ולא מן העתיד, כמאמרם אל תאמן בעצמך וכו', **ולא נשען להתחנן אל ה' כי אם בשביל עת ורגע ההוא שעמד בו לפני בוראו, וזהו ואתחנן אל ה' "בעת ההוא" בשביל עת ההוא,** והבן.

ייטב לב (ואתחנן)

"קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין"

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה. ומחובתנו להיעצר לרגע לחשב את חשבוננו בעולם הזה, ולהסיק את המסקנה הנדרשת מאליה, **כפי ששמעתי פעם מהאדמו"ר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצוק"ל [בהיותו בעיה"ק ירושת"ו]** בהגדירו את האדם במצביו השונים שנפקחו עיניו ומגלה את מצבו האמיתי היכן הוא עומד, כמאמר הכתוב (דברים ג- כז) עלה ראש הפסגה **ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה, וראה בעינך כי לא תעבר את הירדן הזה, קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין.** הוי מחשב חשבון עולמך, שובה ישראל, כי כשלת בעוונך.

מרבה חיים (להגר"ח ברים זצ"ל עמ' מה)

סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, ויובן לפימ"ש בפרד"א בכל שנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק פעור עולה למעלה לקטרג ולהזכיר עון וכשרואה קברו של משה חוזר ושוקע, ומבואר כי משה היה מוכרח להקבר בחו"ל מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור, ובזה פי' באוה"ח ונשב בגיא מול בית פעור, אין ישיבה אלא עכבה עד עולם, שמשה רמז טעם קבורתו שם מול בית פעור, לבל יקטרג על ישראל, וברשי' עה"פ כי מת אנכי בארץ הזאת אינני עובר את הירדן, שאף עצמותי אינם עוברים, ובכן יתכן כי מה שבקש משה אעברה נא היתה בקשתו ליכנס ולהקבר בארץ, וע"ז השיב לו הקב"ה כי דבר זה לא יתכן כי אם יתקיים אעברה נא ויקבר בארץ אז בטל סלח נא שאם לא יהיה נקבר מול בית פעור יהיה להם האפשרות לקטרג בכל שנה, וע"כ אם סלח נא להסיר קטרוג פעור, אז בטל אעברה נא כדי שתקבר מול בית פעור מטעם האמור.

(דברי יואל)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. ובמדרש אעברה נא בטל סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, והביאור הוא עפ"י דברי מהרי"ד מבעלזא זי"ע לפרש נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, וקשה למה אמר אלקיכ"ם בלשון נסתר, דהנה רשיז"ל פיוש עה"פ אנכי הי אלקיך למה אמר בלשון יחיד, ליתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל לומר לי צויתי ולא להם, וזהו נחמי נחמי, פי' דאחר הבכיה לדורות של בין המצרים על מעשה העגל, באה הנחמה יאמר אלקיי"ך בלשון יחיד, כדי שיוכל משה רבינו ללמד סנגוריא ולטעון לפני הקב"ה לי צויתי ולא להם ע"כ, והנה טענתו של משה רבינו אעברה נא היתה שגם הוא נכלל בבנ"י ויוכל לזכות בארץ הטובה אשר נשבע השי"ת לאבותינו לתת לנו, אבל ממה שטען לי צויתי ולא להמא"כ נחלק הוא מכלל ישראל ובטלה טענת אעברה נא, וזהו פי' המדרש אם אעברה נאאז אתה נכלל בתוך כלל ישראל וא"כ בטל סלח נא כי שוב לא יוכל לטעון לי צויתי ולא להם ואם סלח נא מחמת הטענה של לי צויתי ולא להם והלשרא של אנכי הי אלקיך נאמרה בלשון יחיד לך לבדך א"כ אין כאן טענת אעברה נא לעבור לארץ ישראל בתוך כלל ישראל, וזהו שאמר משה רבינו לבנ"י ויתעבר הי בי למענכם, היינו כי בעבור בנ"י לא נתן לו הקב"ה ליכנס לארץ כדי שיהיה להם סליחה וכפרה על חטאתכם במעשה העגל, ע"כ תלה את האשמה בהם.

(ברך משה)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. ובמדרש אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא ואראה, וי"ל לפי מה שביאר הערוגת הבושם מה שמבקשין אנו בתפלה לזכור לנו עקידת יצחק עקידתו דוקא, עפ"מ דמבואר במדרש בשעה שיקש אברהם לעקוד את יצחק בנו אמר לו אבא בחור אנו וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך, אלא כפתני יפה יפה מיד ויעוד את יצחק, הי שגם בחיר הי אבינו יצחק חשש אולי לא יעמוד בנסיון, ומה יעשו אזובי קיר ומה יפלא עכשיו כשאין ביד אנוש פעוט כח להתגבר על יצרו ונכבוש תחת ידו, והיינו שאנו מתפללין שוא יתי"ש יזכור לנו זכות העקידה ע"כ, ולפי זה חידש כ"ק אאמו"ר שליט"א שע"כ נשחט האיל תחת יצחק כי יצחק לא מסר נפשו בשלימות לשחוט עצמו כי הרי היה ירא מנסיון היצר וזאת היה נחשב בעיני אברהם לפגם וע"כ העלה תמורתו איל לקרבן על החטא עכתו"ד, והנה משה רבינו ידע כי מה שנגזר עליו שלא יכנס לארץ הוא מחמת פגם החטא של מי מריבה, ולכן היה מבקש זכותים איך יצדק עצמו לפני יתי"ש, ולזה אמר אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל, והטעם שהיה צורך להחליף את יצחק באיל כי מאחר שבקש כפתני יפה יפה נפסל לקרבן, ונמצא כי יצחק ירא שמא לא יוכל לעמוד בנסיון, וא"כ מה יענו אזובי יר פשוטי עם כאשר באים לידי נסיון, ובזה רצה משה רבינו להמליץ על עצמו שיהיה לו ללימוד זכות.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

היה צריך לייעד ערי מקלט, ולא די שיגלה הרוצח לעיר אחרת, שלא יבואו להתחבר עמו

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. בפר' ואתחנן אמר רבינו דברי תורה בענין ערי מקלט שבפרשת השבוע, שמסיים שם הכתוב וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, ולכאורה איזה שייכות יש לפסוק זה דוקא אחר פרשת ערי מקלט. והסביר רבינו דלכאורה צ"ב, **למה צריך הרוצח לנוס אל אחת מהערים האלה דוקא, ולמה לא יהיה די לו עונשו שיהול עליו חובת גלות וינוס אל איזה עיר שירצה.**

ואמר רבינו ז"ל דהנה **אם ינוס הרוצח לסתם עיר של אנשים, אז יוכלו האנשים להתחבר עמו ללמוד ממעשיו, וזה סכנה גדולה להתחבר עם אנשים שאינם מהוגנים, וע"כ צריך לנוס אל הערים האלה דוקא, שגרו בה שבט לוי הצדיקים שלא חטאו בחטא העגל ולחמו מלחמת ד' ויודעים שאסור להתחבר עמו,** ובפרט שבט לוי שהיו מופרשים ומובדלים מהבלי העולם הזה, כמו"ש (דברים י- ט) על כן לא יהיה להם חלק ונחלה, ולהם לא יצמח שום תקלה שהם לא יתחברו עם הרוצח. **וזהו כלל גדול ויסוד ועיקר בכל התורה שחיובא רמיא להתבדל מאנשי רשע עושי עול, וע"כ נקיט להאי קרא אחר שנכתב פרשת ערי מקלט שמזה נלמד חובת ההתבדלות, לומר לך שזאת התורה דהיינו חובת ההתבדלות הוא כלל גדול בכל התורה.**

מושיען ש"י (ח"ו עם שט"ו)

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן (ג כה).

נראה לפרש דברי הכתוב, כלפי מה שאנו רואים בימינו בעוה"ר לית שאנו פריצים בתרה"ק ומלזות ומלחוה בתועבות רמ"ל, וכל פינה ופינה הוא מלא בתינות ופרילות ובכל מיני תועבה, וממילא מי יפשר להסתכל בנוד המקומות שבארץ, מאחרית הכתוב (בתדבר טו לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם.

לזה כאשר הראה אותה הקב"ה למשה, התפלל משה ואמר, יעברה נא "ואראה" את הארץ הטובה, כי משה רבינו ניקש מאתו יתברך, דברלוני לעבור ולילנס אל הארץ רק בתנאי ואראה, שאוכל לראות ולהביט בכל מקום שאראה, שיהיה כל הארץ אך ורק מקומות כשרים. וכן אנו מקוים לחזור ולראות את הארץ, אחרי שיטוהר מכל טומאה ותלאה, ורוח הטומאה יעבור מן הארץ, והתלילים כרות יכרתון, בציות גואל צדק במהרה בימינו אמן.

דרשה יום שב"ק ואתחנן תשט"ו בארה"ק

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו' (ד לט).

נראה לפרש על פי מה שאמרו ז"ל (סוכה נב.) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ותנס עיקר הנסיון הוא כאשר בא היצר הרע אל האדם ואומר לו, הרי ממילא יקשה לך להתגבר ולעמוד בנסיון זתן ארוך, על כן למה לך להתחיל ללחום אתי לאיזה זתן, הא ממילא אהיה אני הטועה, אבל אם יחשוב האדם לעצתו שלא יצטרך להתגבר עליו רק יום אחד, אז אינו קשה עליו כל כך להתגבר כנגדו.

וזהו רמז הכתוב, וידעת היו"ס, כי תדע ותתבונן ארך היום בלאוד יש לך התגברות היצר הרע, ואז יעלה לך בנקל שלא לחטוא, והשבות אל לבבך כי ה' האלהים.

מפי הרה"ג ר' מענדל הענדלער ז"ל, ששמע מפי רבינו ז"ל גופא דעובדא הכי הוה, הרה"ג ר' מענדל ז"ל הניח תפילין לראשונה כשנעשה בר מצוה אצל מרן רבינו ז"ל, והיה אז ביום ה' לשבוע, ואביו הר"ר משה ע"ה לא היה לו פנאי להתפלל במנין של רבינו ז"ל ולומר אז ברכת ברוך שפטרני, על כן שאל מרבינו ז"ל אם יכול להמתין בברכתו עד יום השבת, והסכים רבינו לזה. אלא שהוסיף רבינו בצחות לשונו, דכדי שלא להכניס בספיקא למי נחשב העונות עד יום שבת קודש, תראה שלא יעשה שום עבירה עד יום שבת על כל פנים. ואחר כך הוסיף רבינו ואמר, דבאמת לשמור עצמו מן החטא רק יום אחד, אינו קשה כל כך רק עיקר דרך היצר הרע הוא לפתות האדם שקשה להתגבר כל כך ימים ולעמוד בנסיון זמן ארוך, ובזה פירש פסוק הנ"ל.

אז יבדיל משה שלש ערים וגו', וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (ד מא-מד). יש להבין שייכות הפסוק של וזאת התורה וגו' לסיום פרשת ערי מקלט.

ונראה בשנקדים לנאר למה הצריך הכתוב אל הרוצח לנוס אל אחת מן הערים האל (שם פסוק מב) דוקא, כי למה לא יהיה לו עוצמו עשה הדבר שיחול עליו חובת גלות, ויוכל לנוס אל איזה עיר שירצה. אך הענין הוא, שאם יוכל הרוצח לאיזה עיר שירצה, אז יוכלו המנשים הדריש שאם להתאבר עמו וללמוד ממעשיו, וזה סכנה גדולה להתאבר עם אנשים בלתי מהוגנים, על כן הצריכו הכתוב לנוס אל אחת מן הערים האל דוקא, לפי שבהם יש שבט לוי (בתדבר לה ו-ז) שהיו כולם לדיקים (שמו"ר פט"ו ס"ח), שלא אטאו בחטא העגל (שמות לב כו), ולאחו מלאתת ה' (שם פסוק כו), והיו מופרשים ומובדלים מהבלי העולם הזה, כמו שכתוב (להלן י ט) על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו, ולכן להם דייקא לא יאתא שום אקלה בצוואם בתוכם הרוצח הלזה, לפי שהם ידעו להזהר מלהתאבר עמו ושלא ללמוד ממעשיו.

אם כן נמצינו למדין מפרשת ערי מקלט חובת ההתבדלות מאנשים בלתי מהוגנים, לכן אחר סיום פרשת ערי מקלט אמר קרא זע"ת התו"ה, היינו שחובת ההתבדלות הוא כלל גדול ויסוד בכל התורה, לחיובא רמיא להיות בדלין מאנשי רשע עושי עול.

יום שב"ק ואתחנן תרח"צ במרחץ לוהאשוויץ יצ"ו

ולא תחמוד אשת רעך (ה יח) ובמסורה לפ תחמוד תרין, דין, ודיך (להלן ז כה) לפ תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. ולריך ביאור להבין הסיכות של הני תרי קראי להדדי.

ונראה לפרש דבא לרמז על ענין הגדן שפוסקין קודם השידוכין, כי מדרך העולם הוא שאם רואין בעצך הימים אחרי השידוכין שאין לך אחר בעה לכלכל הוצאת הגדן, אזי מתירין קצר השידוכין, והרי ידוע מה שכתב הרמ"ע (אהע"ז סי' ג' ס"ק) מי שפסקו לו ממון הרבה לשידוכין ואחרו בהם, לפ יענן כלתו משום זה ולפ יתקוטט, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה (ועי' בחלקת מחוקק שם סק"ק). לזה בא המסורה להזהיר, לפ תחמוד אשת רעך, היינו שתתיר קצר השידוכין בשביל תימוד אשת רעך, ומבאר לפ תחמוד כסף וזהב, היינו כי תחמוד אשת רעך לפי שאם תקבל גדן הגון, אל תעשה כן ולפ תתיר קצר השידוכין בשביל חוסר ממון.

מכתי"ק, פ' יתרו תרח"ץ

את ה' אלהיך תירא וגו' (ו יג). בסמ' פסחים (דף כב:) שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש (פירש"י, אמר מה תלמיד ותיר עמו) וכו', עד שבא רבי עקיבא ודרש אף ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים. ויש לדקדק על הלשון עד שבא רבי עקיבא, שהיה לו לומר עד שדרש רבי עקיבא, ומהו כוונתו בשומרו עד שבא, מהיכן בא.

אך יש לומר כי בעת שבא רב כתורת אל עיר אחרת, אז עליו לחקור תחלה אחר רב העיר ואחר התשובי העיר אזה פרטות נפרטו בעיר הזאת, כדי שידע באיזה ענינים לדרוש ולעורר. אמנם לכתורה הלא רב העיר יודע היטב מה מתרחש בעיר, אם כן היה מן הראוי שהוא ידרוש לבני עירו, ולא התורא בא מעיר אחרת. ולכן הדרך הנכון הוא כי רב התורא ידרוש אל הציבור, שייתיו לדברי הרב ומרע דתתרע ההוא, ובזה יצא חובתו של מצות תוכחה.

ובזה יש לפרש הלשון עד שב"א רבי עקיבא, כי אז היה רבי עקיבא על אם הדרך ובא והגיע לאותו העיר, והיו מכבדים אותו שהוא לדרוש אל אנשי העיר, ואזה דרש לפניהם אתם ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי תכמים, שדרש להם שייראו אל דברי הרב ומרע לתתרע ההוא, בכל מה שיאמר לפניהם.

דרשה יום שב"ק לפני קריה"ת שנת תרפ"ט בק"ק טעמעשוואר יצ"ו

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (ו ד). יש לדקדק על אומרו שמע ישראל דנראה כמיותר, דהא מילתא דפשיטא הוא דצריכים לשמוע לציווי הבורא, הא לכך ניתנו המצות בשביל שישמעו אותן.

ונראה לפרש על פי מה שכתב ק"ז זללה"ה בישמח משה (פ' נצבים ד"ה והנ"ל בזה דכבר כתבו הספפ"ק) לתרץ קושית הילוע מיך יתכן לומר לשון חטוא, הא ממה נפשך אם הוא מחמין שהקב"ה מצוה בכל מיך יכול להעיז פניס כנגדו ולחטוא, ואם אינו מחמין הרי הוא כופר בעיקר חלילה. אך אמרו חז"ל (סוטה ג.) מין אחד עובר עבירה אחת אם כן נכנס בו רוח שטות, והרי על שוטה אין שום קושיא, עכ"ד. ונמצא כי אף כשיודעים שיש בורא עולם, מכל מקום אין שמים על לב לחשוב מזה בחמת, ואין זה דבר הקשור אלב כראוי, ובשביל כך נכשלים בחטא ועון, אבל אם היו מתבוננים בזה תמיד, לא היו חוטאים כמהרה, וכשתוב ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו.

וזה שאמר הכתוב שמ"ע ישראל, והוא מלשון הבנה, כדכתיב (בראשית מב כג) כי שומע יוסף, ולפ לומר לפ שגי בפשיטה לומר שתחמינים, אלא יתבוננו ויבינו ויאמינו על לב תמיד, כי ה' אלהינו ה' אחד.

ס"ג ויקרא תשכ"ו

אשר אנכי מצוך היום לעשותם (ז יא). ליתא בגמרא (עירובין נד.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם.

נראה לפרש על פי מה דתנן (אבות פ"ד מ"ג) בן עזאי אומר שכר מצוה מצוה, ופירשו (מדרש שמואל) כוונתם, שכבר מצוה היינו שיזכה לעשות עוד מצוה אחרת. וזה יש להעמים בדברי הגמרא, היום לעשותם, שמשמע היום להתחיל בדרכי התשובה, ועל ידי זה למחר לקבל שכרם, רצה לומר דמיד למחר תקבל שכר עבודתך, שמזכה לעשות ולהוסיף עוד מצוה אחרת, כי מצוה אחת מסייע ומעזור לך לקיים מצוה אחרת, דשכר מצוה מצוה.

נאות דשא (להגה"צ ר' שמואל דוד אונגאר ז"ל, אב"ד ור"מ דק"ק ניישרא יצ"ו)
ח"א עמוד תלט, ששמע מפי רבינו ז"ל במרחץ לוהאשווין יצ"ו

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר

מסופר על הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע בעת אשר בתו הצדיקת אשת מו"ה ארי' לייבוש זללה"ה חלתה ונפלה למשכב והיא היתה גרמא דשמונה עשר ביר אשר נעדרו מעמו רח"ל ובליל שב"ק פר' ואתחנן הי' הרה"ק מתפלל בשמחה יתירה וריקודין בלכה דודי כדרכו בקודש ובסעודה הראשונה בליל שב"ק כאשר הי' מסיב בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה באה לפניו כלתו של הרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב וצעקה בבכי' יתירה כי בתו היחידה הנ"ל גוססת רח"ל, אזי כששמע הרה"ק את זאת סמך פניו על ידו כעין נפילת אפים איזה רגעים ואח"כ פתח את פיו הקדוש ואמר: כתיב "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר" הנה הרעיא מהימנא מרע"ה הי' מתחנן אל ה' שהגם שיהי' "בעת ההוא" היינו בעת צרה רח"ל (מלשון בעתה ורעדה) עכ"ז "לאמר" שיהיה נשאר עומד על עמדו עם חוזק אמונתו ובטחונו בה' למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני השי"ת, ואומר גם אנוכי להקב"ה הלא בידך נפש כל חי בכל עת ובכל שעה ומה איכפת לך כי יתעכב עוד הדבר ותשאר עוד בחיים ביום השב"ק שלא תבטל אותי משמחת השב"ק, והי' יושב וגומר סעודתו ברינה וצהלה ולא היה נראה עליו שמץ של עצבות, ואכן כך הוה שנשארה בחיים עד יום ב' שלאחריו תנצב"ה.

(בארות המים)

אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה

בימי הרה"ק בעל מגלה עמוקות זי"ע בק"ק קראקא, בא לשם בחור אחד לא נודע מאין הנהו, וחפש לו מעמד לשרת שמה, ונשתכר אל בעה"ב אחד בעל חנות גדולה להיות משרת בחנותו, ועשה עבודתו באמונה, ותנאי עשה לו עם הבעה"ב, שיוכל לילך ערב ובוקר לתפילה אל ביהכ"נ, והסכים הבעה"ב לזה, ומאז בא הבחור בהחנות נתברך הבעה"ב לרגלו בשפע ברכה, פע"א הלך הבחור המשרת הזה לביהכ"נ להתפלל תפילת שחרית כמנהגו, בתוך כך באו סוחרים ממרחקים והמון אדם רב אל חנותו של בעה"ב, עד שלא היה יכול הבעה"ב למלא את חפצם לתת לכל אחד משאלותיו כדבעי, והבחור הלז איחר לבוא, ויהי כי קרא הבעה"ב כמה פעמים עליו ואמרו לו כי עוד לא בא מביהכ"נ, וילך הבעה"ב בחרי אף לראות מדוע בושש מלבוא, אם מאריך בתפילתו יסלח לו, ואם אך מבטל זמנו בבטלה אז יקח נקם ממנו, וכאשר בא לביהכ"נ וימצאהו עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי התקרה, ואין אומר ואין דברים בפיו, וירץ אליו בחמת רוחו ויכהו מכת לחי, וכל המתפללים שמה נאספו לראות מה זאת, ונתבייש הבעה"ב ויעזוב את ביהכ"נ וילך לחנותו, והבחור הלז כשסילק את תפיליו והניחם בתיק שלהם לא שב לבית אדוניו עוד, אלא הלך אל בית הרה"ק בעל מגלה עמוקות שהי' מכירו כדי ליטול רשות ולהפרד ממנו, ויתמרמר הרה"ק לנגדו: למה זה תעזבנו, אבל לשוא הי' כל הפצרותיו וללא הועיל, כי ירט הדרך לנגדו, ויאמר לו הרה"ק עכ"פ אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי' לי למזכרת נצח, הנה יגעתי בחיבורי מגלה עמוקות ואמרתי רנ"ב אופנים כמנין ר"ב ל"ך על הפצרת מרע"ה ליכנס לא"י, אמור לי גם כבודו מה בזה אשר לא הבאתי בספרי, ויאמר לו הבחור: יש אתי רמז מה שלא מובא בספריכם, להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאות המרכבה עליונה, והכסא כבוד לה ד' רגלים, ואמרו חז"ל האבות הן המרכבה, והמה שלשה רגלים, ורצה משה ליכנס לא"י וע"י קדושת הארץ יוכל להגיע למדריגה להיות הרגל רביעי שבמרכבה, וא"ל הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי, ורמז לזה כי "בדבר" - ר"ת ב'ן ד'וד ב'רגל ר'ביעי, עד כאן. ויפטור ממנו ופרח לו איש האמת, ויהי בראות בעל החנות כי אין הנער נתחרט מאוד על שביישו ברבים, והלך במר נפשו להרה"ק בעל מגלה עמוקות, ובבואו לביתו אמר לו הרה"ק: מה שהכית אותו על הלחי, הוא לא הרגיש כלל, ולו לא עשית מאומה, אך לי עשית, הרחקת ממני אוהב וריע, ולא אראה אותו עוד, ושש אנוכי על אמרותיו שהניח לי.

(מבשר טוב)

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, ברדך צחות ומליצה נאמרים

רק השמר לך ושמור נפשך מאד וגו' ופן יסור מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך וגו', אשר יִלְמְדוּן ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם יְלַמֵּדוּן: (ד, ט). נראה לפרש **בדרך צחות** על אותן בני אדם שהם עסוקים בהבלי עולם, ומטפשין ומסירים מעל לוח לבם מצות השי"ת, גם בעמדם בתפלה שפתותיהם נעות ולבם בל עמהם, ורק את בניהם אשר יוולד להם הם מייסדן אותם ללכת אל בית הספר שלא לבטל רגע אחת, רק יעסקו בתורה ותפלה, והוא אינו משים אל לבו מה שהוא ממעט בעבודתו יתברך שמו, ואיך ימלא לבבו להוכיח אחרים בשבט מוסר ובניו מומם, ואינו מרגיש מומו הפוסל אותו. וזה שמרמז הכתוב **השמר לך וגו' ופן יסורו מלבבך**, ר"ל אתה בעצמך תסור מלילך בדרכי השם. **והודעתם לבניך**, היינו שתוכיח רק את בניך שהם ילמדו, ועל עצמך לא תשגיח כלל. לא זו הדרך ישכון אור, רק אשר יִלְמְדוּן ליראה וגו', שהם עצמם ילמדו מקודם ליראה וגו', ואח"ב את בניהם יְלַמֵּדוּן.

תפארת שלמה

ואתחנן אל ה' וכו'. וברש"י אי' שהתפלל תקט"ו תפילות כמספר ואתחנ"ן, והנל"פ עפי"מ דאי' בספרי קבלה מקדש של מעלה מאן בנאיה, הקב"ה ומחנה דיליה בנאיה לכותל ראשון, אברהם בנאיה לכותל שני, יצחק לכותל שלישי, יעקב לכותל רביעי, ומשה בנאיה לגג, עכ"ל. ולכאורה קשה להבין מה הפי' במ"ש קוב"ה ומחנ"ה דיליה וכי הקב"ה צריך למחנה שיעזרוהו, אך י"ל דהכוונה הוא דהשם של בנין הוא מספרו מחנ"ה, וז"ש הקב"ה ומחנ"ה דיליה כוונתו על השם מחנ"ה שלו, וזהו הפי' בגמ' (פסחים פ"ו.) לא כאברהם שקראו הר וכו' ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, דהנה כל אחד מהם כשבנה את הכותל הוסיף לו עוד מספר מחנ"ה, לכך אברהם שהוסיף מחנ"ה (על מחנה שכבר הי' מהקב"ה) ע"כ קראו ה"ר (כמספר ב' פעמים מחנ"ה עם הכולל) ויצחק שהוסיף עוד הפעם מחנ"ה קראו שד"ה (כמספר ג' פעמים מחנ"ה) ויעקב הוסיף עוד מחנ"ה לכן קראו בי"ת (כמספר ד' פעמים מחנ"ה) ולפי"ז הי' צריך מרע"ה כשבנאיה לגג להוסיף ה' פעמים מחנה כמספר ואתחנ"ן, וזהו הענין שנאמר במרע"ה שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן דהיינו הגימטרי' של ה"פ מחנ"ה ולכן ביקש אעברה נא ואראה את הארץ וכו' ההר הטוב הזה והלבנון זה ביהמ"ק דהיינו שיוכל לבנות את ביהמ"ק ע"י הצירוף של ואתחנ"ן.

(הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

☆

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת וכו'. ויבואר עפי"מ דאי' במדרש (שהש"ר עה"פ אמרתי אעלה בתמר). דנבוכדנצר הי' מפתה לדניאל שיסגוד להצלם אשר עשה, ואמר לו אתה תראה שמעצמך תשתחוה לו, מה עשה אותו רשע נטל ציץ של כהן גדול שהיה חקוק עליו שם המפורש ונתנו לתוך פיו של הצלם, ומתוך כך דיבר הצלם אנוכי ה' אלוקיך וממלל רברבן, כיון דחמי דניאל כן אמר אמר לנבוכדנצר שיתן לו רשות למיסק ולנשק לצלמא על פומיה, וסלק והשביע להציץ ואמר לו בשר ודם אני ושלוחו של הקב"ה אני וגוזר אני עליך שתבוא אחרי, בא לנשקו והוציא בלעו מתוך פיו, אח"כ מתכנשין והוו מקלסין קדמוהו ולא עבידי כלום, הרי מצינו בהצלם של נבוכדנצר שהי' מדבר וקורא בגרון אנוכי ה"א, אך לא היה בצלמו של נבוכדנצר שום ממש ח"ו, רק השם המפורש שהיה טמון בו הוא היה מדבר בו, והשתא א"ש דכל זאת רמזה כאן התוה"ק ואמר כי יבוא עת אשר והפיץ ה' אתכם בגולה, בגלות בבל, ועבדתם שם אלוהים מעשה ידי אדם, היינו הצלם של נבוכדנצר, אשר לא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, אך לא אמר ולא ידברון, כי באמת הצלם הלז דיבר בקון גדול וחזק, ואף שתראו שידברון אל תדמו בנפשכם ח"ו הואיל כי כן יש בו ממש, ותטעו ח"ו לעבוד אותו בראותכם הפלא הזה, רק ובקשתם מש"ם את ה' אלוקיך, ואז ומצאת אותו, בפיו של הצלם ואז תדע שאין הדיבור מצד עצמו של צלם.

(סערת אליהו מהגר"א זצ"ל)

דורש טוב

ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת, ובורות חצובים אשר לא חצבת כו', ואכלת ושבעת: (ו, יא), קשה אמאי בבתים כתוב הלשון 'אשר לא מלאת', וגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת'.

ונראה דהנה דרשינן בגמ' (חולין יז.) בסיפא דקרא 'ואכלת ושבעת' דהתורה הקדושה התירה לבני ישראל בשעת כיבוש הארץ לאכול ממה שימצאו בבתי הגויים, ואפילו 'קדלי דחזירי' היינו גם מאכלות אסורות. אבל היינו דוקא משל העכו"ם. ולכן **היו צריכים להזהר שלא לקנות את הדברים לעצמם כי אז היה נאסר עליהם כיון שמסולק מזה שם עכו"ם.**

וא"ת הא בשעה שכבשו את הבתים ממילא 'קנו את מה שבתוכם ויאסרו עליהם המאכלות, זה אינו כיון דאמרי' בגמ' בנדרים (דף ל"ה) **דאיסורא לא ניחא ליה דליקני.** וכבר כתבו התוס' בפרק חזקת הבתים (ב"ב נ"ד ד"ה אדעתא) **דהיודע שיש איזה חפץ בחצירו והוא אינו מתכוין לקנותו לא קני.**

אכן 'לא ניחא ליה דלקיני' וכו', זה לא שייך לומר גבי 'בור', ד'בור' שחייבה עליו תורה (בפר' משפטים), נעשה בעל כרחו רשותו של החופרו, כמבואר במס' בבא קמא (דף כ"ט) "שני דברים אינם ברשותו של אדם, **ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברה"ר** וחמץ בפסח". וממילא גבי בור אי אפשר לומר דלא קנו הדברים שבתוך הבור. **דכיון שהתורה זכתה לו בבור, זכה בעל כרחו גם בכל מה שבתוכו.**

וממילא אם היו ישראל בעצמם חוצבים בורות, היו הדברים של העכו"ם שימצאו בתוכו נקנין להם, והמאכלות האסורות שבתוכם נאסרים עליהם, דהוי דידהו ואין בזה שום היתר, ולכן שפיר מדוייק לישנא דקרא דגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת', דאילו היו חוצבים כבר לא שייך לומר 'ואכלת ושבעת', אבל גבי בתים כתיב 'מלאים כל טוב אשר לא מלאת' כי בכאו"פ מותר מה שבתוכם דכיון ד'**לא ניחא ליה דליקני**' יש היתר ד'**ואכלת ושבעת**'.

צפנת פענח

'בל תוסיף', באיסורי לאוין, שלא בשעת קיום המצוה, ובמצוה חדשה

לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם: (פרק ד פסוק ב)

לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשה מינין בלולב, חמש ציציות. וכן לא תגרעו [שלא ילבש ציצית עם ג' ציציות, וכדומה] **לשון רש"י. וכך ממכי בספרי** (דלקמן) **מנין, שלא תוסיף על הלולב ועל הציצית, תלמוד לומר 'לא תוסיפו'. ומנין שלא פותחים מהם, תלמוד לומר לא תגרעו. מנין שאם פתח לכתך בכתך בהנים, לא ימחל הומיל ופתחתי לכתך חומר 'ה' אלקי מכותיכם יוסף עליכם', תפילו לכך** [דיבור] **לא תוסף עליו. מכל לא כתלה בלכך ממכו** [לא אמרו שאיסור בל תוסיף הוא דווקא באופנים הנ"ל שההוספה היא בשעת קיום המצוה], **אלא תפילו היכן בסוכה בשמיני** [שההוספה זו היא שלא בשעת קיום המצוה, שהרי סוכות היא רק שבעת ימים] **בסוכה** [שמכוין בשינתו בסוכה לקיים מצות סוכה] **לוקה, כמו שמוזכר במסכת ראש השנה** (כח:) **וכן, אם יעשה החג** [רק] **שבעה** [ימים] **עובר בלאו הזה** [של 'לא תגרעו'].

ולפי דעתי, תפילו כלה לעשות מלוה בפני עלמה [מלוה תלקה לגמרי], **כגון שעשה חג כחודש שכלה מלכו כירבעם** (מלכים ח' יב נג), **עובר בלאו. וכן ממכו** (מגילה יד.) **לעניין מקרא מגלה, מאה ושמונים נביאים עמדו להם ליקראל, לא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה תפילו לות אחת, חוץ ממקרא מגילה, מפי דרוש וכו'** [ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן, גמרא (שם)]. **וכירושלמי** (מגילה פ"ח ה"ז) **שמונים ושמונה זקנים ושם כמה נביאים, היו מלטערים על הלכר הזה, ממרו, כתיב** (ויקרא כז לד) **'אלה המלות אשר לוה ה' את משה', אלו המלות שנלטוו מפי משה, כך ממר לנו משה, ואין נביא מחר עתיד לחדש לכר, ומדלכי ושפתי רוצים לחדש לנו לכר, לא זזו משם עשמין ועותנין בלכר, עד שהמיר הקב"ה עיניהם וכו'** [ומצאו רמז למגילה בתורה ובנ"ך]. **הרי שהיה המלוה הזו מסורה עליהם** [לולא שמצאו רמז בתורה], **אם כן** [הוספת מצוה חדשה מעצמנו, הרי] **היא בכלל לא תוסף עליו. אלא שלא למדנו למוסיף על פי נביא, אלא מן הכתוב שאמר 'אלה המלות' אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ומה שתקנו חכמים משום גדר, כגון שניות לעריות** [העריות אסורות מן התורה, והשניות אסורות מדרבנן] **ויוצא בהן, [אינו הוספה, אלא] זו היא מלוה מן התורה. ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה ואינן מפי הקבוע כדוך הוא כתורה** [א] **ב.**

'אז יבדיל משה', אימתי

אָז יַבְדִּיל מֹשֶׁה שָׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ: (פרק ד פסוק מא)

אז יבדיל משה שלש ערים'. פירש רבי אברהם ביום שהבדיל משה שלש ערים זו אמר לבני בנין'. ואינו נכון [משום שהמשמעות של 'אז' היא על מה שנאמר לפני כן], **אלא הוא כפשוטו" כי משה אמף כל ישראל לבאר להם התורה, ופתח להם בדברי התוכחות. ואחר אמר כפניהם תוכחותיו כמה שעשו, והזהרות על עבודה זרה ועל יחוד השם יתברך, והשליש להם שישמרו חוקיו ומלותיו למענן ייטב להם. אז אמר במעמדם לפניהם, עתה נקיים המלוה אשר נותן השם, ותהיינה כלר במדבר וימות בגלעד ונולן בבשן, ערי מקלט לנוס שמה כל רוצח בשגגה. ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדילו להם שלשת בענן, אמר מלוה שבשלה לילינו נקיים לותה, למענן ייטב לנו. ולאחרי כן יקים בקול גדול, על כל ישראל שיהיו שם, ואמר אליהם** (דברים ה ה) **שמע ישראל את החקים ואת המשפטים וגו', כי עתה יפתח במלות ובכיאור התורה אשר פירשתי בתחלת סדר אלה הדברים:**

מעשה חש"ב

א הדוגמאות שנקט רש"י גבי לאו של 'לא תוסיפו', היא רק של מצות 'עשה', כגון חמש פרשיות בתפילין, חמש מינין בלולב, וחמש ציציות, ומשמע דשיטת רש"י דהלאו של 'לא תוסיפו' הוא רק במצות עשה, אבל המוסיף במצות 'לא תעשה' אינו עובר על 'לא תוסיפו'. אבל מלשונו של רבינו, שכתב שבתקנות וגזירות דרבנן כגון 'שניות לעריות', מותר לקיימן רק כשיודע שהן גדר וסייג, אבל אסור לקיימן כאילו נאמרו מפי הקב"ה בתורה, ואם יחשוב האדם שהוא מן התורה עובר בלא תוסיפו, מבואר להדיא דשיטת רבינו דיש לאו של 'לא תוסיפו' גם במצות לא תעשה.

אכן מצינו שנחלקו הראשונים בזה, בחינוך (פרשת ראה, מצוה תנד, שלא להוסיף על מצות התורה) כתב, "ורובי המפרשים יאמרו דלא שייך לא תוסיף כלל אלא במצות עשה וכו'". ובמנחת חינוך (שם) הביא דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' ממרים) דהלאו הזה הוא באם בית דין עשו סייג לתורה בלא תעשה שלא יעשו, כגון שלא לאכול בשר וחלב, ואומרים שאיסור בשר עוף הוא מן התורה, עוברים בלאו הזה דבל תוסיף. אך אם אמרו דמותר מן התורה רק הם עשו סייג וגדר כדי שלא יבואו לפרוץ באיסור תורה, אין זה מוסיף, אלא עושים סייג לתורה ומצוה היא. וכתב המנחת חינוך (שם) שאע"פ שהרמב"ם נקט רק דוגמא של לא תעשה, מ"מ כוונתו ש'אפילו' בלא תעשה עובר על לא תוסיפו, אבל בוודאי גם במצות עשה עוברים על לא תוסיפו, עיי"ש.

העולה מהאמורין, שדעת רש"י הוא כרוב המפרשים שהאיסור של 'לא תוסיפו' הוא רק במצות עשה, ודעת רבינו כדעת הרמב"ם שהאיסור הוא אפילו במצות לא תעשה.

ב תמצית השיטות של בל תוסיף: לפי רש"י היא רק כשמוסיף בשעת קיום מצות עשה, כגון חמש פרשיות בתפילין. והספרי מוסיף שבל תוסיף היא נמי כשמוסיף שלא בשעת קיום המצוה, כגון הישן בשמיני בסוכה. ורבינו מוסיף שאפילו אם מחדש מצוה חדשה לגמרי, נמי עובר על בל תוסיף.

וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוּב אֲשֶׁר לֹא מִלֵּאתָ וּבֹרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא חָצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא נָטָעְתָּ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: (פרק ו פסוק יא)

(י) והיה כי יביאך ה' אלקיך וגו'... ועל דעת כוותינו (חולין יז) **ימצוי עוד, כי הטוב ההוא מצא ימצא בכתים המלאים מותר** [באכילה], **אפילו היו שם לכריס הגמסניים כתורה, כגון קלי לחזירי** [חתיכות בשר חזיר יבשים] **או כרמים נטועים כלאים או עלה. ואפילו בכורות יתכן שהיה בהליטן לכר מסור, בטיח מצא כהן. או הזכיר הבורות דרך מליצה, להזכיר רבוי הטובה** [ולא נתבונן לחדש כאן שהותר להם איזה איסור]. **והעליט מותם בכל הגמלא במרץ כמותר ובמסור. והנה הותרו להן** [באכילה ובהנאה] **כל המיסוריין, זולתי מסור** [הנאה מ]**עבודה זרה, כמו שיכתר עוד** (להלן ז כח) **'לא תתמוד בפף וזהב עליהם ולקחת לך וגו'. ולכך יזכיר כאן בפרשה שמחני כן** (להלן ז ה) **'מזבחותיהם תתצו וגו' לאכל ע"ז ומשמשיה. ומאי כל הגמלא במרץ מותר. והיה ההיתר הזה עד שמלכו שלא מויכיחם. ויש מומרים** [שרק] **בשבע** [שנים] **שבבבל, וכן נראה בגמרא בפרק לשעון ממסכת מולין** (שם).

והרב כתב בהלכות מלכים ומלחמותיהם (רמב"ם פ"י מ"ה) **חלושי לבא, משיכנסו בגבול הגויים וישבו מהם, מותר להם לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב, ולא מצא מה יאכל אלא המסורים. וכן שותה יין נסך. ומפי השמועה למדו 'ובתים מלאים כל טוב עדפי חזירים וכיוצא בהן. ומין זה נכון,** [א] **אלא בשביל פקוח נפש או רעבון בלבד, הותר בשעת מלחמה. אלא, למחר שבבבל הערים הגדולות והטובות וישבו בהן, התיר להם שלא מויכיחם** [והרמב"ם כותב שההיתר הוא משום פיקוח נפש. ב]. **ולא בכל חלושי לבא, אלא** [כיבוש] **מרץ שבר נשבע לאבותינו לתת לנו, כמו שמפורש בענין** [והרמב"ם סובר שהותרה אפילו במלחמת הרשות. ג]. **וכן יין נסך שהזכיר** [שכתב הרמב"ם 'וכן שותה יין נסך'] **הינו תמת, שבכל מיסורי ע"ז היא עלמה, ומשמשיה, ותקריבת שלה, הכל מסור, שנאמר** (להלן ז ט) **'שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא'. ואם לא נתבונן הרב, אלא להתיר 'שתם יינו' במלחמה. וכי למה הולכנו לכבר זה,** [והרי] **מיסורי תורה הותרו, גזרות של לכייהם יהיו מסורות** [ולכן לא יתכן לומר שכוונת הכתוב להתיר סתם יינן שאיסורו מדרבנן, אע"כ שכוונת הרמב"ם להתיר יין נסך שאיסורו מן התורה].

מעשה חש"ב

ג הנה בביאור הכתוב יש להתבונן בשלשה דברים. א הלשון 'אז', מתי זה היה. ב. 'יבדיל' לשון עתיד, ולא כתיב 'הבדיל' לשון עבר. ג. למה הפסיק הכתוב בסיפור ענין זה של הבדלת שלש הערים לערי מקלט, בתוך דבריו של משה.

ד האבן עזרא מפרש הכתוב כאילו שהיה כתוב להיפך, ביום שהבדיל משה את ערי המקלט, אז אמר להם העשרת הדברות, המובא לקמן. ולכן כתבו כאן, להודיע אימתי אמר משה את העשרת הדברות האמורות בפרשה שלאחריה, שזה היה אחר שהבדיל השלש הערים. ובזה א"ש הערה א' והערה ג'. אבל הערה ב' למה כתיב 'יבדיל' לשון עתיד צ"ב.

ה רבינו מבאר הקרא כסדרן. אז – כשאסף משה כל ישראל לבאר התורה, ופתח להם בדברי תוכחות וכו', והשלים להם שישמרו חקיו ומצותיו, אז אמר להם עתה נקיים המצוה אשר צונו השם, והפריש שלש הערים. ולפי זה מפרש הכתוב כאן הבדלת שלש הערים, שכאן מקומו לפי סדר התרחשות הדברים. ולפי"ז א"ש שנאמר 'יבדיל', בלשון עתיד.

ו רבינו מפרש מה שכתוב לקמן (ה א) 'ויקרא משה אל כל ישראל', שלא היתה קריאה זו לאסוף אותם אליו, שהרי כבר עמדו לפניו כשאמר להם דברי תוכחה, לכן מפרש שקרא בקול גדול לבני ישראל לומר שפותח לבאר המצות והתורה.

ואפשר לומר שהיינו דווקא לדעת רבינו לעיל שהבדלת שלש הערים היה אחרי אמירת התוכחה לפני אמירת עשרת הדברות, א"כ כבר היו ישראל נמצאים שם, הוצרך לפרש מש"כ 'ויקרא' היינו שאמר בקול רם. משא"כ להאבן עזרא, שאינו מפורש בכתוב הזמן שהבדיל שלש הערים, אפשר להיות שהיה הפסקה בין אמירת התוכחה לעשרת הדברות, ולכן כוונת הכתוב 'ויקרא' היינו שקראם לאספם ודו"ק.

ז רבינו מביא דברי הרמב"ם שההיתר בשעת מלחמה לאכול קדלי דחזירי, ודברים האסורים, הוא בין במלחמת מצוה, ובין במלחמת הרשות. וכל ההיתר הוא רק כשהם רעבים, ואין להם מה לאכול רק דברים האסורים. וההיתר הוא גם על יין נסך, שמפרש הכתוב 'ובורות חצובים', היינו בורות של יין. והתירו להם יין נסך. וע"ז מקשה רבינו שלשה קושיות: א. שההיתר של לאכול קדלי דחזירי, אינו משום פיקוח נפש. והתירו לאכלם אפילו כשיש להם דברים אחרים לאכול. ב. שההיתר הוא רק במלחמת מצוה כמו שמפורש בענין, ולא במלחמת הרשות. ג. שאפילו שהתירו להם לאכול קדלי דחזירי, מ"מ עבודה זרה נאסר להם, ולכן אסור לשתות יין נסך, שאיסורו משום עבודה זרה. ומפרש הכתוב 'בורות חצובים', היינו בורות שבחציבתן היה דבר איסור.

[עוד נפ"מ בין דעת רבינו לדעת הרמב"ם, דלפי הרמב"ם התירו להם רק בשעת מלחמה, אבל לאחר שכבשו אפילו שנשאר מהשלל שוב אסור באכילה. ודעת רבינו שכל זמן שנשאר להם מהשלל מותר באכילה. ואפ"ל דהרמב"ם לשיטתו שכל ההיתר הוא רק בשביל פיקוח נפש, פשוט שאחר המלחמה אסורה. משא"כ לדעת רבינו שההיתר אפילו כשיש להם מה לאכול דבר היתר מותר, מותר נמי לאחר מלחמה].

וכדאי ליישב קושיות רבינו על דברי הרמב"ם נראה לומר בדעת הרמב"ם, דההיתר לאכול דברים אסורים בשעת מלחמה יש בזה שני סוגי היתרים. ויש כמה נפ"מ ביניהם.

א. היתר משום פיקוח נפש: וזה מותר בכל המלחמות, אפילו מלחמת הרשות, כפי ההלכה שפיקוח נפש דוחה כל התורה. ובאמת אין זה היתר מיוחד ליוצאים למלחמה. ובזמן כזה אין היתר לשתות יין נסך שאסור משום עבודה זרה. דהרי אסור להתרפאות בעבודה זרה. ב. היתר מיוחד 'ובתים מלאים כל טוב וגו', שהתיר ליוצאי מלחמת מצוה לאכול קדלי דחזירי, ואז התירו נמי יין נסך, כפי המבואר בכתוב 'ובורת חצובים', היינו בורות מלאים עם יין נסך. וההיתר משום גזירת הכתוב, וזה התירו רק במלחמת מצוה, ובזה ההיתר אפילו כשאינם רעבים, ואפילו אינו פיקוח נפש. ובזה א"ש כל קושיות רבינו על הרמב"ם.

ואפשר לדייק כן בדברי הרמב"ם שבתחילה כתב: "חלושי צבא משיכנסו בגבול הגוים וישבו מהם, מותר להם לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלים אלו האסורים". היינו ההיתר הראשון של פיקוח נפש, ולכן מותר בכל המלחמות, והיינו דווקא כשהם רעבים. וכאן אינו כותב שמותר יין נסך. שהרי באמת אסור להתרפאות בעבודה זרה.

ומש"כ הרמב"ם אח"כ "וכן שותה יין נסך. ומפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן". היינו דוקא במלחמת מצוה, שהרי הביא הכתוב 'ובתים מלאים כל טוב', שזה קאי על מלחמת מצוה, ומדכתיב 'בורות חצובים' הרי שגזירת הכתוב שהתירו יין נסך. ובוודאי גם להרמב"ם במלחמת מצוה יהא מותר אפילו כשאינו פיקוח נפש. דאל"כ למה צריך לנו קרא. הרי פיקוח נפש מותר בכל התורה.

כמה פרשיות של תפילין הי' לבני ישראל במדבר

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתן פ' ואתחנן אנו קוראים את פרשה ראשונה של קריאת שמע 'שמע', וכן בשבוע הבא עוד ניתוסף פרשה שני' של קריאת שמע 'והיה עם שמוע', ולפי זה נמצא דעד עכשיו כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הי' להן רק שתי פרשיות של 'קדש' 'והיה כי יביאך' ויש לעיין בדבר האיך הניחו ישראל תפילין במדבר, ועוד יש לעיין אם כשהניחו תפילין האי הניחו תפילין דרש"י או ר"ת.

הנה בספר הק' 'פנים יפות' פרשת תבוא על הפסוק את ה' האמרת היום כתב, וזל"ק: "נראה דקאי על מצות תפילין שישראל מצוינים בהם לקבל אלהותו כמ"ש בתיקונים, כמו שפרשנו בתהלים (מט, כא) אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, יקר אלו התפילין כמו שאמרו חז"ל (מגילה טז) יקר אלו התפילין שנאמר (להלן כח) כי שם ה' נקרא עליך, והכוונה לקבל על עצמו אלקותו יתברך ואשר לא שם לבו לזה המה כרסן לבהמה, וזהו שאמר להיות לך לאלהים וכו', ועל זה אמר וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה וגו', היינו מה שאמרו חז"ל ברכות (שם) מנין שהקב"ה מניח תפילין: ואמרו שם דכתיב בהו ומי כעמך ישראל וגו', וזהו שאמר ולשמור כל מצוותיו דהיינו שאותן המצוות שצוה אותנו הקב"ה גם כן עושה וכו', וזה מעלת ישראל יותר מן המלאכים כמו שאמרו חז"ל ב"ב (עה:) שעתידין צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש וזהו ולהיותך עם קדוש, **ואולי לא היו יכולין לקיים מצות תפילין במדבר עד שנאמר להם בערבות מואב פרשיות שמע והיה אם שמוע** לכן אמר עכשיו את ה' האמרת היום" וכו', עי"ש. ומבואר דמסופק אי הי' מניחין תפילין עד ערבות מואב.

ועי' בקובץ 'גנזי ירושלים' חלק א' (דף ק"ט) שמעתיק 'תשובת הראב"ן הירחי' דדן שם בענין 'מותר בפיך' ומבאר שם דבמדבר עדיין לא נתחייבו בתפילין ואע"פ שאמרו בהאשה נקנית ביאת הארץ דכ' רחמנא גבי תפילין למה לי, אמר הקב"ה עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ ובשבילה תזכה לחיי הע"ה, יש לומר שבא הכ' להודיעך שאם יעסקו במצוה זו **בגלותם** יכנסו לארץ בשבילה לפי שהיא שקולה ככל המצות, **אבל במדבר עדיין לא נתחייבו בתפילין, ולא הניחו תפילין בכלל**, ואפילו תימא אחר מ"ת נתחייבו בתפילין, מ"מ תורת ה' בפיך תלה הכ' בביאת הארץ מדסמיך לי', ללמדך שלפני ביאתן לארץ לא יעשו אלא מן המותר בפיך וכו' עי"ש. ומבואר דמסופק אי נתחייבו בתפילין בכלל במדבר.

אולם ב'חידושי הרשב"א' (מנחות לד.) מבואר דאף פרשיות שמע והי' אם שמוע הי' ניתנה ביציאת מצרים והיו מניחין תפילין בכל ד' פרשיות, וזל"ק: "נראה שנאמרה שמע והיה אם שמוע בשעת פסח מצרים ואעפ"י שנכתבה במשנה תורה, שהרי קדש והיה כי יביאך נאמרו בשעת מצרים וכתוב בהם והיה לאות על ידיך ולטוטפות בין עיניך, אלמא הזהיר אז הקב"ה על התפילין והתפילין הם נעשים מארבע פרשיות הללו א"כ היה צריך שנאמרו אז בשעת יציאת מצרים" וכו', עי"ש.

וב'פסקי תשובה' (סימן שמ"ג) בשם 'אמרי אמת' האיר ע"ז: דהנה על פ' שמע יש במדרש פ' ואתחנן מנין זכו לק"ש מיעקב אבינו וכו', ובמדרש אמר שזכו ממתן תורה, ופרשת והי' אם שמוע אע"ג דהתחלתה הוא בפ' עקב ע"פ כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה וכו', אולם כ' בספרי ריש פ' עקב כי ביום שיצאו ממצרים נאמר להם פרשה זו, ומבואר דכבר הי' להם מעיקרא הפרשיות שמע והי' אם שמוע, וא"כ שפיר הי' בידם כל הד' פרשיות עוד בשעת יציאת מצרים או במתן תורה, עי"ש.

אולם בספר 'פרי צדיק' (ר"ח אלול אות ב') כתב דאדרבא דעיקר הי' רק ב' פרשיות ואח"כ נאמר להם עוד ב' פרשיות, וזל"ק: "וזה ענין בפרשיות קדש והיה כי יביאך שבתפילין שקדמו לפסוק שמע והיה אם שמוע, ששתי פרשיות אלו לא נאמר להם רק במשנה תורה אחר ארבעים שנה **ובמדבר כל ארבעים שנה**

לא כתבו בתפילין רק שתי פרשיות קדש והיה כי יביאך, ששם כתיב והיה לאות על ידך כי בחוזק יד וגו', והיינו שיהיה להם חיזוק בעצמם לבקש מה' יתברך, אתה תן ולא יתייאשו מן הרחמים כמו שהיה ביציאת מצרים, אך אחר כך שעברו ארבעים שנה ולא התבוננו על זה ניתן להם פרשיות שמע והיה אם שמוע לקבל עליהם עול מלכות שמים ועול תורה ומצוות בהשתדלות מצדם" וכו', עי"ש. ומבואר דמתחילה היו מניחין תפילין רק אלו ב' פרשיות. ופלא הוא כי ב'פרי צדיק' פרשת בשלח (אות ו') כתב, בזה"ל: "דאף שנאמר להם פרשת קדש ופרשת והיה כי יביאך מ"מ לא היה איפשר לקיים מצות תפילין, כיון שלא היה איפשר לקיים מצות תפילין שלא היה להם פר' שמע ופר' והיה אם שמוע", עי"ש.

והמבי"ט בספרו 'בית אלקים' (שער היסודות פל"ז) כתב בפשטות דלא היו מקיימים מצות תפילין במדבר וזל"ק: "נראה כי יש הרבה מן המצות שלא נהגו ולא נצטוו בהן בדור המדבר וכו', **ולא קראו קריאת שמע דור המדבר** כיון שלא הוזכרו פרשת שמע והיה אם שמוע כ"א במשנה תורה, **וכן לא הניחו תפילין** וכו', וזה דבר קשה ותימה שהרי דור המדבר היו דור שכלו דעה ולא ניתנה תורה אלא להם ואיך יכלו לעסוק בכולם אם לא נשלמה נתינתה עד אחר שבאו לערבות מואב שכבר מתו וכלו מתי המדבר משבאו למדבר צין וכו', ומשה רבינו ע"ה לא נצטער שלא נכנס לארץ על שלא אכל מפריה כ"א לקיים מצות שבה, **והרי לא קיים מצות ק"ש ומצות תפילין ואם קיימם קודם מותו לא התמיד בהן שלשים ושבעה ימים שלמים כמו שכתוב בראש משנה תורה ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש וגו' והוא חדש שבט והוא מת בשבעה באדר וכו'**, והאריך שם ע"ז ומסיק: "כי גם שלא נהגו באותן המצות רק בארץ ושקצתן לא הוזכרו אלא בערבות מואב כמו שכתבתי, עכ"ז היו עוסקים בכל התורה כולה בדור המדבר, **ויחידי סגולה מהם תפשו אומנות אבותם לשמור כל התורה וחקיה כאברהם אבינו שמצינו שעשה את כל התורה כולה עד שלא ניתנה** כדכתיב עקב וגו' מצותי חקותי ותורותי וגו', וכן היו נוהגים יצחק ויעקב אחריו עד מרע"ה, כי שבט לוי היו תופסים ישיבה במצרים ועוסקים בתורה שקבלו מאבותם, כי אברהם אבינו בנבואה נאמרה לו כל התורה כולה כמו שכתוב עקב אשר שמע אברהם בקולי וכו', ולכך היה מצטער מרע"ה על שלא נכנס לארץ ולא היה יכול לקיים מצות התלויות בה כי כבר קיים מה שהיה אפשר לקיים חוצה לה" וכו', עי"ש שהאריך, ומבואר דרוב כלל ישראל לא קיימו מצות תפילין, אבל יחידי סגולה קיימו המצות על דרך שקיים א"א ע"ה ואבותינו הק'.

אולם האירו באחרונים דבחז"ל מבואר בהדיא דהיו מניחין תפילין, עי' ב'מדרש רבה' בשיר השירים (פ"ד ה') דדרשו הפסוקים שם על מלחמת מדין, וזל"ק: "ר' הונא אמר שלא הקדים א' מהן תפילין של ראש לתפילין של יד, שאילו הקדים אחד מהן תפלין של ראש לתפלין של יד לא היה משה משבחן ולא היו עולין משם בשלום הוי אומר שהיו צדיקים ביותר", עי"ש. הרי מבואר בהדיא דהי' מניחין תפילין במלחמת מדין, וב'תנא דבי אליהו' (פ' כ"ו), וב'ילקוט שמעוני' (שלח רמז תש"נ) אמרו, וזל"ק: "ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת, אמר הקדוש ברוך הוא למשה מפני מה חלל זה את השבת אמר משה לפניו רבונו של עולם איני יודע, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אני אומר לך כי בכל ששת ימי חול יש לו לישראל תפילין בראשו ובזרועו ורואה אותם וחוזר ממעשיו, אבל עכשיו ביום השבת שאין לו תפילין בראשו ובזרועו לכן חלל זה את השבת באותה שעה אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, משה צא וברר להם מצוה אחת שהיו נוהגים בה גם בשבתות ובימים טובים ואיזו מצוה זו מצות ציצית" וכו', עי"ש. הרי מבואר דאכן בני ישראל הי' מניחין תפילין במדבר.

וב'כלי חמדה' (פרשת דברים) מצאתי מה שכתוב בזה"ל: "מצות תפילין כפשטות דברי חכז"ל דגם במדבר היו מניחים תפילין, והנה נראה ברור דכל זמן דלא נאמר משנה תורה לא הי' בתפילין אלא ב' פרשיות קדש והיו כי יביאך, שעדיין לא נאמר פרשת שמע והיה אם שמוע" וכו', עי"ש. אולם בפרשת עקב דן (שם) די"ל דתפילין אע"ג דחובת הגוף ונוהג בחו"ל, מ"מ כיון דכ' ביאה לא היתה נוהגת מצות תפילין במדבר, ולכן לא אמר מרע"ה פרשת שמע והי' אם שמוע מיד, כ"א לאחר מ' שעה, עי"ש. ובפרשת ואתחנן דן די"ל דנחלקו בזה רש"י והספרי (לגבי בל תוסיף), דלהספרי הי' נוהג בב' פרשיות, ולרש"י קודם שנאמרה פרשת שמע והי' אם שמוע לא היו נוהגין במצות תפילין, עי"ש.

ומדברי ה'חתם סופר' בדרשותיו לשבת הגדול (תקנ"ח) נראה דעכ"פ בשעת יציאת מצרים לא הי' מניחין תפילין (ולא כרשב"א) דכתב שם דבר נפלא עד מאוד, וזל"ק: "הנה כי כן אומר אני, הן אמת כי גדולי ישראל ומאציליהם היו נוטלים ביזת מצרים לשם שמים לא לאהבת ממון כי אם כאשר ציוה ה' ולהם אין צורך לאות ולא ישכחו ה' כלל, אך רוב העם פחדו איך יעסקו בביזה ויצאו מגלות היציה"ר אל גלות אחר ח"ו ודי זהב גורם הרבה ולכן מיאנו תחלה מלבוז כלל ואמרו הלואי שנצא בעצמנו (ברכות ט:) פי' עצמינו בלי התלבשות יצה"ר כלל, **ואותן אנשים עדיין לא נצטוו על התפילין להיות להם לאות ולזכרון בין עיניהם**, ע"כ מה עשו, שמו להם אות אחר הדומה לזה, והוא שמו על שכמם שיורי מצה ומרור דמרמז על מרור היצה"ר שיהיה כרוך עם מצה ופסח דוקא לא זולת, והי ראוי יותר לשאת עמהם גם שיורי פסח אלא דכתיב לא תותירו ממנו עד בקר ע"כ עשו מה שהיה אפשר להם לעשות, עכ"פ העמיסו על שכמם שיורי מצה ומרור מיהת, ע"כ בשכר זאת אל חי עשה עמהם כמדת מניחי התפילין דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, כך אלו עמוסי שיורי מצה ומרור על שכמם נתן להם חן וכבוד ביתר שאת עד שהשאילום מעצמם בלי שאלת פיהם כלל", עי"ש.

המשך הענין בגליון הבא בעז"ה

חוקים להורותם
הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ופעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות המצויים להנוסעים למקומות הנופש

טבילה

טבילה לפני התפילה

יש להקפיד לטבול בכל יום כמנהג חסידים ואנשי מעשה, ומן הנכון שלא לנסוע למקומות נופש היכן שאין שם מקוה טהרה.

מובא בס' מבצר תורה ויראה (ח"ג עמ' קפ"ד), דפעם אירע לא' מאנ"ש שבנו התחיל להתדרדר, ואביו פעל אצל בנו שיבוא לרביה"ק זי"ע, ואמר לו רבינו "הער מיך צו, איך בעט נישט פון דיר גארנישט, זאג מיר נאר צו, אז דו וועסט גיין יעדן טאג אין מקוה, והסכים הב' ההוא ואחר זמן הכירו אצלו שינוי גדול עד שחזר לגמרי לדרך הישר.

טבילה בבריכה

לכתחילה יטבול במקוה כראוי או בים או נהר, ובדיעבד כשאין לו מקוה, יכול לטבול בבריכה. [אף שהם שאובים, ולכתחילה אין לטבול בבריכה דיש חוששין לווחלין].

טבילה לתוספת קדושה כגון טבילה בכל יום לפני התפילה, דעת רבינו זי"ע דאינו מועיל במים שאובים וצריך שיהא כשר כמו במקוה [א"ה, וכשאין לו מקום אחר מסתבר שיטבול בזה].

ס' טהרת שבת כהלכתו (ח"ב עמ' מ') בשם הגאון דומ"ץ קרית יואל שליט"א ששמע מהרב ר' מנחם הענדלער שאמר לו רבינו זי"ע שאף שטבילת עזרא כשר בשאובין, מ"מ טבילה בכל יום לתוספת קדושה, אינו מועיל וצריך שיהא מקוה כשירה, ושכך אמר רבינו בעת שבנו המקוה במחנה רב טוב דהטבילה שהנהיג הבעש"ט זי"ע לפני הטבילה צריך מקוה כשירה ואינו מועיל בבריכה.

רבינו זי"ע החמיר שלא לטבול בבריכה שמיועד לרחיצה שלא לפי דרכי הצניעות [בתערובות רח"ל].

בס' תפארת משולם (עמ' ק"צ) מובא דבשנת תשט"ו כאשר הגיע רבינו אל ביתו של הגה"צ מסטאניסלאוו לאנדאן זצ"ל לקבלת הפנים, ירד וטבל במקוה טהרה שלו, כי לא טבל כל הימים שהיה על הספינה כפי שהעידו אנשים שהיו עמו על הספינה שלא הירשה לטבול "בסווימינג פול" שאמר דזה מקום זוהמא, ואף הוא בעצמו לא טבל שם כלל, וכן סיפר הרה"ח ר' בנימין הערש בערקאוויטש שהי' עם רבינו בדרכו מא"י בשנת תשי"ט, והצוות של הספינה היו מוכנים להכין הסווימינ"ג פו"ל במיוחד לרבינו שיוכל לטבול קודם התפלה, אבל רבינו אמר שהסווימינג פול הוא מקום טומאה שאינו מביא טהרה, ובשום אופן לא הסכים לילך שמה, וכן סיפר הרה"ח ר' מענדל גרינבערג הי"ו (בס' א טאג ביים רבין עמ' קפ"ב) שהי' עם רבינו בנסיעה זו וצוה לו רבינו להכין לו אמבטי של חמין בערש"ק, ואמר לרבינו שיכול לילך בהסווימינ"ג פו"ל, ואמר לו רבינו "ניין, איך וויל דאס נישט נוצן, איינס, וויל דאס איז נישט גמאכט פאר קיין קדושה, צווייטנס, וויל אז אן איד וועט האבן א סווימינג פול אינדערהיים ,און בשכינות וועט ער האבן א מקוה, וועט ער זאגן אז ער וויסט אז דער סאטמארער רבי' איז אויך געגאנגען אין סווימינג פול אנשטאט א מקוה איז א סימן אז עס איז גוט, ממילא וויל איך דאס נישט נוצן", וכן סיפר הרה"ג ר' מרדכי דוד קאהן ז"ל ר, כששאלו את רבינו אם לילך למקוה ולטבילת טהרה בסווימינ"ג פו"ל, לא היה ניחא דעתו מזה, ולא היה החשש בעבור הכשרות, רק כיון שהוא מקום מזוהם [שרוחצים בתערובות] סבר בקדשו, כי אין המקום מסוגל עבור טבילה לתוספות טהרה".

כשרות

כשרות המאכלים

כשקונים מאכלים יש ליתן שימת לב האם יש חותמת מכשרות הראויה, ומצוי מאוד כשנוסעים לעיירות הנופש דישנם מוצרים ללא השגחה ראויה, שדומים מבחוץ למוצרים עם השגחה ראויה.

חימום במיקרוגל

השוהה בדירה המיועדת לשכירות, וברצונו לחמם מאכלים במיקרוגל, יניח את המאכל בתוך שני כלים סגורים מכל הצדדים או שני נילונים סגורים היטב. [עצה זו לשימוש בדרך עראי, אולם בבית לכתחילה אין להשתמש באותה בקביעות מיקרוגל למאכלי בשר וחלב אפי' כשהם סגורים].

חימום בתנור

הרוצה לחמם מאכל בתנור, יניח בתוך שני כלים סגורים, וכן יכול להניח המאכל בניילון ויניחה בתבנית המיועדת לשימוש חד פעמי.

שימוש בפלטה

הרוצה להניח מאכלים על הפלטה, ינקה את הפלטה היטב, ויכסנה בנייר כסף [זילבער פאפיר], ואם ברצונו להניח מאכלים בלא סיר, יניח שני ניירות ביניהם.

שימוש בסירים

אין להשתמש בסירים השייכים לדירה [כשאינו יודע מה השתמשו בהם], ורק אם מניח המאכל בתוך שני כלים שלו יכול להניחם בתוך סיר השייך לדירה [ובתנאי שיהא יבש ביניהם].

מיחם של מים

מותר להשתמש במיחם של מים השייך לדירה, ובמיחם מחו"ל צריך לידע שטבלוהו כראוי.

אכילה בים

ברכה בים

לכתחילה אין לברך אלא אם חלק העליון של גופו מכוסה, ורק בשעת הדחק [שאין לו בגד לפניו והוא מוכרח לשתות] אפשר לברך בלא כיסוי חלק העליון, אולם ברכהמ"ז יש להקפיד שיהא מכוסה גם חלק העליון, ואם הוא לבוש בחלוק צריך שיהא בגד מתחתיו שמהודק לגופו או שיחגור עצמו בחגור (בכדי שיחצוץ בין לבו לערוה).

אכילה

אין מן הראוי לאכול כל מידי דאכילה, אלא כשרוב גופו מכוסה כראוי.

נטילת ידים לסעודה בים ובדרך

נטילת ידים לסעודה במי הים

מי הים אין ליטול בהם הידים עם כלי, ואפשר להטביל בהם את הידיים, ויברך על טבילת ידים, ואין צריך לנגב הידיים כשאינו מאוס עליו לאכול בלא ניגוב [כיון שהם מלוחים ואינם ראויים לשתיה פסולים לנטילה ורק ראויים לטבילה].

נטילת ידים לסעודה במי בריכה

לכתחילה אין ליטול הידים במי בריכה בין נטילת הידיים ובין טבילת הידים, ובשעת הצורך שאין לו מים אחרים יש להקל [דלכתחילה יש לחוש שהמים נפסלו לנטילה מחמת מלאכה, וכן לטבילה מחמת זוהלן שמכוח הפילטע"ר].

נטילת ידים לסעודה במעיינות ונהרות

מותר לטבול הידים במעיינות הנובעים מהאדמה, ובנחלים ונהרות שזוחלים ואינם עומדים במקום אחד, אין לטבול בהם הידים, אלא ישאב בכלי ויטול כרגיל.

נוסע בדרך ואין לו מים

ברצונו לאכול פת ואין לו מים, אם יכול להשיג מים במשך 72 מינוט בדרך לפניו [בנסיעה או ברגל] או 18 מינוט לאחריו או לצדדיו, אין לו לאכול פת בלא נטילת ידיים, ואם במשך 72 מינוט לפניו וגם במשך 18 מינוט לאחריו או לצדדיו לא יוכל להשיג מים, מותר לאכול פת כשכורך ידיו בכיסוי במשך כל האכילה, והמחמיר שלא לאכול כלל בלא נטילת ידיים תבוא עליו ברכה.

כלי לנטילת ידיים

לכתחילה יש ליטול בכלי רגיל, ובדיעבד אפשר ליטול בכלי חד פעמי, ויקפיד שהכלי תהא שלם, ובדיעבד יכול ליטול מבקבוק כשהשפיכה הוא ברצף ללא הפסקה.

הליכה באמצע אכילה בחצר ובגינות

מבית לחצר

אוכל מאכלים ומשקים שברכתם בורא נפשות, ויוצא מהבית לחצר באמצע האכילה, אם זהו חצר שדרכה יוצאים לרה"ר צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה, ואם החצר מוקפת בגדר, ומיוחדת רק לבני הבית אין צריך לחזור ולברך, וכן בחצר שאין דרך יציאה ממנה לרה"ר.

גן המוקף מחיצה

אוכל מאכלים ומשקים שברכתם בורא נפשות ומהלך בגן או חצר המוקף גדר, יכול להמשיך אכילתו בכל הגן בכל מקום שרואה מקומו הראשון, ואם אם אינו יכול לראות את מקומו הראשון, כגון שהתרחק הרבה ממקומו או שיש בגן דבר המפסיק שמסתיר הראיה, לכתחילה נכון שיהא דעתו בשעת הברכה להמשיך במקום השני, ואם לא היה דעתו יש לסמוך ולהמשיך במקום השני על סמך ברכתו הראשונה, אולם עדיין אינו ברור עד כמה נחשב הגן למקום אחד בכדי שיועיל דעתו.

גן שאינו מוקף מחיצות

גן שאינו מוקף מחיצות וקבע לאכול במקום אחד ונמלך להמשיך האכילה במקום אחר, אם במקום השני יכול לראות את מקומו הראשון אינו צריך לברך שוב, ולכתחילה יש להקפיד שיהא גם דעתו לכך, ואם אינו יכול לראות את מקומו הראשון, הן מחמת ריחוק מקום, הן מחמת שיש דבר המפסיק, צריך לחזור ולברך, ואם בשעת הברכה היתה בדעתו להמשיך באכילה במקום אחר אין צריך לברך שוב, אולם עדיין אינו ברור עד כמה נחשב הגן למקום אחד בכדי שיועיל דעתו.

ואם לא קבע לאכול במקום אחד, אלא כל אכילתו הוא בדרך הליכה, יכול לאכול על סמך אכילתו הראשונה.

לעילוי נשמת

האה"ח מרת מלכה אילאוויטש ע"ה

ב"ר יקותיאל יודא ז"ל

נלב"ע י"א מנחם אב

משיב כהלכה

תלמיד השיעורי הלכה שנאמרו בבי מדרשא

ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יוחשעף שליט"א
מו"ץ קהילתינו הק'

דיני זכר לחורבן (ג)

א] בנין של מצוה אין צריך לעשות זכר לחורבן ולכן בית הכנסת ובית המדרש תלמודי תורה וישיבות אין חיוב לשייר בהם אמה על אמה [א] וכן חדר שנבנה לשמש רק לסוכה אין צריך לשייר אמה על אמה אלא אם כן משתמשים בו גם בשאר ימות השנה [ב].

ב] לכתחילה יש לשייר אמה על אמה בלא סיד וללא שום ציור צבע ותמונה ואותן שעושין במקום של האמה ציור יפה של הכותל המערבי או "זכר לחורבן" או שאר ענינים המזכירים החורבן לא קיימו בזה תקנת חז"ל [ג].

ג] יש שנוהגין לצבוע את האמה על אמה בצבע שחור ואין יוצאין בזה כלל [ד] ויש שלימדו זכות על אלה הנוהגין כן [ה] ואם כותבין על מקום השחור "זכר לחורבן" או "ירושלים" אין למחות ביד המקילין אבל לכתחילה יש לעשות כפי הדין לשייר בלא סיד [ו].

ד] אם שייר אמה על אמה ורוצה לתלות שם תמונת הבית המקדש וכדומה אם עדיין נראה חלק מהאמה מחוץ לתמונה ואינו מכסה כל המקום לזכר לחורבן יש להקל [ז].

ביאורים והוספות

(א) מג"א סק"ב פמ"ג א"א סק"ב וטעמם דמדייקים הלשון טח "ביתו" משמע דווקא "ביתו" של חול ולא בנין של מצוה ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סימן ס"ו) דתקנה זו לא נאמרה במקום המיועד למצוה וכמבואר ברמ"א ס"ג שאין איסור לנגן בכלי שיר לצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה – ומובא בשם הגרשז"א שבמקום שיש תורה אין חורבן ולכן מאחר שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקומות שלומדים בהם תורה אין מקום לעשות זכר לחורבן שם – ויש שכתבו להחמיר לעשות זכר לחורבן גם בביהכנ"ס עיין דעת תורה שכתב שנמצא במפתחות שבשו"ת מהרי"ם ב"ר ברוך (מרוטנבורג) החדשות שכתב "הסד אפילו בית הכנסת בסיד צריך להניח אמה על אמה" ובספר יוסף אומץ (סימן תתצ"ב) שכן עשו בביהכנ"ס בפארנקפורט ועיין דרכי חיים ושלום (אות תרפ"ב) שכן נהג הגה"ק ממונקאטש זצ"ל בחדר לימוד שלו ובביהמ"ד הקטן שלו.

(ב) שו"ת מנח"א שם ותמה על מש"כ השע"ת בשם השאילת יעב"ץ דכאשר הוסיף לעצמו חדר לשם סוכה הניח מקום בלי סיד זכר לחורבן דהרי זו מקום מצוה ואין לחייב אא"כ משתמשים בו כל השנה ועיין כף החיים סק"ב.

(ג) כיון שסוכ"ס הבית מתיפה ע"י כך ואע"פ שעושהו כדי לזכור החורבן מ"מ הוא נראה כעוד ציור נוי לבית כ"ה בנמוקי או"ח (סימן תק"ס) ועפמ"ג (משב"ז סק"א) שאפילו אם מצייר שם צדקיהו המלך שיש בו זכרון גדול למעשה החורבן מ"מ ציור הוא ואסור דבעינן שלא ימלא תאוותו והיינו שצורת הזכר לחורבן יהיה באופן שלא נצבע בשלימות וכ"ה ביפה ללב ח"ב תק"ס סק"א ובספר אורחות יושר (ר' יצחק מולכו שלוניקו תקכ"ט) פי"ד כתב דאסור לצייר סביב אותו אמה במיני ציורין כמו שעושין פה שאלוניקי שבונים בתים כהיכלי מלכים ומציירין אותן בציורין ואח"כ משחירין אמה על אמה וסביב אותו אמה מציירין מיני ציורין שלא ישבר לבו בכל עת שהוא רואה אותו ומה גם שכותבין באותו אמה חרוזים והמלצות כגון שחור על הלבן "זכר לחורבן" וכותבין אותו באותיות גדולות לבנות עד שאינו נראה מן השחור כי אם מעט מזעיר מה שבתוך אויר האותיות "ומיום דעתי אותם שבחנתי וראיתי אנשים הרבה שבנו בתים כאלה ולא יצא בשלוה מן העולם שבקרב ימים מת הוא או אשתו או אחד מבניו או יורד מנכסיו או יסורין באין עליו" ומסיים שם ומטעם זה בזמן הזה כל עמה נאנחים טרודים ונבוכים ומבוהלים מפני שאין זוכרים חורבן בית המקדש ואין מתאבלים עליו כמו שהיו עושין אבותינו הקדושים שהיו זוכרים חורבן בית המקדש בכל יום ויום עיי"ש.

(ד) במשנ"ב סק"ג מעתיק דברי הלבוש להחמיר בזה וזה לשון הלבוש "מה שנוהגין עכשיו הבונים בתים ומסיידים אותם שמסיידין אותו כולו ואח"כ משיירין אמה על אמה בשיחור נגד הפתח לא יפה הם עושים כי אדרבה השיחור הזה אינו מגנה את הבנין אבל מייפהו ומשמח הלב כשאר ציורים נאים וחז"ל אמרו משייר אמה על אמה כלומר שמניחו כך מקולקל ובלי מתוקן כדי לגנות הבנין ולשבר לבו שמתוך כך יזכור החורבן ובשברון לב ולא שייפהו ויזכור מתוך שמחת לב עכ"ל, ובמג"א סק"ג הביא דברי השלה"ק (מס' תענית פרק נר מצוה אות י"ב) שכתב חז"ל "ומה שבחו"ל ההמונים הבונים בתים עושים בבתיהם צורות שחורות מרובעת אמה על אמה וכותבים על גבם זכר לחורבן הוא שחוק והיתול בעיני כי אדרבה זה נוי והירא את דבר ה' אל ישנה מדברי רבותינו ז"ל ויניח אמה על אמה בלתי מסויד עכ"ל וכן החמיר החיי אדם (כלל קל"ז ס"א).

(ה) בערוך השולחן ס"ה כתב דאע"ג דגדולי האחרונים כתבו דלא מהני מה שמשחירין אמה על אמה (אמנם) אצלינו משחירין וכיון דרגילין שזהו ההיכר לחורבן מה לנו אם כה או כה ובשו"ת אגרות משה (ח"ג סימן פ"ו) לימד זכות על חסידים ואנשי מעשה שנהגו כן והוכיח דאין טעם האיסור לסיד כל הבית בסיד כדי לגרוע יופי הבית אלא כדי לעשות היכר שיבינו שבשביל הזכר לחורבן הדבר נעשה וממילא אם משחירין ע"י צבע ג"כ הוי היכר דהרי מבואר בב"ק (נ"ט ע"א) דלבישת שחורים הוא מנהג אבילות.

(ו) משנ"ב סק"ג שעה"צ סק"ח דהא"ר הביא בשם האגודה להקל לצבוע האמה בצבע שחור ובדעת תורה כתב דמאחר שכותבין זכר לחורבן גלי דעתיה שאינו לשם ציור רק לשם אבילות ובכף החיים (סק"ח) כתב דאפשר לחלק בין צבע שחור למראה שחור דדוקא צבע הוי נוי אבל מראה שחור שמלכלך הכותל במראה שחור אינו לנוי ומותר – ועיין בשדי חמד (מערכת ז' אות י"ב) שראה בעיר גדולה שכותבים במקום שמיועד לזכר לחורבן שיר חרוזי זכר לחורבן ובשו"ת קנין תורה (ח"א סימן ק"י"ז) שראה בביתו של הגאון משאמלוי זצ"ל תיבת "ירושלים" צבוע נגד הפתח וכנראה שרצה לצאת בזה עשיית אמה על אמה ובספר אמרי פנחס (אות תשט"ז) מביא שאחד ביקר אצל הרה"ק ר"פ מקוריץ זי"ע וראה חלון אחד קטן משאר חלונות ותמה ע"ז והשיב לו הרה"ק הנ"ל שעשה זאת בכוונה זכר לחורבן ועדיף מאמה על אמה שהוא לזכרון תמיד.

(ז) הגרח"ק בשאלת רב (ח"ב עמוד ש"ע) כיון דעדיין שייך הטעם שיראה מקום הפנוי ויזכור החורבן.

ה] **אך אין לכסות לכתחילה את כל השטח של האמה על אמה ע"י תמונה או וילונות או ארון ספרים [ח] ויש מי שכתב להקל למי שהניח אמה על אמה כדין ורוצה להניח שם ארון ספרים שאינו מחובר לקיר דמותר לעשותו [ט].**

ו] **בית נופש שהיא דירת עראי אין צריך לשייר זכר לחורבן [י].**

ז] **אם קנה הדירה מגוי ואין בו זכר לחורבן אין צריך לקלוף אמה על אמה [יא] אמנם אם הישראל חוזר ומסיידו וצובעו מחדש צריך לשייר בו אמה על אמה [יב] ואם קנה הדירה מישראל ומצא שלא השאיר המוכר מקום אמה על אמה חייב מיד לעשותו [יג].**

ח] **קבלן הבונה בית ואין בדעתו לדור שם וכל כוונתו כדי למוכרו ולהשכירו י"א דמותר לסייד כל הדירה כרגיל ואינו מחוייב להשאיר זכר לחורבן [יד] אך מסתבר שאם קנה הבית קודם גמר הסיוד והקבלן מסיידו עבור הקונה חייב לשייר אמה על אמה ויש אומרים דהבונה חייב לשייר אמה על אמה [טו] וי"א דקונה הבית חייב לקלוף [טז].**

ט] **אברכים השוכרים דירה אם השוכר מסייד את הבית או שהמשכיר מסיידו לצורך השוכר חייב להשאיר זכר לחורבן [יז] ואם אינו מסייד מחדש נחלקו בזה האחרונים די"א דהמשכיר פטור והשוכר חייב [יח] וי"א דגם השוכר פטור מלעשותו אם אינו צובע עתה מחדש [יט].**

י] **אם השוכר רוצה לקלוף ולגרד מהקיר את האמה על אמה צריך לבקש רשות מהמשכיר [כ] ויש סוברים שא"צ לבקש רשות מהמשכיר לקלוף [כא] ולכן לכתחילה ישתדל ליטול רשות [כב].**

יא] **הקונה דירה בדמי מפתח מסתבר שהחיוב מוטל על הקונה לעשות "זכר לחורבן" [כג].**

יב] **חתן שנכנס לדירה חדשה שלו בליל החתונה ואח"כ ראה שאין שם אמה על אמה זכר לחורבן מותר לו לקלף אמה על אמה באמצע שבעת ימי המשתה [כד]**

ביאורים והוספות

(ח) בירור הלכה תליתאה סי' תק"ס דהרי תקנת חז"ל היתה לעשות זכר לחורבן כנגד הפתח כדי שיראהו ויזכור החורבן וא"כ כשמסתירו בארון מה הועילו חכמים בתקנתן.

(ט) אורחות רבינו ח"ב עמוד קמ"ז בשם הקהילות יעקב שדעתו שאחר שעשה את הזכר לא איכפת לן שמסתירים אותה באופן שאינו מחברו לקיר לגמרי.

(י) כיון שהוא דירת עראי ואפילו במזוזה דעת מהרש"ג דפטור וכ"כ בשד"ח (מערכת מ"ם כלל קי"ח) ואף דלא קיי"ל כן מ"מ לענין זה יש לסמוך להקל.

(יא) כיון שנעשית בהיתר שוב אין צריך לקלוף כמבואר בסעיף א' ומשנ"ב סק"ד.

(יב) שו"ת ערוגת הבושם (או"ח סימן קע"ט) ועיין פמ"ג א"א סק"ד שאם שכר הבית מגוי ג"כ יש לחייבו לשייר באופן שצובעו עתה מחדש..

(יג) משנה ברורה סק"ד כיון שנעשה באיסור יש חיוב עתה לקלוף ולשייר כדין.

(יד) שו"ת מגדל השן סי' ס"א הובא באורחות חיים סק"ד דכיון שאינו בונה בית לעצמו רק לשם מקח וממכר וממילא יכול לייפותו שיקפצו עליו קונים ובפרט שאינו בטוח אם יגור שם יהודי והשוכר ממנו אח"כ פטור מלקלוף כיון שהוא לא עשה שום איסור ובשו"ת אגרות משה (ח"ג סי' פ"ז) חולק על סברא זו דאדרבה אפשר כשישאיר האמה יקפצו יותר קונים משום שירצו לחוש להאיסור ולקיים תקנת חז"ל כדין אך למעשה מיקל שם דחז"ל חייבו רק "ביתו" שנעשה לשימושו לדור בו ולא באופן שעושהו לצורך מכירה והוסיף שאף הישראל שיקנה ממנו לא יצטרך לשייר אמה על אמה כיון שלא קנאו ממי שעשאוהו באיסור ומה שמובא דקנה מישראל חייב לקלוף היינו דווקא שבנאו לעצמו ועשה איסור במה שלא שייר ואז חייב הלוקח לקלוף.

(טו) שו"ת משנה הלכות ח"ה סי' ע"א.

(טז) שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ע"ג.

(יז) פמ"ג א"א סק"ד.

(יח) שו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ע"ג דהמשכיר פטור שאין הוא דר שם והשוכר חייב דהוא חובת הדר וכן הורה החזו"א וכ"פ הגרי"י פישר (בספר הבית סימן י"ט הערה כ"ד) ובשו"ת משנה הלכות ח"ה סי' ע"א כתב דהחיוב הוא על הבית ולכן המשכיר חייב לעשותו ואם לא עושהו חייב השוכר לעשותו.

(יט) שו"ת אגרות משה שם וטעמו דכיון שהמשכיר לא עשה באיסור כיון שאינו גר שם לכן גם על השוכר אין שום חיוב כיון שהדירה אינה שלו.

(כ) אורחות רבינו (ח"ב עמוד קמ"ח) מביא כן בשם החזו"א שדעתו שהשוכר חייב לקלוף אבל אין יכול לעשות כן בלי רשות ואם המשכיר מקפיד על כך ויצטרך לריב עמו מחמת כן או שהמשכיר יחייבו לצבוע את הבית מחדש בסיום תקופת השכירות ויגרום לו הפסד אינו חייב לקלף ומ"מ טוב לפייס את המשכיר במעות כדי שירצה כמבואר בשו"ת דבר יהושע שם לגבי שוכר מנכרי.

(כא) שו"ת דבר יהושע שם ודעתו דמסתמא השוכר יש לו רשות לקלוף כמו שיש לו רשות לקבוע מזוזה או מעקה ורק כשהמשכיר גוי צריך לפייסו בזוזי לבקש ממנו רשות.

(כב) ובאורחות רבינו שם היה העובדא שהמשכיר לא היה שם והיה מעבר לים והחזו"א לא דרש מהשוכר לכתוב לבעה"ב לבקש ממנו רשות לעשות זכר לחורבן.

(כג) כיון שקניה בדמי מפתח היא לאורך ימים ושנים ארוכות הריהו כקונה גמור ומה גם כי יש לקונה חלקי בעלות בדירה ע"י התשלום הקבוע בשעת הקניה מלבד מה שמשלם שכירות בכל חודש והוי כבית של שותפין שחייב כ"כ בפסקי תשובות.

(כד) אף דחתן אסור בעשיית מלאכה עיין שו"ע אבן העזר (סימן ס"א סעיף א') בב"ש וח"מ דאיסור מלאכה של החתן הוא משום שצריך לשמח את אשתו וגם משום שחתן דומה למלך ונפק"מ באופן שהכלה מוחלת דלא שייך טעם ראשון אך לטעם השני עדיין אסור במלאכה ועיין בחזו"א (אבהע"ז סימן ס"ד סק"ז) שכתב דלא חמיר יותר מחול המועד ודבר האבד מותר ובתוס' כתובות (ד' ע"א ד"ה אבל) מבואר דחתן יותר קל ממועד עיי"ש וא"כ בדידן כיון שהמצוה מוטלת בין על החתן ובין על הכלה ובחוה"מ מותר לעשות מלאכת הדיוט לצורך המועד ובפרט לצורך מצוה לכן יש להתיר להחתן לעשות זכר לחורבן גם באמצע שבעת ימי המשתה כ"כ באגרתא דחדוותא (חט"ז עמוד ק"ח).

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

הוי ריץ כ"צבי" לעשות רצון אביך שבשמים

לפני מסירת השיעור היה רבינו [הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר אב"ד פרעשבורג בעל כתב סופר זיע"א] פותח בדברי צחות להרחיב לב התלמידים, ומסופר על כך, כי בחתונת בנו, רבי שמעון, בחודש אדר תר"ל, הכיר מקרוב את הרה"ק רבי הירש מליסקא זצ"ל, למחרת לפני הרצאת השיעור הפליג רבינו בשבח הצדיק מליסקא, ואף המליץ, "הוי ריץ כצבי לעשות רצון אביך שבשמים' (אבות ה' כ') כרבי צבי מליסקא".

'יקרת כתב סופר' ח"א עמ' מ"ו

ותורה יבקשו מפיהו

רביה"ק בעל ברך משה זללה"ה סיפר בהזדמנות אחת כי פעם אחת ראה והתבונן בההסכמה חנלחבה שכתב זקינו מרן הקדוש בעל דברי חיים על הספה"ק אך פרי תבואה להרה"ק מליסקא זללה"ה, ואשר על כן בכל השנה שלאח"ז למד בכל שבוע את האך פרי תבואה עד גמרו את כל הספר, ואמר רבינו שצריכים ללמוד במתינות בספר זה כדי להבין את כוונתו.

אלה מסעי

עוד יזכור לנו אהבת איתן אדונינו

דבר פלא ידוע מרביה"ק בעד"י זללה"ה שהיה לו ענין לדבר מהרה"ק מליסקא זללה"ה בימי ר"ה, והעידו עדי ראיה כי בשני הימים דר"ה שנת תש"ח לפני תקיעת שופר, וכן חזר אותו הדבר בשני ימים דר"ה שנת תש"ט. טרם שנכנס רבינו לביהמ"ד לתקיעת שופר, אמר רבינו למקורביו, שלפני תקיעת שופר מסוגל לדבר מצדיקים הקודמים, כדי שזכותם יגן עלינו וימתיק הדינים, והתחיל לדבר מהרה"ק ר' צבי הירש מליסקא זי"ע, בעמח"ס אך פרי תבואה.

בר"ה שנת תש"ח, סיפר רבינו מעשה מהרה"ק מליסקא, שפעם אחת נסע לאוהעל ביום כ"ח תמוז, ליומא דהילולא של הרה"ק הישמח משה זי"ע. הוא השתטח עצמו לזמן קצר על הציון, ומיד נסע הביתה, שלא כדרכו, שהיה נח קצת באכסניא באוהעל, ששם היה מברך את העולם והפטירם לביתם, ורק אח"כ נסע הביתה. ובאותו שנה לא הרשה את הציבור ליכנס אצלו לברך ולהתברך, רק מיד נסע הביתה לליסקא. כששאלו אותו מדוע ממהר כל כך לנסוע הביתה, ענה הרה"ק מליסקא זי"ע, שראה איך רבו הישמח משה עומד על ציונו וכפיו פרושות השמים, ומברך כל האנשים שבאו להשתטח על ציונו, ולכן נוסע מיד הביתה כדי להביא אתו את הברכה, ואינו רוצה לברך את העם, כי אינו רוצה להיות מורה הלכה בפני רבו.

בשנה שלאחריו, שנת תש"ט, חזר רבינו וסיפר שוב לפני תקיעת שופר בשני הימים מימרא, או סיפור, של הרה"ק מליסקא זי"ע. וראו שרבינו יש לו ענין מיוחד להזכיר זכותו של הרה"ק מליסקא זי"ע לפני תקיעת שופר. וכן סיפרו המשמשים בקודש בשנים שאחר מכן, עד השנה האחרונה להסתלקותו, שכמעט בכל שנה הזכיר רבינו עובדא או דבר תורה מהרה"ק מליסקא זי"ע, והוסיף שלפני תקיעת שופר מסוגל לדבר מצדיקים. ופעם אחת רק הזכיר "שהרה"ק מליסקא היה ערליכע איד" ותו לא. וזה היה אחד מן הענינים הנפלאים שראו אצל רבינו, ששום אחד לא היה לו השגה בזה, שביליו במים רבים ועקבותיו לא נודעו.

מחזור דברי יואל ר"ה, ועוד.

י"ד מנחם אב

הגה"ק רבי הערשעלע ליסקער זי"ע

רבינו הרה"ק רבי צבי הירש זי"ע נולד בחודש אייר בשנת תק"ן לאביו הרב רבי רבי אהרן ז"ל (היא"צ כ' אב). ולאמו הצדקנית מרת שרה, אשר רבינו סיפר עליה אשר שנים רבות קמה בחצות לילה ובכתה על גלות השכינה ובדמעות עיניה רחצה את מצחו. רבינו נקרא על שם רבי צבי הירש אביו של מרן בעל הישמח משה ז"ל, לימים כאשר ראה אור דרכי החסידות (ראה מעשה פלא בזה לקמן) נסע להסתופף בצל צדיקי דורו רבותיו, רבו מובהק מרן בעל ישמח משה זללה"ה. הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זללה"ה. הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זללה"ה. הרה"ק מרוזשין זללה"ה. הרה"ק השר שלום מבעלזא זללה"ה. במיוחד נסע להסתופף בצל הרה"ק מצאנז זללה"ה שחיבבו מאוד, הנהיג את עדתו בעיר ליסקא שבמדינת אונגארין, והוא בדורו היה זה שהזריח אור תורת הבעש"ט ודרכי העבודה והחסידות באונגארין. מתלמידיו הידועים הם הצדיקים הק' רבי ישעי' מקרעסטיר, רבי הערצקא מראצפערט, בעל בית שערים. בעל קול אריה. בעל תבואות השדה. בעל לבושי מרדכי. בעל יד יצחק. בעל בית היוצר. בעל אבני אליהו. בעל מטה נפתלי, ועוד זכר כולם לברכה לה"ה. תורתו היא לו נדפסה בספרי הקדושים אך פרי תבואה, הישר והטוב. נסתלק לגנזי מרומים אור לי"ד אב שנת תרל"ד ומנוחתו כבוד בעיר ליסקא. ועל מצבתו חרות: פ"נ הרב המאור הגדול הגאון הקדוש מה"ו צבי במר"ה אהרן ז"ל אב"ד דפה"ק, צדיק יסוד העולם, נר ישראל והדרו, רבים הלכו לאורו, רכב ישראל ופרשיו, חכם הדור, אוהב ישראל, משכיל אל דל, משביר לכל עם הארץ, חסיד ועניו, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, חריף ובקי בנגלה ובנסתר, נפטר אור לי"ד מנחם אב ש' תרל"ד לפ"ק תנצב"ה.

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

מנחם אב - כאב את בן ירצה

החודש "מנחם" וחציו השני "אב", ועוד עלה בדעתי על הא דאנו מקדשין את החודש 'אב' וקורין אותו 'מנחם אב', דהנה י"ל דלכן היה החורבן בחודש 'אב' דוקא, על פי דידוע דאם בן אחד חוטא נגד חבירו, הוא מוסר עליו לאביו, ואביו ג"כ אינו רוצה שיהיה איזה עוולה לשום אחד על ידו, על כן עושה לו משפט חרוץ יותר מאשר היה חבירו עושה לו. וכן גבי ישראל ג"כ הולכין ומוסרין עליהם בחודש 'אב' דוקא. אמנם יש מעלה ג"כ בזה, וכמו שנאמר (משלי ג, יב) "וכאב את בן ירצה", שאחר זה מנחם לבנו ומפייסו, ולזה נקרא 'מנחם אב' על שם שהשי"ת בודאי ינחמנו מזה וכו'.

אך פרי תבואה (פר' דברים)

וברך את לחמך ואת מימיך

פעם שבת חו"ז הגה"ק בעל אמרי דוד מטאקאי זצ"ל שהיה מגדולי תלמידי החתם סופר זי"ע, אצל הרה"ק בעל אך פרי תבואה זי"ע מליסקא, ובשלחנו הטהור של הרה"ק מליסקא זי"ע כשחילק הרה"ק שיריים, לא נתן לחו"ז זצ"ל שיריים באשר דע כי הוא מעדת אשכנזים שלא ניסו באלה, ואחר שהשלים לחלק את השיריים שאלו חו"ז הגאון זצ"ל את הרה"ק, היכן נמצא בש"ס ופוסקים מקור למנהג זה לחלק שיריים. ענה הרה"ק מליסקא זי"ע ואמר, כי יש להביא מקור לזה מדברי גמרא (הוריות י"ג) שהאוכל ממה שאכל עכבר וממה שאכל חתול, משכחים את הלימוד כי נשאר רוח טומאה על המאכל, וא"כ הנה ידוע שמידה טובה מרובה ממדת פורעניות, והלא הדברים ק"ו למי שאוכל ממאכלים שאכל ממנו איש צדיק שפיו קדוש וטהור, וחולק השיריים בידיו שהם נזהרים להתנהג בקדושה וטהרה, וכך המשיך הרה"ק מליסקא זי"ע לחשב כל האברים שבאדם, איש כזה בודאי יש באפשרות להמשיך על בני אדם ע"י אכילת השיריים ממאכל שלו קדושה יתירה ומדות טובות ומזוכות. וכאשר שמע חו"ז זצ"ל דברים אלו מפורש יוצא מפה קדשו של הרה"ק, נתלהב כל כך עד שלקח בידו את הקערה שאכל ממנה הרה"ק מליסקא זי"ע, ואכל הכל עד כדי כך דאף לא נשאר בה רק שיירי מרק, אז הטביל עשר אצבעותיו בקערה וליקקם עד שלא נשאר בה כלום.

גדול בישראל, עמ' ש"ב

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

מבקש ה' יבא אל אהל מועד

סיפר הרה"ק מליסקא ממעשה התקרבותו לדרך הבעשטה"ק זי"ע, כי בימי עלומיו היה לומד באחת הישיבות הגדולות, ורבותיו היו מתנגדים לחסידות, וכמוהם גם הוא, אחר חתונתו התענה פעם אחת הפסקה כמה ימים, על מנת להשלימה משבת לשבת, ומפני שלא יכול ללמוד מפני התענית, הלך ברגל אל רבו, וכשבא אליו נתעלף, ושכב כחתיכת עץ בביטול ההכרה והחושים, וכמעט שחשבוהו כמת, בעמל הרופאים הקיץ, ולתמהונו הגדול נפקחו עיניו בפעם אחת, לקרוא מעל מצחות כל איש את מעשיו הרעים והטובים שעשה, וכה נודע לו מה טיבם של חביריו, ומה טיבו של רבו. שמר הדברים בלבו, והחליט לנסוע עתה לגאליציא, לתהות על קנקנם של הצדיקים תלמידי הבעש"ט הק' דשם, ומצחם יגיד לו מה טיבם, קם ונסע ראשונה לראזדוויל אל רבו הגה"ק [רבי יהודה צבי], אחרי כי הוא עכ"פ גאון בנגלה ג"כ, וכדאי לנסוע אליו בזכות תורתו, כשבא אליו הביתה ונתן לו שלום, מיד אמר לו הגה"ק בתלונה, אם אדם מתענה חצי הפסקה, כבר קנה עולמו בשעה אחת, להיות צופה נסתרות ומבקר אחרי מומים של צדיקים, לאט לך אברך יקר, לא יולד חוזה ביום אחד, ועי"ז מיד נסתלק ממנו כל הגדלות שלו, ועיניו לא יספו לראות כלום על מצחות האנשים, ויהי כאחד האדם, יהיה איך שיהיה, מביאה ראשונה לבית הצדיק נתרפא מהגדלות, ונוכח בלי כל קריאה על המצח, כי איש קדוש הוא הגה"ק ורוח הקודש שורה עליו, נשאר בביתו לאיזה זמן ולמד ממנו תורה ויראת ה', משם נסע להכיר את הצדיק הקדוש רבי מאיר"ל זצ"ל מפרעמישלאן, וכמעט שדרכו רגליו על מפתן חדרו, אמר לו הגד נא אברך, האם היטב כיבד אותך הרב מראזלא (האט דיך דער ראזלער רב גוט מכבד גווען), נוכח, כי יש ה' במקום הזה, גם בראזדויל וגם בפרעמישלאן, עיני שני הצדיקים צופות ברוח הקודש, ומאז התמסר לדרכי החסידות בכל כוחו, עד שזכה להיות לרבן של חסידים בכל ארץ אונגארין.

צבי לצדיק (זידיטשויב – להר"מ בראוער, החדש) עמ' קל"ד

מעשה מופת ופלא

סיפר לי זקיני רבי יעקב יוסף לעפקאוויטש ע"ה, שפעם אחת כשהיה אביו הרה"ח רבי יצחק אייזיק ע"ה בליסקא, אמר לו הרה"ק מליסקא זצ"ל טרם נסיעתו משם, הנך נוסע בפיאקער, כל מי שיבקש ממך על הדרך שרוצה לעלות על העגלה תקחנו אתך, זקיני נסע לדרכו, ובאמצע הדרך עצרו אותו שני זשאנדארן וביקשו ממנו שיקח אותם על העגלה, מתחילה לא היה לו חשק, אבל נזכר בדברי הרה"ק ונתן להם לעלות על העגלה, זקיני אמר להם שעליו לנסוע לבערעגסאז להוציא מעות מהבאנק כי למחר יש יום השוק בעירו לאניע [באניע], והסכימו, נסע זקיני לבערעגסאז והוציא את המעות מהבאנק, והמשיך לעירו, כשהגיעו לעירו, אמרו לו הזשאנדארן שרוצים לישון בביתו, ובלית ברירה הסכים זקיני, ונתן להם לאכול ולשתות והכניס אותם בקאמער ושם שכבו לישן. באמצע הלילה שמע זקיני נקישות בדלת, וחשב זקיני, מי יוכל להכות בעיר קטנה באמצע הלילה, ניגש אל הדלת ועמד שם איזה איש ומסוה על פניו וכלי יריה (ביקס) בידו, ואמר לו שיתן לו כסף, אמר זקיני שאין לו, אמר לו האיש, הנני יודע שיש לך כסף דהרי הוצאת מעות מהבאנק בבערעגסאז,

אמר לו זקיני שהולך להביא את הכסף, והלך להקאמער מצד אחר, לעורר את הזשאנדארן, עורר אותם ולא הקיצו, וידע שאי אפשר לו לשהות כל כך, על כן חזר להאיש עם מחצית הסכום שהוציא מהבאנק. אמר לו האיש, יודע אנכי שיש לך כפל מסכום הזה, אמר זקיני שהולך להביא את החצי האחר, והלך עוד הפעם למרתף לעורר את הזשאנדראן משינתם, ואז נתעוררו, אמרו לזקיני, תן לו את המעות, ואנחנו נתפוס אותו מצד אחר, כן עשה זקיני, והם תפסוהו מצד השני, כשהורידו את המסוה מעל פניו, ראה זקיני שהוא מנהל הבאנק שבעיר בערעגסאז, ושמו כבלי ברזל על ידיו ולא היה לאף אחד המפתח להכבלים רק להזשאנדארן, והובילו אותו לבית הסוהר ונעלמו, למחרת כשרצה האיש להוריד את הכבלים מידיו היה צריך לילך לצורף שיורידם, ונודע לכל שהבאנק דירעקטאר רצה לגזול ממון, וניצול ע"י עיניו הק' של הרה"ק מליסקא שראה את כל זאת.

שיח זקנים ח"ה עמ' קצ"ט ד'

באתי לגני, שתיתי ייני

פעם שבת רבינו בסיגוט, ובתוך הבאים לשולחנו הטהור היה הראה"ק הצדיק רבי משה אריה פריינד ז"ל והביא דורון לת"ח קנקן מלא יין ממרתף של הרה"ח ר' נפתלי האלפערט ז"ל. גם הרה"ח ר' קלמן כהנא ז"ל כיבד את הרבי במבחר יינו. רבי קלמן הקריב אליו קרבנו ועשה פעולות שהרה"ק ישתה מיינו, אך הוא שתה דווקא מיינו של רבי משה אריה, הגם שהיה מקולקל קצת, ולא של ר' קלמן. בראותו זאת הרהיב ר' קלמן עוז בנפשו ושאל את הרה"ק מדוע אינו רוצה לשתות מיינו. השיבו הרה"ק שבעצמו אינו יודע הסיבה, אך איזה הרגשה פנימית דוחפו לשתות דוקא מיינו של רמ"א, וכנראה היין הזה הוא מכרם ישראל ולכן נוטה לבו לזה. לאחר זמן פגש רמ"א את בעל המרתף ר"נ, ודיברו ביניהם מגדולת רבינו, בתוך הדברים אמר ר"נ שבאמת יש לו יין משובח יותר מזה ששלח לרבי, רק חשב שלכבוד הרבי ראוי להביא יין מכרם ישראל.

הדרת קודש

לחם מן השמים

מספרים על הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זללה"ה שאיקלע לאיזו עיירה ואף אחד לא הזמין אותו לביתו לאכול ולשתות וכיון שקבלה היתה בידו שלא לבקש נדבות מאיש על כן נשאר ללון בבית המדרש מבלי לשבור רעבונו, באותה עיר היתה יולדת מקשה לילד ונתגלתה אמו של הרה"ק מליסקא אל אמה של המקשה לילד בחלום הלילה ואמרה לה שבנה הרה"ק מליסקא אין לו מה לאכול והוא יושב בתענית בבית המדרש ואם תלך ותתן לו מטבע "צענער"ל" תזכה בתה ללדת בקלות מיד מיהרה האשה אל עבר בית המדרש ונתנה את המטבע להרה"ק מליסקא ובתוך זמן קצר ילדה בתה בשעטו"מ ויהי כשמוע הרה"ק מליסקא גופא דעובדא היכי הוה שאמו נתגלתה להההיא איתתא בחלום העיר ואמר "אם אמי ירדה מן השמים כדי לדאוג לפרנסה שלי מדוע אמרה לה להביא רק עשרה זהובים ולא עשרים אלא היינו טעמא כי הקב"ה גזר עלי לקבל 'צענער'ל לכן אקבל 'צענער'ל ולא יותר".

(באר החיים – פסח)

נאה דור"ש ונאה מקיים

מהרצ"ה מליסקא מיישב סתירת הרמב"ם הרב הצדיק ר' צבי הירש מליסקא היה אומר: הרבנים נוהגים קודם הפסח לטרוח וליישב דברי הרמב"ם, שלא תהיה שום סתירה בדבריו. ואני מיישב את דברי הרמב"ם בפועל- ידי: הרמב"ם פוסק להלכה הדין של "בערב תאכלו מצות", וכן הוא פוסק גם- כן להלכה הלאו של "לא תגנוב". ולהעניים יש לפעמים "סתירה" גדולה בין שני פסקי- הרמב"ם אלה. אבל כי יבוא העני אלי, הרי אני מתרץ את הרמב"ם יפה- יפה, שלא תהא שום סתירה ביניהם... וזוהי ה"דרשה" שלי לשבת- הגדול.

דרכי הישר והטוב

והובא אל הכהן

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (פר' מצורע). כיון שנגעים באים בעוון לשה"ר, לכן צריך להיות טהרתו דוקא ע"י הכהן, בכדי שילמוד את מדתו להיות אוהב שלום ורודף שלום שינוי דרכו מקצה לקצה, כדאיתא ברמב"ם שהאדם צריך לילך בדרך הממוצע ואם רואה שנוטה לצד הרע ירחיק עצמו לקצה השני.

אך פרי תבואה

וחי בהם בזכות העמל והיגיעה

את משפטי תעשו, ואת חקותי תשמרו ללכת בהם ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (פ אחרי). ללכת בהם היינו דרך עמל כמ"ש רש"י עה"פ אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, וכאשר האדם עמל ומתייגע בתורה ובמצות מובטח הוא שיזכה להרגיש בהם תענוג וחיות וחי בהם.

אך פרי תבואה

כאילו מלאכתך עשויה, אפי' מלאכת שמים

מה שאמרו רז"ל שכאשר באה שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, אינה רק בעניני רשות אלא גם במלאכת שמים. והנה בדברי רשות בודאי יכול האדם לדמות בעיניו שהכל נשלם, אבל איך אפשר לומר כן גבי מלאכת שמים, אלא כבר אמרו רז"ל שכאשר אומר ויכלו מלאכי השרת אומרים וסר עונך וחטאתך תכופר, א"כ שפיר יכול לראות שכל מלאכתו עשויה, גם במלאכת שמים.

הישר והטוב

כי מרים הם, ע"כ קרא שמה מרה

לפעמים הבעל רוצה לעשות מצוה ואשתו מונעת אותו, זה משום שגם הוא אינו רוצה לעשות זאת בכל לבו, מה שאצלו בהסתר, אצלה בגלוי, ולכן בנדבת המשכן שהתנדבו בכל לבם לא היה אשה מונעת את בעלה, וזהו ויבואו האנשים על הנשים שהנשים לא עיכבו בעד בעליהן כי כל נדיב לב הביאו.

אך פרי תבואה

אורח צדיקים כאור נוגה

לשון קדשו במכתב לאחד מגדולי דורו, וז"ל: אבל יאמין לי באמונה שלימה, שדרכי חסידות והנהגות שבזמננו הם בנויים על קו האמת והצדק, ואשרי למי שבחר בהם ובמשנתם. כי אותן הצדיקים בזמננו אשר בחרו בזה הדרך, היו בעלי רוח הקודש בלי ספק ובלי פקפוק, כאשר בעיני ראיתי בעינא פקיחא ממש. והם יודעים בטוב שעכשיו צריך העולם להתנהג בזה הדרך, לא באופן אחר. ובהם אנו נסמכים, ועל פיהם אנו עושים. וכבר דבר זה שגורה בפי, ולא תהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה שלהם. ובענין עולם הזה אנו רואים בכל עת חדשות, על כן בוודאי בעבדות השם הוא גם כן כזאת, והדרך בעבודת השם הוא בכל זמן באופן אחר חדש. וזה הראה למשה רבינו עליו השלום 'מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש' [ירושלמי פאה כ"ח] וכבר העיד האר"י הקדוש זללה"ה זי"ע [עי' פע"ח שער ההפלה פ"ז] שמיום שנברא העולם עד עכשיו לא היה יום אחד דומה לחבירו עכל"ק.

דרכי הישר והטוב - אגרות

עניני עוה"ז במעשה ולא במחשבה

שמעתי ממורי [הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא] ז"ל, דלכך ברך יצחק אבינו ע"ה [את יעקב] רק במעשה ולא במחשבה כי מחשבתו היה על עשו כדי שבני ישראל יהנו מן עולם הזה רק במעשה, ומחשבתם יהיה שעל ידי זה יהיה להם כה ויכולת לעבודת השם.

אבני אליהו

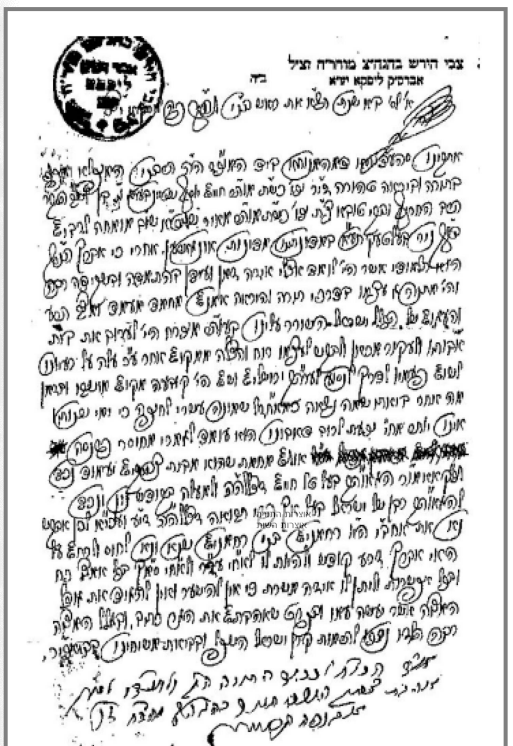
אשר יאמר לכם עמי אתם בני קל חי

פעם עשה נגיד אחד מהעיר טיסע–פירעד הכנסת ספר תורה ברוב פאר והדר, ולשם כך הזמין העשיר שני גדולי ומאורי אותו הדור שיבואו להשתתף בכבוד התורה, רבינו הק' מליסקא זי"ע והרה"ק רבי הלל מקאלאמייא זי"ע, רביה"ק מליסקא הגיע להשתתף בשמחת התורה, ואילו הרה"ק מקאלאמייא לא היה יכול לבוא באותו שבוע לעיר, לפיכך דחה את ביקורו לשבוע שלאחריו, בשבת שנתחנך הס"ת דיבר רבינו בשבחן של ישראל איך שמפזרים ממונם לקיום המצות ובהידור. בשבת הבאה הגיע רבי הלל ודרש בדברי תוכחה מגולה כדרכו בקודש. למחרת הלך הנגיד לבקר את רבינו ושאלו: מדוע רבינו דיבר טוב עליהם בעוד שר"ה הוכיחם ויסר אותם בשבט פיו. פתח רבינו ואמר: הנה חכמי ישראל שבכל דור, הם בדוגמת מילדות, כי מסייעים ומולידים ע"י דיבוריהם שבנ"י יעשו מעש"ט, וכמו במצרים היו שתי מילדות עבריות שם האחת שפרה ושם השנית פועה, כן בכל הדורות ישנם חכמי ישראל ובחי' שפרה, שמשפרת את הולד, שדרכם לשפר מעשיהם של ישראל וללמד סנגוריא עליהם וישנם בבחי פועה כפרש"י לשון צעקה, שדרכם לשפר לצווח ולהגיד דברים הקשים כגידין. והוסיף: אני הנני בבחי' שפרה, לכן הוזמן לפני מן השמים להיות אצלכם בשבת של חינוך הס"ת ולראות מעלתכם, אבל הגה"ק רבי הלל ז"ל הוא בבחי "פועה" ולכן הזמין הש"י לפניו שיבא בשבת השניה וירא הדברים שיצטרך להוכיחם.

דרכי הישר והטוב

בקולות וברקות עליהם נגלית

אאמו"ר (הגה"צ רבי יהושע כ"ץ זצ"ל אבד"ק סאמבאטהעלי) שמע מזקינו הגה"ק משאמלויא (בעל "לחם שלמה") זצ"ל שהיה חתן בליסקא, וסיפר ששמע בשם הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע שפעם ישב בשולחנו הטהור בחג השבועות והחסידים דיברו ביניהם על מה שאיתא מהקדושת לוי שאפשר לשמוע הקולות וברקים כמו שהיה במתן תורה, אמר חסיד אחד לחבירו: יכול להיות שישמעו הקולות והברקים, הפשט הוא שמתאמצים במחשבה כ"כ כאילו עומדים בהר סיני, עד שאפשר להעמיד בדמיונו כאילו שומעים הקולות והברקים, הרה"ק מליסקא זי"ע בשמעו זאת היה נוהג שלא לדבר שבת וי"ט רק בלשון הקודש אמר: "לא, לא! קולות וברקים ממש! אני יודע שהוא כן".

כתי"ק של הרה"ק מליסקא זי"ע

שמן ראש

י"ג מנחם אב

הגה"ק רבי נתן נטע שפירא
[מגלה עמוקות] זי"ע

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת ה'שמ"ה באחת מערי ליטא, ויקרא שמו בישראל על שם זקינו הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זצ"ל אבדק"ק הורודנא, בעמח"ס "מבוא השערים" על ה"שערי דורא" ועוד (המג"ע מזכירו הרבה בספריו) מגזע בעלי התוס' ורש"י שידוע שהוא מגזע דוד המלך ע"ה.

יושב בישיבה

בשנת שס"ה נשא את אשתו בת הקצין הגביר ר' משה עבערלעס ז"ל (אחי ר' אייזיק ר' יעקל'ש מקראקא שבנה בית הכנסת על שמו כידוע) שהי' ג"כ מגזע רש"י, וישב על שלחן חותנו שסיפק לו כל הצטרכותו, כולל החזקת הישיבה שפתח המג"ע, בשנת שע"ז כאשר נסתלק הגאון ר' משה מרדכי מרגליות זצ"ל (שמזכירו בספרו מגלה עמוקות עה"ת פ' וישלח) שעמד בראשיתו של הישיבה הגדולה שבקראקא, נתעטר המג"ע לממלא מקומו בעטרת ריש מתיבתא, ויכונן בית ועד לתלמידים רבים, רבים וגדולים יצאו מבית מדרשו, ביניהם הי' הגאון הש"ך זצ"ל ועוד, (בנו של המג"ע כותב "שהי' הש"ך לו לבן וירד על ברכיו).

מגדלותו

והנה מכל אשר עברו עליו מימי נעוריו לא נודע לנו, גם לא נודע מי היו רבותיו, רק אשר הודיעו לנו בניו הגאונים בהקדמתם לספרו הגדול על פ' ואתחנן וז"ל: כי נתן לו ד' לב לדעת ולהזכיר כל מה ששמע מפי ספרים ומפי סופרים, הזכרון הגדול שאין כמוהו בכל עברים, חכמה ודעת הכל בכלל על פה כמסיני מסורים, כל ספרי ראשונים ואחרונים מלבד שני התלמודים גפ"ת אלפס וטורים, הגיד על פה לתלמידיו היקרים, ותשובות ופוסקים אחרים, ואין גם אחד אשר לא ידע שרשם ועקרם, ויחבר שו"ת מדרש ונופת צופים ערבות, הוציא לאור גחלים ולהבות, בנה חרבות, שלשה המה מטיבי הלכות נחצבות, בהם הראה חריפותו ובקיאותו ועומק שכלו הרחבית, כל התורה בהם מרכבות, עם ראשי ישיבות, יריב ריבות, בדיני ג' בבות, בהלכות נידות וזבות, ואיסור תערובות, בדיני שבת וערבות, עניני קידושין וכתובות, ובתוכו נכלל תשובות חשובות, אשר בבחרותו הי' שפתותיו דובבות וכו', ואחת מהנה נדפסה בשו"ת פני יהושע (סי' מט) בענין תקנות עגונות, ועשר ידות לו בחכמת הקבלה וידע כל ספרי הזוהר והתיקונים וכתבי האריז"ל ושאר ספרי המקובלים הקדמונים והאחרונים

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל"ט

י"כ אב

- רבי יחיאל אפרים פישל ממאליניץ ב"ר חנוך העניך מאלכסנדר תרנ"ז

י"ג אב

- רבי נתן נטע שפירא ב"ר שלמה (מגלה עמוקות) - שצ"ג
- רבי מרדכי בנעט אב"ד ניקלשבורג ב"ר אברהם - תקפ"ט
- רבי יעקב דוד ב"ר מנחם מענדל מוויזניץ - תרכ"ה
- רבי ישראל שמואל מטומשוב ב"ר ארי לייבוש - תרכ"ט
- השר רבי משה מנטיופארי מלונדון ב"ר יוסף אלי' - תרמ"ה

י"ד אב

- רבי צבי הירש מליסקא ב"ר אהרן (אך פרי תבואה) - תרל"ד

ט"ו אב

- רבי מאיר נתן ב"ר חיים מצאנז - תרט"ו
- רבי אשר (השני) מסטאלין ב"ר אהרן מקארלין - תרל"ג
- רבי יעקב מאיזביצא ב"ר מרדכי יוסף - תרל"ח
- רבי צבי הירש מרידניק ב"ר ברוך מגארלין - תרע"ח

ט"ז אב

- רבי מנחם מנדל אב"ד טארנא וסטריזוב ב"ר משה אברהם דוד תקצ"א
- רבי יעקב יוסף ממאהליב ב"ר חיים מטשערנוביץ - תרכ"ו
- רבי נפתלי צבי אונגער מבארדיוב ב"ר משה אליקים בריעה מדומברובא - תש"ב

י"ז אב

- השר רבי שמשון ווערטהיימער מוויען ב"ר יוסף - תפ"ה
- רבי אברהם מרדכי מפינטשוב ב"ר בנימין זאב יעקב - תקפ"ד
- רבי שמואל מאפטא ב"ר נפתלי הירש - ת"ר
- רבי שלמה חיים מקוידינוב ב"ר אהרן - תרכ"ב
- רבי יוסף מנחם שפירא מבלענדוב ב"ר יעקב יצחק - תרפ"ז

י"ח אב

- רבי שלמה חנוך מראדאמסק ב"ר יחזקאל - תש"ב
- וחתנו רבי דוד מ שה ב"ר נתן נחום מקרימלוב - תש"ב

לפניו היו פתוחים, וכתב נכדו הרבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל בהקדמותו לספרו "כרתי ופלתי" שהי' פה שלישי למרן אריז"ל ולא גילה האיך ואולי ע"י תלמידו הרה"ק ר' ישראל סרוק זצ"ל שמביאו כ"פ בספריו, הי' לו שם ויד בכל חכמה ויאהב נסתרות להכניס סוגיותי' בדברי התלמוד ולקשרם יחד, כי היא היתה ילד שעשועיו אשר בה יבלה רוב ימיו, וישימם נר לרגליו ואור לנתיבותיו.

עוד מדברי בנו בהקדמתו: נתן זמירות בלילה קינה ויללה, על חורבן אריאל ועיר המהוללה, אשר היתה לשריפת אש גלמודה שכולה, בכה ויתחנן לד' נתן בקולו ושר בשירים, בניגון שמנגנים שרפי עילאה בשלש משמרות לילה, עכ"ל, הגה"ק בעל נועם אלימלך זיע"א בכל עת שבא לקראקא לא הי' מתפלל אלא בבית מדרשו, העיד הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זיע"א כי כוחו הי' כ"כ גדול שמיד שהזכירו לפניו חולה מיד הי' מתרפא. החיד"א בשם הגדולים (מערכת ספרים אות מ) מביא "ושמעתי שהיה לו מגיד למהר"ן".

תורה וגדולה במקום אחד

זכה לשתי שלחנות הי' עשיר גדול ובעשרו התהלך בישרו כי על נדיבות קם לעשות צדקה בכל עת, יד עני ואביון החזיק, ופזר נתן לאביונים, גם את מקדש עיטר בתפארה בפרוכת מסך וטס של כסף עם ס"ת נהדרת, כאשר כותב בנו בהקדמותו (הנ"ל) נתן לו אלוקים עושר נכסים ורב פנינים, והשליטו לאכול מהם מעדנים, פזר נתן לאביונים, לחמו נתן מימיו הנאמנים, נתן ליעף כח ואין אונים, מיהב יהב משקל לא שקיל ורודף שלמונים, נתן באוצרות בית ה' זהב ואדרכמונים, זאת התורה אשר שם לפני ולפנים, עם פרוכת מסך וטס של כסף מעולים וסדינים, משובצות במרגליות וטובות אבנים, אין כסף נחשב אצלו מאומה, כבימי שלמה, עכ"ל, לרוב עשרו לא לקח שילומים מקופת העדה וזאת ירמוז לנו בנו באמרו "מיהב יהיב משקל לא שקיל ורודף שלמונים".

צדיק מצרה נחלץ

כתב בספר בן גרני עה"ת וז"ל: שמעתי מאאמ"ו הגאון זי"ע הוא בעל "גורן לדוד" דיצא כרוז בשמים על המג"ע הזהרו ברבי נתן ותורתו, ובא השטן וטען כי עוד לא נסהו, ונתנו לו הרשות על זה מן השמים, והוא הלך לנסותו, ובא אל הגאון בעל מג"ע ואמר לו כי הוא שליחו מן השמים ללמדו ולגלות לו סתרי תורה,ויענהו הגאון כי קבלה יש לו שאין ללמוד תורה ממי שאינו מכירו, וקבע לו זמן מתי שיחזור ויבוא, והגאון המג"ע עשה שאלות חלום, אמנם לא ענוהו מן השמים כי נתנו חוק שלא לגלות, והוא הוסיף לשאול פעמיים ושלוש, ולא קיבל תשובה, והתענה על זה הרבה ואז בא לו אביו בחלום וגילה לו הסוד, כאשר בא השטן לזמן שקבע לו צעק עליו הגאון צא טמא, והלך לו בכעס ונעל הדלת בכח כל כך גדול עד שנשתברו כל החלונות בקראקא, ואת אביו הגאון הלקו שיתין פולסי דנורא יען שגילה הדבר, ולאחר זמן בא השטן ואמר לו כי כבר יש לו תלמיד יותר חביב והוא הי' ש"צ ימ"ש וכו', ע"כ, יש גירסא שאמר לו השטן שהוא אליהו וקבע לו זמן שילמד עמו, אך כיון שלא ענהו על שאלת החלום דחאו לזמן אחר, והסכים, וכן הי' כמה פעמים שדחאו, עד שהרגיש אינו אליהו, ודחאו לגמרי מעליו, אז שאל אותו מנא ידעת, השיב לו דאליהו קפדן הי' ולא הי' בא ושב כ"פ.

ובא השמש

טרם הגיעו לשנת המ"ח בא בפתע המות ויניף עליו שבט אפו ועברתו ויקחהו בחתף בירח שנכפלו בו הצרות בי"ג מנ"א שנת שצ"ג, ויקוננו עליו בכל תפוצו ישראל, וזה אשר נחרת על מצבת קבורתו: פה נטמן איש אלקי קדוש מן הקדמונים, מגלה עמוקות רזין ומטמונים, הוא שאומרים עליו שדבר אתו אליהו פנים אל פנים, הגאון האב"ד ור"מ מו"ה נתן נטע בן מו"ה שלמה שפירא זצ"ל, נפטר ביום ד' י"ג אב שצ"ג לפ"ק תנצב"ה.

לפלא לציין מה שהעתיק בספר סיפורים נפלאים מפינקס הח"ק דקראקא, שאברך אחד קנה חלקו אצל המגלה עמוקות בהון רב, ולבסוף הניחוהו במקום אחר, בלילה בא האברך בחלום אל הגבאי וקרא אותו לדין תורה לבית דין של מעלה, נחרד הגבאי מאד אבל לא השגיח על זה, כך הי' כמה פעמים, עד שראה שאין הדבר פשוט, הלך הב"ח שכיהן אז כרב בקראקא, וסיפר לו המעשה, השיב לו הב"ח: כשיבוא עוד פעם תגיד לו "לא בשמים היא" ואם הוא חפץ בדין תורה שיבוא לפני הרב, וכך הי' והסכים הלה לבוא לדין תורה, והתקינו מחיצה בבית הכנסת, וכאשר הגיע זמן דין תורה שמעו רעש מאחורי המחיצה והבינו שהנפטר בא לדין, והב"ח אמר להנפטר שיציע טענותיו, ואח"כ אמר להגבאי שהוא יענה על הטענות, אמר אמת שהאברך קנה אותו חלקה ממנו אבל מעולם לא עלה בדעתי לקברו במקום הזה אדם שאיני מכיר אולי זה אינו לפי כבודו של המגלה עמוקות, מאחר שהלה לא רצה לומר שמו..., אז פנה הב"ח להנפטר שיאמר לו שמו ונראה אם הוא ראוי לנוח ליד המג"ע, והלה לא רצה בשום אופן לגלות שמו, אז פסק הב"ח: דלכאו' חייבים אנו לקבור את האברך ליד המג"ע, שכן שילם על זה מכספו, אך מאידך גיסא אין אנו יודעים מי הוא, ואולי אין זה לפי כבודו של המג"ע, ע"כ אנו נפתח את הקבר ליד המג"ע, ואתה – פנה הב"ח להנפטר – אם ראוי אתה לשכב ליד המג"ע תעבור אל הקבר אשר קנית בחייך, למחרת באו לבית הקברות ויחרדו לבם בראותם שקברו של האברך הי' ריק, ואילו ליד הקבר של המג"ע מצאו קבר חדש..., וחרטו על קברו: פה נטמן האברך לא נודע מיהו "יעיד עליו רעו", (לאחר שנים נמחק הכתוב אז הקימו מחדש המצבה וכתבו עליו: ציון לנפש חיה פה מצאנו, ודעת שמה לריק יגענו, יען נמצא קבור באשמנים ותמחנה אותותיו מרוב

שנים, אכן יגיד עליה רעו גאון עוזנו, מגלה עמוקות ומגיה חשכנו, כי רב כבודה בשם תפארת, להשאר בדור דורים למזכרת, גבאי הח"ק זאת אל לבם השיבו, ומצבה חדשה על קברו הציבו תקב"ץ לפ"ק לבריאת ארץ ושמים)

מורשתו הרוחנית

בנו בכורו בהקדמתו (הנ"ל) כותב וז"ל: חובר חברים עשות הרבה ספרים וכו', לזכרון לדור דורים מין י"ה עולים במספרם, חלק לשבעה וגם לשמנה מסודרים, ואלה מחיבוריו הנודעים לנו: א) "מגלה עמוקות", רנ"ב אופנים לסדר ואתחנן בקבלה רמזים וגימטריאות על תפלת משה רבינו, לפלא לציין מה שנרשם בפנקס החברה קדישא הנ"ל (מובא ב"על הצדיקים ועל החסידים"), שפ"א בימי חיותו של המג"ע בא לקראקא בחור אחד, והשכיר עצמו להיות משרת אצל בעל הבית אחד, בתנאי שיוכל לילך ערב ובבוקר לבית המדרש, ומאז נתברך מסחרי הבעל הבית, פ"א התאחר המשרת בבית הכנסת, ובאו הרבה אנשים לחנות, והבעל הבית לא הי' יכול למלא את משאלותיהם, וילך לבית המדרש לראות מה מעשהו של משרתו, וירא והנה עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי התקרה, וירץ אליו בחמה ויכהו מכת לחי, ועזב את הבית הכנסת, והבחור לא שב אל אדוניו, אך הלך אל המג"ע מכירו מלשעבר ליטול רשות ולהפרד ממנו, ויתמרמר המג"ע למה עזב אותו אבל לא הואיל כלום, ויאמר לו המג"ע על כל פנים אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי' לי למזכרת נצח, הנה יגעתי בחבורי מגלה עמוקות ואמרתי רנ"ב אופנים על פסוק זה ואתחנן וידבר ה' אלי אל תוסף לדבר אלי בדבר הזה כמנין ר"ב ל"ך, על הפצרת משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל, אמור לי גם כבודו מה זה אשר לא הבאתי בספרי, ויאמר לו הבחור יש אתי רמז שלא מובא בספרים, להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאות המרכבה העליונה, והכסא כבוד לה' ד' רגלים, ואמרו רז"ל האבות הן המרכבה, והאבות הקדושים המה שלשה כנגד שלשה רגלים, ורצה מרע"ה ליכנס לא"י וע"י קדושת הארץ יוכל להיות רגל רביעי שבמרכבה, ואמר לו הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי, ורמז לזה כי בדב"ר ר"ת ב'ן ד'וד ב'רגל ר'ביעי ע"כ, ויפטר ממנו ופרח לו איש האמת, בעל החנות בראותו כי הנער לא בא אליו, נתחרט מאוד על שביישו ברבים, והלך במר נפש להמג"ע, אמר לו המג"ע, מה שהכית אותו על הלחי הוא לא הרגיש כלל ולו לא עשית מאומה, אבל אך לי עשית הרחקת ממני אוהב וריע, והוא עתה על ת' פרסה ולא אראה אותו עוד, וגם אנכי על אמרותיו שהניח לי כנ"ל, והוא מעשה הפלא ופלא, (א"ה, אולי זה קשור למעשה המובא לעיל עם הקבר,) ב) "מגלה עמוקות" על כל התורה, בדרך הקודם, ג) חידושים על הרי"ף, ד) אלף אופנים על אל"ף זעירא של ויקרא (הזכירו במג"ע ואתחנן אופן ר"ן – עיין גם בשם הגדולים מערכת ספרים אות מ'), ה) "תורת נתן" על התורה והוא ספר גדול בכמות על חכמת הקבלה הזכירו במג"ע (אופן רי"ב), כמו"כ במג"ע על התורה מזכירו פעמים רבות ויקראהו עפ"י רוב "חיבורא קדמאה", גם החיד"א בשם הגדולים מזכירו במערכת ספרים אות ת', ו) דרוש יקר ונכבד זך בלי שמרים תש"ך צירופי בראשית עולה על ע' ניירים (הקדמת בנו למג"ע ואתחנן), ז) ספר על הקבלה בכלל, איזן וחיקר ותיקן מאמרים בי' ספירים נכונים ויש הם קלים וחמורים וסדר קבלה שפע ואצילות מן הצינורים בכמה פותח שערים (לשון בנו שם), ח) חידושים על הבית יוסף מד' טורים.

י"ג מנחם אב

הגה"ק רבי מרדכי בנעט זי"ע

צור קודש מחצבתו

הגה"ק רבי מרדכי בנעט נולד בשנת תקי"ג בישוב שורגא שבארץ הגר, לאביו רבי אברהם ביהא, נין ונכד להגה"ק ה"חכם צבי", ולאמו מרת פראדל בת החסיד איש אלוקים קדוש רבי אברהם אבריל בנעט מניקלשבורג חתן הגה"ק רבי סעדיה ישעי' קאצינלנבויגן שהיה חתן הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ בעל "סמיכות חכמים" זי"ע

במעלליו התנכר נער

מקום מושבם הי' שממה מלומדי תורה, והוריו ראו בו שלגדולות נוצר כי הי' בו כשרונות נפלאות, ובהיותו בן חמש שנים כשלא הי' יודע שום דבר, לקחו הוריו לעיר ניקלשבורג לבית זקנתו אלמנת ר' אברהם אבריל בנעט, אף שהיתה עני' ודלה, שמחה לקבלו ולדאוג לכל צרכיו כדי שילמוד תורה, ואחרי שנתיים ימים כשהי' בן שבע שנים ראה נגיד אחד שהי' ממונה על קופת הצדקה של חברת חינוך הנערים, תשוקתו לתורה ויראת שמים שבו, וראה גם כשרונותיו העצומות כי לאילנא רברבא יתעביד, ויקח אותו מתוך שאר הנערים, ושכר מלמד בעבורו מכספו, ובתוך שנתיים ימים, עבר על לימודים שתלמידים בגילו לומדים בד' שנים.

רבותיו

כעבור הב' שנים ראה הנגיד כי צר לו המקום, ואין די להוות צמאונו לתורה, שלח אותו לאינטינגען בישיבת הגאון רבי יעקב קאצענלנבויגן זצ"ל והוא הי' אז כבן י"ט שנה ולמד שם ד' שנים, וכשהי' בן י"ג שנה כבר חיבור שלש חיבורים על תורה וש"ס ואגדה, ומאיזה סיבה נאבדו, והגאון הנ"ל חבב אותו מאוד, וכשמלאו לו י"ג שנה עשה סעודה גדולה בעבורו והוא דרש לפניהם בפלפול ארוך, אח"כ כעבור ד' שנים עבר לישיבתו של הג"ר יוסף שטיינהארט בעמח"ס "זכרון יוסף" אבד"ק פיורדא.

גם הי' תלמידו של הגאון ר' משולם איגרא אב"ד טיסמעניץ זצ"ל וגם שם הי' מאריות שבחבורה הידוע כהחוות דעת והרה"ק מראפשיץ, והחוות דעת הי' קראו רבינו תם. מסופר שאחר שנים רבות כשהי' כבר אב"ד ניקלשבורג יומא חד מימי חול עשה סעודה כששאלו לו פירוש הסעודה אמר שהיום עמד על דעת רבו ר' משילם איגרא בדבר ששמע לפני ארבעים שנה.

האיש מקדש

כשנעשה בן י"ח לחופה בשנת תקל"א לקחו הנגיד ר' גימפל פרוסטיץ מניקלשבורג כחתן לבתו, אך עקב גילה הצעיר של הכלה שהיתה כבת י"ד, וגזירת הקיסר שזר לא ישא בת מורביא, לא היה יכול עדיין לשאתה ונסע לפאג שם ישב בבית מדרשו של הגאון בעל ה"נודע ביהודה" לאחמ"כ עבר לישיבת מהר"מ בארבי רבה של פרעשבורג.

רק בשנת תקל"ה קיבל רשות נישואין במדינת מעהרין וחזר לניקלשבורג בהיותו סמוך על שולחן חותנו אשר נתן לו כל מחסורו כדי יוכל לישב באהלה של תורה, והוא קידש את עצמו בקדושה יתירה, ולמד בהתמדה רבה ובעמקות נפלאה, ובעת ההיא אשר ישב בניקלשבורג נתחבר אל הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, וממנו למד תורת הנסתר.

מורה ודאין

כל אותה התקופה סירב לקבל שררה ורבנות, רק לאחר מות חותנו שהי' לו לאביעזר הסכים בלית ברירה להתמנות כדומ"ץ ניקלשבורג, ובשנת תקל"ח נתמנה לדיין בבית דינא של הגאון ר' גרשון חיות (שעלה על כס הרבנות אחר פטירת הרר"ש מניקלשבורג), על אף גילו הצעיר שהי' רק כבן כ"ה שנים, ובשנת תקמ"ה שהי' אז בן ל"ב שנים הצטרף למושב בית דין להוציא דיבוק מרוח שנכנס בבחור אחד בעירו.

על כס הרבנות

בשנת תקמ"ו נאלץ לקבל עליו עול הרבנות בק"ק לאנדאנבורג הסמוכה לניקלשבורג, ולאחר שנה וחצי בשנת תקמ"ח עבר לק"ק שוסבורג שבארץ הגר, עד שנת תקמ"ט כשנסתלק הגאון ר' גרשון חיות זצ"ל, ובא ר' מרדכי ללותו, וה' נתן חינו בעיני עדת ניקלשבורג ופה אחד בחרו בו שיהי' להם לרב. וכעבור שנה נתמנה מאת המלך לרב רבנן בכל המדינה, ועל פיו יהי' כל דבר אשר נוגע לדת יהודית ואז נקרא לכהן פאר כרבה של ניקלשבורג והמדינה, והוא אך בן ל"ו שנה. או אז החלו להתקבץ אליו תלמידים הרבה מכל קצוי תבל ורבים מהם נתפרסמו ברבות הימים כגאוני וגדולי הדור, רבנים ויושבים על מדין בקהילות ישראל.

מנעוריו ישב והמית עצמו באהלה של תורה ביגיעה עצומה ובהתמדה מופלאה ביותר וכתיאורו של הגאון המהרש"מ מבערזאן זצ"ל בהסכמתו לספרו "מגן אבות" "שהיה גדול בדורו כרבינו תם בדורו" ומסופר שפ"א עבר דרך עיר ניקלשבורג הגאון הק' ר' נתן אדלער זצ"ל, והתראה עם ר' מרדכי ופלפלו בדברי הלכה בעומק רב, וכשנסע ר' נתן משם, אמר ר' נתן לתלמידו, צר לי מאד על האיש הזה, כי אם ימשיך בלימודו באופן כזה, לבי עלי דוה, כי יפול עליו חולי, כאב חצי הראש ר"ל, וכאשר אמר ר' נתן כן הי', שבתוך שנה זו נפל עליו חולי הנ"ל, והרופאים צוו עליו שיסע למרחץ ויוטב לו, וכן הי' אבל מיד כשהגיע לביתו חזר לדרכו והתחיל ללמוד בעיון כבתחילה, והנה חזר לו מכאובו, אז פקדו עליו הרופאים שמשך שנה אחת אסור לו ללמוד בעיון, ובשנה ההוא למד ספר תהלים עם פי' רד"ק, וספר יד החזקה להרמב"ם למד בשטחיות, אבל המחלה לא סר ממנו כל ימי חייו, רק לפעמים הקלו עליו היסורים, אבל הוא עבד עבודתו ולא פסק פומי' מגירסא, והי' מרגלא בפומי' "ברוך ה' אשר לא הסיר מאתי מצוה זאת לקבל יסורים של אהבה כל ימי", אמנם מלבד מכאוב זה היה אדם בריא וחזק בגופו וחושיו היו בריאים וחזקים כראי מוצק על דרך נפלא, ועד זקנה ושיבה לא כהתה עינו ולא נס ליחו ולא ראה על בתי עיניים כל ימיו.

מעודו התנהג בפרישות ובקדושה עילאית, ובצעירותו אחר נישואיו כבר מאס במחמודי תבל ובתענוגי בני אדם, וסיגף א"ע בסיגופים וישב בתענית הפסקה פעמים בשבוע ולמד בטהרה ובפרישות יתירה, וכאשר הירבה לענות את גופו כן הירבה לקנות קנין שלימות נפשו על התורה ועל העבודה לילה כיום האיר לו, וסיפר בנו כי לעולם לא אכל לשובע נפשו, ולא נהנה מן העולם הזה יותר ההכרח לקיום הגוף, וכדי שלא יזח ההרגל הזה מעל לבו, רשם בתוך סידור התפילה שלו, לזכרון תמיד: "הרינו נודר להי' אלוקי צבאות לבלתי אהנה מהנאת עולם הזה זולת מה שהוא לצורך גדול ולתועלת בריאות גופי".

בספר מליצי אש מביא שכששמע זאת החת"ס נענה ואמר: "הנדר עצמו אינו חידוש כל כך, דאפשר להיות ליחידי סגולה שלא ליהנות מעוה"ז כלום, אך החידוש הוא שיכול לנדור נדר כזה שקשה לקיימו אלא אם כן הנודר הוא בעל רוח הקודש ממש, שהרי אם יאכל וישתה במעט יותר מכדי חייו יעבור על נדרו, ואם יאכל וישתה פחות הרי אי אפשר לחיות, וא"כ צריך להיות ממם כחוט השערה כמה צריך לכדי חייו, וזה יכול רק כהגאון רבי מרדכי בנעט וכיוצא בו שהם בעלי רוח הקודש ממש".

מסופר שאיש אחד חשוך בנים בא פעם להרה"ק ר' יחזקאל משינאווא זי"ע שיברכו שיפקד בזש"ק, גילה לו הרה"ק משינאווא שזה בא לו לעונש משמים בעבור שגרם צער למהר"מ בנעט – כשמנע מאחת הקהילות לקבל עליהם לרב את אחד מבניו – והתבטא הרה"ק משינאווא ש"אין עצה ואין תבונה נגד הקפדת מהר"מ בנעט שהיה גדול ממלאך ואפילו גדול משרף".

כיוצא בו מסופר על החתם סופר כשסיפרו לפניו פעם אודות קדושתו ופרישותו של המהר"מ בנעט, והתבטא אחד המסובים שהמהר"ם בנעט לא היה בר נש כי אם מלאך... מיד קפץ החת"ס מכסאו ואמר בהתלהבות: "לא מלאך פשוט, אלא שרף... ועוד גדול מזה".

וסיפר הגאון ר' אברהם שאג שכשנכנס פעם אל רבו החת"ס מצא אותו שקוע ברעיונותיו ודבוק בשרעפיו ולא הרהיב עוז בנפשו לברר פשר הדבר, אולם כעבור כמה רגעים פנה אליו רבו ואמר: "בני יקירי, היודע אתה מה היום מיומיים, עלי להזדמן ולהפגש בעוד שלשה שבועות עם גאון צדיק הדור רבי מרדכי בנעט, וכשאני מעלה זאת על רעיוני הנה כל אברי מרתתין". ובספר יכבד אב מספר הג"ר יחזקאל בנעט, (בהג"ר גרשון וואלף בנעט – נכד שארו ותלמידו המובהק של הגה"ק ר' מרדכי בנעט וחתן הגה"ק ר' שלמה גאנצפיד בעל הקיצוש"ע) וז"ל: צופה הייתי בזקני הגה"ק רבן של ישראל מו"ה שלמה גאנצפריד זי"ע עת אשר מרבינו מהר"מ בנעט רב דמדינה, היה עומד מכסאו ודיבר באימה וביראה וברטט, דומה כאילו דיבר כלפי מעלה.

בד בבד עם הדר גאון עוזו ורום קדושתו כמלאך ה' צבקות, היה מנהיג בחסד עליון וגיבור מלחמה כחלוץ העומד בראש המערכה נגד כל פורצי גדרי כרם בית ישראל וכשיצא לאור הספר "בשמים ראש" אשר לפי דברי המחבר הוא מכת"י רבינו הרא"ש ז"ל, ואף עטרו בהגהותיו ופירושיו בשם "כסא דהרסנא", (החת"ס מכנה אותו כזב"י הרא"ש) וכל גדולי הדור גילו אז את דעתם שריח ההשכלה נודף ממנו, ובראשם יצא הרה"ק מהר"מ בנעט חוצץ נגד הספר בהוכיחו בראיות ברורות את זיופו לעין כל.

בתקופה ההוא החלה להתפשט דעת "הרעפארמער" והמשכילים שרצו להכניס רוח חדשה בקרב עם ישראל, והוא לחם נגדם בתקיפות, וכמה פעמים הוצרך להתיצב לפני המלך להשתדל שאל יטו את לבבו לטובת המשכילים, ובכל פעם הצליח בדרכו כמובא להלן בהמשך דברינו.

לא רק בדבר הלכה פנו אליו בהיותו נודע לשר התורה ועמוד ההוראה כי אם בדבר ישועה ורחמים, בהיותו מפורסם כקדוש ונורא, פועל ישועות ועושה נפלאות, תלמידו הג"ר שלמה קוועטש פנה אליו בשאלה, מנין לו כוחו הגדול לחולל נפלאות וישועות לבני אדם, השיב לו רבי מרדכי ברוב ענוותנותו: אין כאן כל חכמה ותבונה, הדבר פשוט מאוד וכל יהודי יכול לעשות זאת, ופסוק מפורש הוא "רצון יראיו יעשה" אם אדם הוא בבחינת "יראיו" שהוא באמת הירא את דבר ה', אז ה' עושה רצונו.

ואמנם נתקיים אצלו ותגזר אומר ויקם לך וכפי שחזינן מדברי תלמידו הגדול הגאון ר' יהודה אסאד זי"ע בתשובותיו, וז"ל: "ועל דבר החיה היולדת ב"ה כבר טוב לה, ודברי מורי הג' יחי' עשו רושם ופרי למטה ולמעלה, ונתקיים ותגזר אומר ויקם לך".

בסוף הרחוב שגרו בה היהודים בניקלשבורג הי' כתוב על הבית האחרון באותיות גדולות "בית עירוב", ופירושו הי' שמן המקום ההוא אסור להוציא דבר החוצה בשבת, והבית ההוא הי' שייך לנכרי, ונתרחש שבזמן ההוא מכר הנכרי ביתו לנכרי אחר והלה החליט להסיר את האותיות מעל ביתו, אז הלך ר' מרדכי בעצמו אל הנכרי וביקש ממנו שלא יסירנו, והבטיח לו שבשכר זאת, לא ישלוט אש בתוך ביתו, ונתרצה הנכרי לזה, ולימים הי' שריפה ששרף בתים מימין ומשמאל הבית הזה והבית הזה ניצל כולו.

פ"א אירע שהלכו אל הנכרי לראות החליבה, אבל איחרו המועד וכבר הי' אחר החליבה ובטעות הגיע החלב אל ר' מרדכי, ושאלו הלא הכוס הוא ריק ואין בו כלום, כי היות שהי' אסור לא ראהו בכלל, ופ"א איחרו להדליק נרות שבת במועדו והדליקו ע"י גוי, וכשבא לביתו שאל מדוע לא הדליקו הנרות ויושבים בחושך, כי לא ראה כלל אור שהדליקו באיסור.

בהיותו חוט של חסד משוך עליו זכה להתייצב לפני מלכים, וה' נתן את חינו בעיניהם כי מרדכי היהודי גדול ליהודים יהיה ומבלעדו לא ירים איש את ידו ורגלו בכל מדינות מעהרין, וכל אשר פיו יקבנו בדבר דת יהודי לא יפול דבר ארצה, ואיש אשר ימרה את פיו ענוש יענש, ויצו המלך לכתוב את הדברים האלה על ספר, הוא גליון גדול מקלף אשר בשם רשיון המלך יכונה, ותוקף האגרת הזאת לאשר ולקיים דברי המלך אלה ונחתם בטבעת ושם המלך, כל זה היה תחת שלטון הקיסר ליאופולד השני, אשר לא האריך ימים על ממלכתו ומת בשנת תקנ"ב ובנו הקיסר פראנץ הראשון מלך תחתיו.

ופ"א ביקש ממנו המלך שיברכהו וכפף המלך את ראשו שיניח ר' מרדכי את ידו עליו, אבל הוא לא רצה לעשות מבוקשו ענה לו בחכמתו, מי האיש אשר יהין להרים יד בראש המוכתר בכתר מלכות.

אחרית ימיו

בשנת תקפ"ט נחלה, והרופאים שלחו אותו למרחץ קארלסבאר, ואף שסבל יסורים לא נאנח ולא התרעם, וביום שלפני פטירתו אמר אוי לי מיום המחרת כי זה יהי' יום צר וחשך מאוד, ובלילה אור ליום י"ג אב שנת תקפ"ט שם ידיו תחת המכסה ולא שנה טעמו ולא נראה בו שום שינוי וכה שכב כל הלילה עד הבוקר ואז הופסקה נשימתו, וזאת בלבד היתה השינוי בין חייו למותו כי מת בנשיקה, והוא אמר בכל עת מחלתו מי יתן יקרה לי המקרה בביתי או בעיר פראג, ובלילה שלפני פטירתו אמר בפירוש שרצונו להקבר בעיר ניקלשבורג, ואם לא יתאפשר הדבר אזי לכה"פ בעיר פראג, אמנם היות שמחוקי המדינה הי' אסור להוליך המת מקום רחוק בלי חניטה וגם העיר קארלסבאד מפני שהיתה עיר מרחץ ובאו שם בני אדם לצרכי רפואה הי' אסור להלין המת, על כן הוצרכו לקברו במקום קרוב, והוליכו אותו לק"ק ליכטנשטאט שהיתה קרובה

לה, ושם עשו לויה גדולה ובכבוד גדול קברוהו על תנאי שכשיתאפשר להם יפנוהו לעירו ניקלשבורג על פי צוואתו, וכשהגיע הבשורה המרה לק"ק ניקלשבורג שאלו את פי גדולי הדור אם מותר לפנותו, והותר להם הדבר מפאת שהתנו בעת פטירתו שיפנוהו לניקלשבורג.

ואכן אח"כ הותר להם להעביר את גופו הטהור לעיר ניקלשבורג אלא שבני קהילת ליכטנשטאדט לא אבו תת להוציא מתוכם גוף קדוש וטהור זה, לבסוף הגיעו לעמק השוה להרצות טענותיהם בפני ג' בתי דינים חשובים: בית דינו של הגאון ר' עקיבא אייגער בפוזנא, בית דינו של החת"ס בפרעשבורג, והבי"ד דק"ק פראג בראש הגאון ר' שמואל לאנדא בנו של הנוב"י, וקיבלו עליהם שכאשר יפסקו הרוב כן יקום ויהיה.

בס' מקרי דרדקי להגאון ר' הלל ליכטשטיין מקאלאמיי מביא מפי רבו החת"ס שבאותה לילה שהיה מעיין בדבר אם מותר להעבירו מקברו לניקלשבורג, קודם אור הבוקר בא אליו הרה"ק ר' מרדכי בנעט וראה אותו בהקיץ בפנים מאירות ומצהיבות ויאמר לו שרצונו שיוליכו לעיר ניקלשבורג.

ואכן מפורסמת היא תשובתו של החת"ס להתיר את ההעברה, וזו היתה גם דעת הרוב, וכעבור ז' חדשים מיום הסתלקותו הועבר גופו הקדוש מליכטנשטאדט, וביום י"ב אדר שנת תק"צ הוטמן בניקלשבורג ליד קברו של רבו הרה"ק הרבי ר' שמעלקע זי"ע.

מן הענין להביא עדותו הנאמנה של הרה"ק ר' שמואל משינאווא שמספר בספרו "רמתים צופים" שפע"א הי' עם רבו הרה"ק ר' שלמה לייב מלענטשנא זי"ע בדרך, ואחר התפילה נתנו לו מעט יי"ש והלך לחדרו ומצא אותו שהיה בוכה בכי רב, בערך שעה, ולא רצה לגלות על מה הוא בוכה, ואח"כ כשהי' עמו על העגלה בדרך אמר לו שאיזה גדול וצדיק נפטר אבל אינו יודע מי הוא, ואח"כ נתוודע לו שנפטר אז הגה"ק ר' מרדכי בנעט זי"ע, ומסיים "ושמעתי שהיה בעל צורה שלימה".

מה נורא היא הגדרתו של החת"ס בהספידו עליו: "גדול הדור רבן של ישראל... ופרנס כל ישראל בתורה ויראת ה' וגדור גדריהם מארי דכולא תלמודא, לא הניח דבר קטן ודבר גדול... ובן יחיד לשכינתא קדישא".

חיבר ספרים רבים והרבה מכתבי ידיו נאבדו, ובחייו נדפס ממנו ספר "באור מרדכי" והוא ביאור והגהות על דברי ה"מרדכי", ולאחר פטירתו נדפס ממנו שאר ספריו ה"ה, "תולדות מרדכי" ע"י בנו רבי יעקב אברהיל, ובו חלק מדרשותיו, והקדים להן את תולדות אביו, המשמשים כאבן יסוד לכל כותבי תולדותיו, ספר "מגן אבות" על ל"ט מלאכות ועניני שבת, "שו"ת הר המור", "תכלת מרדכי", "פרשת מרדכי" דרשות וד"ת, ועוד, ספר "מחשבת מרדכי", וספר "מהר"ם בנעט".

ט"ו מנחם אב

הגה"ק רבי מאיר נתן הלבערשטאם זי"ע

מתולדותיו

נולד בשנת תקפ"ה כבנו השלישי לאביו הגדול מרן בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, ויקרא שמו בישראל "מאיר" על שם זקינו הרה"ק רבי מאיר מטיקטין זצ"ל, ו"נתן" ע"ש זק' הרה"ק ר' נתן שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, כבר מנעוריו הי' יניק וחכים, והגה בתורה בהתמדה ובפרישות יתירה שהפליא כל רואיו, ונתפרסם שמו בגאונותו ובחריפותו כעילוי וכלמדן גדול, יסופר שבהיותו ילד קטן הי' פ"א בדזיקוב אצל הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, [זה היתה בהיותו ילד קטן ואביו הק' מצאנז לא הי' בביתו, וראה הילד חבורה בני אדם נוסעים להרה"ק מדזיקוב זי"ע על שבת קודש, קפץ הוא ונסע עמהם, ובבואו לדזיקוב קירבו הרה"ק מדזיקוב מאד, איידי דחביבותא דאביו, (דמשק אליעזר)].

בעת עריכת השלחן שאל הרה"ק מדזיקוב את הילד למה חוטפים החסידים שיריים מן כל המאכלים, ורק מן החלה אין חוטפים שיריים, ענה הילד על אתר: דהלא חלה לאו שיריים היא, חלה היא ראשית, דכתיב גבי חלה (במדבר טז, כ) ראשית עריסותיכם חלה..., הרה"ק מדזיקוב נתפעל מאד מתשובתו החריפה של הילד, ולאחר זמן כשנפגש הרה"ק מדזיקוב עם אביו הרה"ק מצאנז זי"ע שיבח מאד את בנו שהוא פיקח גדול, שיודע למה חסידים לא חוטפים שיריים מן חלה....

האיש מקדש

כשהי' עוד צעיר לימים לקחו הרה"ק ר"א מדזיקוב זי"ע בן הרה"ק מראפשיץ זי"ע לחתן לבתו האשה הצדקנית מרת בילא ע"ה, שהיתה מפורסמת מאד בצדקתה ובחכמתה, (לעת זקנתה הי' החסידים נתנו לה קוויטלעך), יסופר שבעת האירוסין הי' דין ודברים בין המחותנים אודות הנדוניא, אמר הרה"ק מדזיקוב להרה"ק מצאנז: "ראוי לכבודו לכבדני ולהכנע מפני, כי אודותי דיברו בשמים ולא אודות כבודו", התפלא הרה"ק מצאנז ואמר מנין לכבודו זאת, ענה הרה"ק מדזיקוב הלא הוא גמרא מפורשת (סוטה ב) ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, עכ"ל, הרי בהדיא שמכריזין בשמים רק את שם אבי הכלה ולא שם אבי החתן, אחר חתונתו ישב שתי שנים בדזשיקוב בצל חותנו, והתייגע בתורה הקדושה בקדושה יתירה, שם בדזיקוב מסר עצמו להרביץ תורה וקדושה, ובהיותו גאון עצום בכל מקצועות התורה, אסף קבוצה של אברכים מופלגים, ולמד עמם כל לילה משעה אחת עשרה בערב עד שעה חמש לפנות בוקר.

רבנותו

מקץ שנתיים ימים שישב בצל חותנו, חזר לצאנז אצל אביו הק', באותו זמן כבר הי' הרה"ק מצאנז מפורסם מאד בעולם, והי' טרוד מאד לענות תשובות על השואלים הרבים שפנו אליו מכל קצוי תבל, אז מינה הרה"ק מצאנז את בנו ר' מאיר נתן ליד ימינו שיעזור אותו בהנהגת הרבנות דצאנז והגלילות, ועמד לימין אביו בהנהגת הקהילה עד פטירתו בשנת תרט"ו, לאחר שנתיים בשנת תרי"ז מילא את מקומו אחיו הרה"ק ר' אהרן "דער קרייזער רב", יסופר שאחר שהצליח הגה"ק מצאנז שיתעטרו שני בניו הק' בכתר הרבנות, אחד בשינאווא ואחד בקשאנוב, שאל הרה"ק מדזיקוב את הרה"ק מצאנז: מדוע אין המחותן משתדל להשיג רבנות גם עבור בנו ר' מאיר נתן האם החסרון לו בשביל שהוא חתני, השיב לו הרה"ק מצאנז: "בני ר' מאיר נתן אינו זקוק לרבנות, הוא אתי במחיצתי ומה חסר לו ברבנות בצאנז, והוא יהי' אתי עד עולם", (דמשק אליעזר), לאחר פטירתו של הרה"ק מצאנז שהטמינו אותו ליד ר' מאיר נתן הבינו את מה שאמר "והוא יהי' אתי עד עולם".

עבד את בוראו במסירות נפש גדולה עד מאד, תלמידו מספרים שלפעמים הי' שולח אותם מתוך החדר, והם הציצו מתוך החרכים וראו איך שמסגף עצמו ע"י שמהבהב את ידיו באש, (תפארת חיים עמ' יב), כשנסתלק התאבל עליו אביו מאד, ובהספדו אמר "שאלמלי הי' נשאר בחיים הי' מגיע כאחד מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, (דמשק אליעזר), סיפר הגה"צ ר' יודל"ע הורוויץ זצ"ל שכשנפטר הרה"ק ר' מאיר נתן בדמי ימיו ואלמנתו הי' שבור מאד לשברי שברים, והרה"ק מצאנז זי"ע נסה לדבר על לבה ולנחמה, ואמר לה הלא איכא שיעור כמה שצריכים להתאבל על הבעל, והוסיף "איך וייס אויך וואס איך האב יעצט פארלוירן", אז התחילה לספר להרה"ק מצאנז כמה דברים מהתנהגותו האישית של בעלה הק', כששמע ממנו הדברים הרה"ק מצאנז אמר "אזוי וייט האב איך אויך נישט געוואוסט".

מדת האמת

הי' איש אמת עד מאד, יסופר שפ"א הי' איזה דין ודברים בין שני משפחות, ובאו לפני הרה"ק הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע שיפשר ביניהם, שלחם אל הרה"ק משינאווא, שלח אותם הרה"ק משינאווא בחזרה אל הרה"ק מבאבוב שיעמדו לדין אצלו, ונתן עמהם מכתב שימסרו להרה"ק מבאבוב, ובין הדברים כותב שם "באזני שמעתי מפי כ"ק אאמו"ר הקדוש מצאנז זללה"ה שבבנו ר' מאיר נתן מונחת הנקודה של אמת, ובכן היות שמע"כ הוא בנו יחידו, הרי ברור שיעלה בידו לפסוק דין אמת לאמיתו, על כן לא ימשוך את ידו מלדון במשפט הזה", עכ"ל, (כרם החסידות ח"ג עמ' קכא), אחיו הרה"ק משינאווא העיד עליו שכיוון שהי' איש אמת כזה לא הי' יכול לסבול את העולם השקר ולכך נקטף בדמי ימיו, (י"ג אורות ח"א עמ' רנ"ט).

שומר העיר

בשנת תרט"ו שרר בצאנז מחלת החולי רע רח"ל והרבה אנשים נתפסו ל"ע מן המחלה, מתחילה עזב הדברי חיים ומשפחתו את העיר אודות המגפה, ואמר לר' נתן שהוא לא יעזוב את לבא עמו, כיון שהוא צריך להישאר בעיר לשמור עליו, (אח"כ חזר הרה"ק מצאנז לעיר), ר' מאיר נתן השליך עצמו מנגד ובמסירות נפש אם כי המחלה היתה מדבקת מאד לא הסתכל על זה אלא עזר וטיפול בחולים שנפלו על ערש דוי וסבלו יסורים מרים מאד.

ובא השמש

עד שנדבק ל"ע בעצמו מן המחלה, עיין בהקדמה על ספר אבן נזר של הגה"צ ר' זכרי' שפירא זצ"ל שהי' מאד דבוק בהגה"ק מצאנז זי"ע, מביא שם באריכות הגה"צ ר' שלום סופר זצ"ל אבד"ק ברעזנע את תולדותיו של המחבר, מביא שם איך הי' נראה בצאנז כשנתוודע שר' מאיר נתן נפל למשכב: ר' זכרי' נסע על שב"ק נחמו בשנת תרט"ו לצאנז, והגיע שם ביום חמישי, ולא הי' יכול ליכנס להרה"ק מצאנז, אז חיכה על יום ראשון, ביום ראשון לפני התפלה רצה ליכנס להרה"ק מצאנז, אמר לו הרה"ק מצאנז עם ר' זכרי' אני צריך לדבר לכל הפחות שתי שעות, ונדבר אחרי התפלה, "ולאחר התפלה כשרצה ללכת אל היכל הקודש נשמע קול צעקה, אשר בעונ"ה הה"ג הקדוש כמוה"ר מאיר נתן בן יקר לרבינו נחלה מאד פתאום והיתה בהלה גדולה, ורבינו זצ"ל פתח דלת חדרו והלך בבהלה לבית בנו זצ"ל ", ע"י"ש באריכות, ביום חמשה עשר באב הרגיש שמחלתו מתגברת עליו מאד, רץ לבית אביו לבקש ממנו שיתפלל בעדו, אבל מצאו ישן ולא רצה להקיצו, וחזר למטתו, ובאותו יום ביום חמשה עשר באב תרט"ו, שבק חיים לכל חי, ונסתלק לחיי עולם הבא, ואביו התאבל עליו מרה, ואמר בשעת הספדו שאלמלי הי' נשאר הי' מגיע לגדלותו כאחד מתלמידי בעשטה"ק זי"ע.

וכידוע נוסח מצבתו של ר' מאיר נתן נתנסח ע"י אביו הק' וצווה לכתוב נכד המגלה עמוקות וה"חכם צבי", והסביר שהחיצונים מפחדים כשרואים שמו של קנאי, וכידוע החכם צבי הי' קנאי ולחם מלחמות ה' ביד רמה ע"כ צווהו לחרוט על מצבתו למען יהי' למשמרת.

אלמנתו שאלה את חמיה הרה"ק מצאנז "פאר וואס האט דער שווער נישט געזעהן עם אויסצובעטן", ענה לה הדברי חיים: ומה אעשה, "איך האב מיר געוואלגערט פאר זיינעט וועגן ווי עס איז נאר דא א ווינקל אין הימל" (החכמה מאי"ן), ואמר הרה"ק מצאנז "איך האב אים אריינגעגעבן צו מיינע גוטע פריינט ר' שלום (מקאמינקא) און ר' אלימלך (מרודניק).

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

כי מה שהשם יתברך מנחמינו בזה לבד יש לנו נחמה. דרך משל, אינו דומה שומע מפי השר דברים ניחומים ודברי אהבה אינו נחמה עד גמר קבלת טובה ממנו, מה שאין כן פי מלך רצונו כעב מלקוש ואמרי פיו הם מעשה טוב גמור, כי בשמוע דברי תנחומים מפיו ישעשעו נפשינו.

(קדושת לוי)

♦♦♦

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

הנה בעת שישראל עושין רצונו של מקום נקרא אלהינו, כי בזה אנו מורים שהוא אלהינו. וזהו פירוש הפסוק (תהלים סז, ז) יברכנו אלקים אלקינו, פירוש שהבורא יתברך יברכנו שיהא נקרא אלהינו. וזהו אמר הנביא שנחמו נחמו, ובמה לזה אמר הכתוב שיאמר אלקיכם.

(קדושת לוי)

♦♦♦

לעתיד יתגלה שכל התפלות נתקבלו ברצון

דברו על לב ירושלים וכו'. דהנה זהו אחת מן הנחמות שיהיה לעתיד לבוא שכל המצות והתורות ותפלות שאנו עושים בגלות ואנו סוברים שאינם עולים למעלה כמו שאמר ר' אלעזר (בבא מציעא נט) מיום שחרב הבית המקדש ננעלו שערי תפלה כמו שכתוב סכותה בענן לך מעבור תפלה (איכה ג, מד), גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי (שם ח), ולעתיד ינחם אותנו הקב"ה ויאמר שעלו כל התפלות לרצון לפניו יתברך שמו.

וזהו (בתפילת י"ט) **ותערב לפניך עתירתינו** כו' אנא השב שכינתך לציון עירך. רצה לומר אז כשתשוב השכינה לציון יערב לפניך עתירתי של היום ויתגלה כי נתקבל ברצון לפניך.

וזהו (בתפילת שמונה עשרה) **והשב את העבודה לדביר ביתך**, ואשי ישראל ותפלתם, מהרה תקבל ברצון שאז יתגלה כי תפלתם של היום מהרה תקבל ברצון.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית ה, כט) זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו לעתיד יהיה לנו נחמה ממש שנעשה עתה בעצבות כי הכל לרצון לפניו כנ"ל.

וזהו נחמו נחמו עמי וגו' דברו על לב ירושלים. פירוש לעתיד יתגלה בהנחמה כי מה שתדברו היום בתפלתכם הוא על לב ירושלים כמו שכתוב (מלכים א ח, לה) והתפללו אליך אל המקום הזה יכוון לבו כנגד ירושלים. (מכי"ק)

(תפארת שלמה)

♦♦♦

לא היו ימים טובים כחמשה עשר באב

וכפי מה שמקובל מפי הצדיקים זי"ע אשר מט"ו באב מתחילין התעוררות ימי הרצון הבאים, ראש השנה ויוה"כ וסוכות.

(אמרי נועם ט"ו באב אות ב')

♦♦♦

עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים

בשם הרב הקדוש ממעזיבוז (בעל אוהב ישראל) זלה"ה. לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב. רמז על אות ס' שהוא אות הט"ו באלף בי"ת. וזה פירוש כט"ו בא"ב ראשי תיבות באל"ף בי"ת. כי כל האותיות יש להם ריבוע ומקום אחיזה רק אות ס' הוא סגלגל ועיגול. וזהו הרמז (תענית ל"א) עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים. והבן.

(תפארת שלמה – דברים)

♦♦♦

יום שהותרו שבטים לבא זה בזה.

יש לומר מדוע דווקא באלו הימים קבעו עצמם לחדש זו ההלכה. ונראה, כי ישראל נצטוו שלא לכבוש עמון ומואב, ועם כל זה כביכול עשה תחבולה, ועמון ומואב טהרו בסיחון (גיטין ל"ח), שמקודם כבש סיחון את עמון ומואב, ואחר כך כבשו ישראל את ארץ סיחון. והיתה זאת סיבה לסבב נחלת ארץ עמון לישראל. והוא כעין אשר הבת יורשת את אביה, ואחר זה כשתנשא לשבט אחר, אז על ידי צד הממוצע יוכל להסב נחלה ממטה למטה.

ולזה השכילו חכמים בדעתם אשר מסתמא זו המצוה של איש באחיו ובמשפחתו ידבקו בני ישראל (במדבר לו, ז), זו בוודאי לא היתה רק הוראת שעה ולא לדורות, כי אנו רואין אצל מלחמת סיחון היה ענין כעין זה, לתת לנו נחלה שלא שייכת לנו, רק על ידי הממוצע.

ולאשר באלו הימים היה כלו מתי מדבר והתחילו לכבוש סיחון ועוג, ולכנוס לארץ ישראל, כידוע מהמדרש, אשר מלחמתם היתה באלול ותשרי (עיין במדבר רבה פרשה יט אות לב), על כן קבעו עצמם באלו הימים לזו ההלכה.

(אמרי נועם ט"ו באב אות א')

לשמר בכל דרכך!

סגולה בדוקה!

איידער איר לאזט זיך ארויס אויפ'ן וועג,
געדענקט אריינצולייגן צדקה אין די פושקע פון

"רבי מאיר בעל הנס"

לטובת אונזער כולל, אין דעם זכות וועט רבי מאיר
בעל הנס מיטגיין מיט אייך און אייך באגלייטן
טריט ביי טריט לשמירה ולהצלחה!

לשמור
בכל עת
מינה לא תזיע,
צו יעדע צייט
א ישועה.

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער
צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)

פנימי תש״ז בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א

ביקור אצל הרב הגאון רבי אהרן גרינפעלד שליט״א

דומ״ץ דק״ק בעלזא במאנטשעסטער יצ״ו

יום ה׳ פרשת ויקהל תשפ״ב לפ״ק

רבינו: פון וועלכע משפחה גרינפעלד זענט איר?

דומ״ץ בעלזא: פונעם סעמיהאלער רב, דעם מהרש״ג׳ס פאטער, רבי יהודא גרינפעלד (נאב״ד סעמיהאלי ומח״ס שו״ת קול יהודא על ד׳ חלקי שו״ע).[1]

דער פאטמארער רב האט געהאט סמיכה פון אים.[2]

רבינו: יא, דער טאטע ז״ל האט פארציילט אז ער האט געהערט פונעם פעטער (רבינו בעל דברי יואל) ז״ל וואס ער האט דאס געהערט פון רבי יהודא גרינפעלד דער סעמיהאלער רב – דער מהרש״ג׳ס פאטער – ער איז געווען א תלמיד פונעם כתב סופר, און ער האט התונה געהאט קיין חוסט, בימיו פונעם מהר״ם שיק. איז ער אריינגענאנגען צום רב און זיך באקאנט געמאכט מיטן רב,[3] איינמאל איז דער מהר״ם שיק געפארן אין א מרחץ, און דער כתב סופר איז אויך געווען אויפן זעלבן מקום, האט ער (ר׳ יהודה הנ״ל) באשלאסן אז ער פארט מיט, אזוי וועט ער זיין צוזאמען מיטן חוסטער רב און מיטן פרעשבורגער רב, האט ער זיך געדרייט ביי זיי ביידע, ער איז געגאנגען איין טאג דא, און

---

1 הגאון הגדול רבי יהודא זצ״ל נולד לערך בשנת ת״ר לאביו הה״צ מו״ה שמעי׳ חסיד ז״ל מאוהעל, נשא את בתו של הרה״ח מו״ה דניאל כהנא ז״ל מחוסט, אחר חתונתו ישב באהלה של תורה בעיר חוסט, ומשם נתקבל בשנת תרל״ה לאבד״ק סעמיהאלי, נפטר ביום ג׳ אדר שנת תרס״ו ושם מנו״כ, נדפס ממנו ספר שו״ת קול יהודא מחובר לטהור לספר שו״ת מהרש״ג (ח״ג) מבנו ומ״מ הגאון רבי שמעון גרינפעלד זצ״ל אבד״ק סעמיהאלי.

2 עי׳ בס׳ דברי יואל מכתבים (ח״א מכתב קכ״ד) שכ׳ לו מרן רבינו ז״ל מכתב תודה ותשואות חן על ההורמנא, שקיבל ממנו בשנת תרס״ד בעודו כבן שמונה עשר בהיותו עדיין בסיגוט:

וז״ל: ב״ה, נצבים, תרס״ד לפ״ק, פה מ׳סיגוט יצ״ו.

הנוטה כדוק שמים, יכתב ויחתם בספר החיים, את כבוד ידיד ה׳ וידיד אנשים, חכם חרשים, ונבון לחשים, ה״ה הרב הגאון האמיתי סוע״ה, נודע בשערים, כקש״ת מו״ה יודא ג״פ נ״י ויופיע.

אחד״ש כבוד הדר״ג שליט״א באה״ר כמשפט לירא״י ה׳ ולחושבי שמו, אקדמה פניו בתודה ובתשואת חן חן לו על ההורמנא וההתרה שהגיע לידי מאת כהדר״ג שליט״א, ואני יודע בעצמי שלא באתי לידי מידה זו, והשי״ת יעזור לי שאוכל ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וכבוד הדר״ג שליט״א עוד ינוב בשיבה דשן ורענן, ויאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל, ויזכה להרביץ תורה וי״ש כחפצו וחפץ הצעיר (התי״ק).

3 נזכר בשו״ת מהר״ם שיק חלק יו״ד סי׳ שכ״ד ועוד.

ועיין בס׳ דרכי משה החדש על המהר״ם שיק (עמ׳ ל״א) שכתב נכדו של הקול יהודא הנ״ל, בעת שקבלו אותו (המהר״ם שיק) לאבד״ק דחוסט, היה אז חמי זקיני הג״ר יהודה גרינפלד אברך ת״ח מופלג כידוע, והיה לו התקרבות אל הרב, ושמע אז שאמר מרן ז״ל שיאמר בדרשה שיתפללו בש״ק בבוקר השכם כדי שלא יעברו זמן תפלה, ויברכו ברכות לבטלה, והגאון זצ״ל לא דרש מזה כלום, ושאל אותו אחר כך חמי זקיני זצ״ל הלא רבינו אמר שידרוש אודות זמן תפלה, ולמה שינה דעתו הגדולה, השיב לו על שנודע לו, ושאל מה עושים בש״ק קודם התפלה, ואמרו לו שכ״א עוסק במה שיודע, האנשים הפשוטים אומרים תהלים ומעבירין הסדרה, ובני תורה גפ״ת, ואחר התפלה מה עושים, ואמרו לו שהרבה מהם הולכים בטלים, אמרתי אם כן הוא טוב יותר לסמוך על השיטות שאינו ברכה לבטלה אף שמאחרין זמן תפילה, ולא ילכו בטל.

ולפלא לציין מה שכ׳ המהרש״ג זצ״ל בתשו׳ (ח״א סי׳ ס״ז) כשא׳ מעיר לו ע״ד המהר״ם שיק בענין לשנות מנוסח אשכנז לנוסח האריז״ל, ומעיר לו מד׳ הפמ״ג שהוא נגד ד׳ המהר״ם שיק, וכותב: ...כמו ששמעתי גם מאבי מורי הגה״צ רבי יהודה גרינפעלד ז״ל דמורי המהר״ם שיק רב גובריה כמו הפרי מגדים... ע״ש.

איין טאג דארטן. איינמאל ווען ער איז געווען ביים פרעשבורגער רב, זאגט ער איהם אז ער האט א שאלה אין עפעס א ענין וואס ער איז עוסק, און ער דארף א טור בית יוסף חלק אבן העזר, און ער האט עס נישט דא מיט זיך, 'דו קומסט דאך צום חוסטער רב, פרעג איהם טאמער האט ער ביי זיך א טור אבן העזר', זאגט ער 'גוט, איך וועל איהם פרעגן'.

ווען ער איז אריבער געגאנגען צום חוסטער רב, האט ער דערציילט פארן מהר"ם שיק אז ער קומט פון פרעשבורגער רב און ער פרעגט אויב האט ער אפשר א טור אבן העזר, פרעגט אים דער מהר"ם שיק ווען וואס דארף ער א טור אבן העזר, אין וועלכן ענין איז ער עוסק?, וויבאלד ער האט זיך געדרייט ביים כתב סופר האט ער געווואוסט דער נידון וואס ער איז יעצט עוסק, אין וועלכן סימן אין אבן העזר, האט ער געזאגט פארן מהר"ם שיק וועלכן סימן ער דארף, האט דער מהר"ם שיק געזאגט ער זאל קומען מארגן.

דעם אנדערן טאג האט ער איהם ארויס געגעבן א אפגעשריבענעם העתק פונעם גאנצן לשון פון טור בית יוסף איבער דעם ענין, און ער האט דאס אהין געטראגן פארן כתב סופר, און זעהנדיג אז ס'איז געשריבן איז דער כתב סופר שטיין געבליבן פארוואס האט ער זיך מטריח געווען צו שרייבן, ער האט דאך געקענט שיקן דעם טור, האט ער צוריק געשיקט פרעגן פונעם מהר"ם שיק, האט ער געזאגט אז באמת האט ער נישט געהאט קיין טור בית יוסף... נאר אזוי ווי ער האט געזעהן אז דער כתב סופר דארף עם אזוי נייטיג האט ער עם אפגעשריבן פון זכרון...,

דער כתב סופר איז זייער נשתומם געווארן דערפון...[4]

שפעטער האט ער עם אהיים גענומען, און ער האט נאכגעקוקט אין טור בית יוסף און ס'איז געווען געשריבן אזוי גענוי לשון בלשון.[5]

דומ"ץ בעלזא: דער ייטב לב האט געהאט געזאגט, אז מ'וויל פרעגן אויף א תוספות אין ש"ס וואו דאס איז זאל מען פרעגן רבי יהודא'לע חוסט'ער, אזוי האט ער גערופן דעם זיידן, רבי יהודא'לע חוסט'ער.

רבינו: יא, ווייל ער האט חתונה געהאט קיין חוסט.

רבינו: דער מהרש"ג איז געווען זיינם א זוהן, כ'האב געהערט פון א איד וואס איז געווען א תלמיד פונעם מהרש"ג, דער סעמיהאלער רב, דעמאלטם איז אויסגעקומען אזוי אז עמיצער האט געמאכט בראנפן אויף פסח,[6] און דער מהרש"ג האט געגעבן דעם הכשר אויף דעם, און ס'איז געווען אן אסיפה ביי די קאנצעליי, און מ'האט געהאלטן אז עם גייט ברענגען מכשולות אויב מ'וועט מאכן בראנפן אויף פסח. בכלל איז געווען אהנגענומען וועגן ברוינפן אויף פסח מ'זאל נישט מאכן.[7]

---

4 ויש לציין מה שכתב בס' אגרות מהר"ם שיק (עמ' תי"ט) שלעת זקנתו סבל הרבה כי כהו עיניו ונסע בחורף שנת תרל"ג לעיר הבירה וויען לדרוש ברופאים, ולא מצאו לו אז תרופה, כי אמרו שצריך להמתין עוד עם האפעראציען, ואחר חג הסוכות שנת תרל"ד נסע עוד הפעם שמה ועשו לו אפעראציאן, רק שאף על פי כן היתה אחר כך כח ראייתו חלשה מאוד, וסיפר תלמידו הגה"צ מו"ה שמעון זצ"ל אבדק"ק סעמיהאלי שאמרו לו הרופאים אחר האפעראציע שמכאן ולהבא לא יהיה רשאי ללמוד, אז השיב מרן זצ"ל שאם אסור לו ללמוד למה לו עינים, וכשבא בחזרה לביתו, העמיד העגלה אצל הבית המדרש לנסות מיד הבחורים לראות אם למדו בהתמדה.

5 עיין בס' שיח זקנים (ח"ד עמ' רפ"ט) שהגה"צ רבי שמואל בראך אב"ד אפסי ארץ מנאנאש ז"ל סיפר ששמע מהגה"צ רבי עזריאל יודא לעבאוויטש ז"ל אב"ד ווינא שקיבל מאביו שהכתב סופר נענה אז ואמר מרוב התפעלות 'אפילו מיין גרויסער פאטער האט דאס ניקסט געקענט'.

ויש להוסיף מה שהעיד הגאון רבי זלמן שפיטצער זצ"ל רב בק"ק וויען תלמיד מרן המהר"ם שיק זצ"ל בספרו תיקון שלמה בזה"ל: מו"ח בעל החתם סופר זצ"ל אמר עליו (המהר"ם שיק) לא אוכל לחדש שום דבר נגדו כי הכל יודע והיה קורא אותו ארגז של ספרים.

6 עיי' בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ל"א) שדן בבראנפן שנעשה מתפוחי אדמה בפסח, ומתיר שם, וכן דן בשו"ת (ח"ב סי' קל"ה) על בישול ספירט ממי פירות בפסח בתוך יורה שבשלו בה קודם ספירט של חמץ, ועיי' בשו"ת עטרת משה מתלמידו הגאון ממאקאווא זצ"ל שדן בדבריו באריכות.

7 הנה על ענין שתיית יי"ש כשר לפסח יש פולמוס גדול בספרים ובמנהגי הצדיקים, ועיין בקובץ יגדיל תורה (גליון נ"ב) שמעתיק כרוז בכ' כסלו שנת תקצ"ו מהגאון רעק"א זצ"ל שאסר לשתות יי"ש בפסח אף עם הכשר, וצווה ככרוכיא להיזהר בעשיית יי"ש לפסח וכתב שם בזה"ל: ...ונוסף על כל זאת, אי גם יהיבנא להו כי כן הוא שנעשה משקה זה באמת בלי שום תערובת חמץ, עוד רחוק בעיני ורוחי זרה למשתי אותו בימי דפסחא מטעם הכמוס עמדי וצפון בקרבי העת לא עת לגלותו כיום... עכ"ל הגרעק"א.

ועיי' בס' ליקוטי סיפורים (ה"ג) שפעם אחת אמר חסיד א' ר' מנחם מבעשינקאוויטץ להרה"ק הצמח צדק שיעשה עבורו יי"ש כשר לפסח, אמר הצמח צדק לא, אמר ר' מנחם להצמח צדק שיעשה בביתו מתפוחי

עכ״פ מ׳האט געבעטן דעם סעמיהאלער רב אז ער זאל נישט געבן קיין הכשר, ער איז אבער געווען א עומד בדעתו, אז ס׳איז כשר איז עס כשר. האט מען געבעטן דעם זיידן (מרן העצי חיים ז״ל) אז ער זאל פועל׳ן ביים סעמיהאלער רב, איז דער זיידע געפארן דעמאלטם קיין סעמיהאלי, כ׳האב עם געהערט פון א איד וואס איז געווען א תלמיד דארט אין סעמיהאלי, אז דער זיידע איז געווען דעמאלטם ביי אים, און ווען ער איז ארויס געגאנגען האט דער סעמיהאלער רב געזאגט אזוי, ׳לעולם איז דאס כשר, איך קען אים אבער נישט מסרב זיין, ער האט מיך געבעטן אז כ׳זאל עם נישט טוהן, און איך קען אים נישט אפזאגן...׳. האט ער צוריק געצויגן פונעם הכשר.

עם איז געווען א חידוש, ווייל ווער עם האט געקענט דעם מהרש״ג האט געוואוסט אז ער איז געווען א עומד בדעתו, און דא האט ער געזאגט ׳איך קען אים נישט אפזאגן...׳.[8]

דומ״ץ בעלזא: אונזער זיידע דער קול יהודה (הגה״ק רבי יהודא גרינפעלד ז״ל אבד״ק סעמיהאלי ומח״ס שו״ת קול יהודה) איז געווען אמאל אין סיגוט אויף די התונה פון רבי שמעי׳ לעוו (אבד״ק ס. קרעסטור מח״ס בני שמעי׳ה עה״ת),[9] און דער קדושת יו״ט האט געשיקט זיינע צוויי קינדער זיי זאלן גיין קוקן, עם זענען געווען דעמאלטם צוזאמען דארט דער זיידע דער קול יהודה מיטן אינטערדאמער רב (הגה״ק רבי מרדכי יהודא לעוו ז״ל אבד״ק אינטערדאם), זיי זענען ביידע זיידעם געווען פאר רבי שמעי׳ לעוו,[10] האט ער זיי געהייסן זיי זאלן גיין קוקן אויף די צוויי גדולי ישראל.

רבינו: דער אינטערדאמער רב איז געווען א תלמיד פונעם יריעות שלמה.[11]

אדמה, וגם על זה לא היה מרוצה, ולמה, אמר לו שהגאון ר׳ עקיבא איגער זצ״ל כותב שלא לשתות יי״ש בפסח ממעם הכמוס, לו היה כותב על ידי לומדות, אולי אז היה באפשר להשיג עליו, אבל מכיון שכותב מטעם הכמוס, איני רוצה לנגוע בטעם הכמוס שלו.

וכן מובא שם שהרב המגיד ממעזריטש נהג שלא לשתות יי״ש בפסח, פעם במסיבה כבדוהו ביי״ש, וסירב לשתות, והסביר למה אינו שותה, כי כתוב בזוהר הקדוש שהמצה נקראת מיכלא דאסוותא, וכולם יודעים שכשלוקחים רפואות אין שותים יי״ש.

ועי׳ בס׳ זכרון טוב - נעשכיז (עמ׳ ל״ץ) בענין יי״ש של פסח היה אדומו״ר ר״י מנעשכיז זצוקלה״ה מקפיד גדול על זה והנהיג שלא לשתותו אפילו באחרון של פסח, ואמר ששני פעמים באו לידו מעשיות בענין יי״ש של פסח שנעשה בהכשר גדול מיד אנשים כשרים מאוד, וקודם שרצה לשתותו באה אליו ידיעה שנתערב בו איסור חימוץ, ולכן יש להתרחק מזה עכ״ל.

ובילקוט מהרי״א מזידיטשוב (הוספות אות מה): בסוף ימיו פסק אמנם לשתות בפסח את המשקה הנעשה משזיפים (שליוואוויץ בלע״ז) משום מעשה שהיה, שכשגגה היוצאת מלפני השליט קרא פעם אחת את המשקה ההוא בשם יי״ש [בראנפען] שם המיוחד למשקה של חמץ, ומאז לא שתה בפסח משקה זה, אבל ציוה למקורביו בפירוש שלא לפרסם חומרא זו בין העם, כי הרי זה בגזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה.

כמו כן הרה״ק רצ״ה מליסקא לא היה שותה שום משקה יי״ש אפילו אם נעשה באופן היותר מועיל (דרכי הישר והטוב דף ל״ב). ובקונטרס המנהגים דקומידנוב (אות סד) כ׳ שלא שתה יי״ש אפילו מפירות האילן, וכל שכן מתפוחי אדמה.

ועי׳ בס׳ ערכי יהושע (אות קלד) שלא שתה יי״ש בפסח אלא רק באחרון של פסח. וכן בס׳ דרכיו נימוקיו ושיחותיו של החפץ חיים (עמ׳ לה) מובא: יי״ש של פסח לא היה בבית אבא בפסח משום שיש עוררים על עשייתם ושמירתם לפסח.

אמנם בס׳ דרכי חיים ושלום (אות תקעג) שבעל הדרכי תשובה׳ נתן הכשר ליי״ש. ועיי׳ בהגדת צאנו (עמ׳ קמג) מובא שהרה״ק ר״ש מבאבוב נתן הכשר ליי״ש, ולקח לשתות ממנו בפסח. ובס׳ אמרי פנחס השלם (אות רעז) ששתו יי״ש בפסח. וראה עוד בס׳ מנהג ישראל תורה (עמ׳ ר״י).

---

8 ויש לציין שידוע שדרכי הוראתו היה להקל, והיה מרעיש נגד האוסרין סתם, ובתשובה א׳ כתב לחכם א׳ וז״ל: ...ואבוא לטענה שכתב מעכ״ת דהכי אינו טוב להתנהג בחומרות, ומה בכך שהוא חומרות, ע״ז אשיבהו בקצור כי אין הגליון מספיק הנה הגה״ק מהרצ״א בהגהותיו לספר סור מרע כתב וז״ל: הנה בודאי ישר כוחו וחילו של הנזהר בחומרות וכו׳ אבל אני רואה כעת וכו׳ מדמים בדעתם שזהו עיקר החסידות, והנה הוא ניעור וריק ממילי דחסידי עכ״ל ...וכ״ז לעשות לעצמו, אבל להדפיס חומרות ח״ו, ומעכ״ת הדפיס חומרות ולכן הוכחתיו, והנה עוד יש לי לדבר שלאו בכל מידי ראוי להחמיר... ומאריך שם מאוד לבאר מתי יש להחמיר ומתי לא, עיי״ש.

9 הוא אביו של הגה״צ ר׳ משה ארי׳ לעוו ז״ל אבד״ק טעמעשוואר, מח״ס משה ידבר. התהונה התקיימה בעיר סיגוט מקום מגורו של אבי הכלה הרה״ח ר׳ יעקב יהודא הכהן גליק ז״ל חתן החסיד המרומם ר׳ משה ארי׳ פריינד ז״ל, ראה״ק דק״ק סיגוט יצ״ו.

10 כי אביו של הגה״צ ר׳ שמעי׳ הי׳ הגה״צ ר׳ אשר זעליג לעוו ז״ל בן הגה״ק מאינטערדאם ז״ל וחתן הגה״ק בעל קול יהודא מסעמיהאלי ז״ל.

11 הגה״ק רבי מרדכי יהודה לעוו ז״ל אבד״ק אינטערדאם, נולד בשנת תקפ״א לערך, נתייתם מאביו בגיל צעיר ונתגדל בבית דודו זקינו רבי ישראל לעוו, למד בישיבתו של הכתב סופר בפרעשבורג, והיה גם תלמידו של הגאון רבי שלמה זלמן אולמאן ז״ל בעל היריעות שלמה במאקאווא.

מסופר כי הגאון רבי חיים יוסף גוטליעב ז״ל אב״ד סטראפקוב פעם ציווה לו שיסע אל מרן הדברי חיים ז״ל, ואמר שצריך לשאול קודם את

דומ"ץ בעלזא: יא, און ער האט אבער אויך געלערנט אין פרעשבורג.

רבינו: ס'איז געווען דא נאך די קריג אסאך אידן וואס זענען נאך געווען תלמידים פונעם מהרש"ג דער סעמיהאלער רב.

דומ"ץ בעלזא: רבי שיימא פון מאנטריאל.[12]

רבינו: יא, ס'איז געווען מערערע תלמידים.

רבי שיימא איז געווען א קרוב אויך.[13]

אבער ס'איז געווען דא מערערע תלמידים נאך די קריג.

דומ"ץ בעלזא: יא, ער איז געווען א נעפיו, א זוהן פון זיין שוועסטער.[14]

רבינו: ער האט געהאט א ברודער אין מונקאטש, ער האט געהייסן רבי שלמה.

דומ"ץ בעלזא: יא, דער מהרש"ג איז קודם געווען א דיין אין מונקאטש, שפעטער איז ער געווארן רב אין סעמיהאלי, און נאכדעם איז דער ברודער רבי שלמה געווארן א דיין אין מונקאטש במקומו.

רבי שיימא איז אויך געווען זיין איידעם בזיוו"ר, ער איז געווען א איידעם ביי זיין פעטער רבי שלמה (ובעוה"ר אשתו ובניו מזיוו"ר נעק"ה בשנות הזעם הי"ד).

רבינו: דער רבי שלמה איז געווען א בעלזער חסיד....

*

הרה"ג ר' מנחם מאניש סימאן שליט"א, ראש השוחטים דקהל מחזיקי הדת: ברשות פונעם רב, דער רב איז דאך דער רב השחיטה דא אין די קהלה, אונז וויל מיר האבן די זכיה אז דער רבי זאל קומען באזוכן ביי אונז ביי די שחיטה, עס איז ממש נאנט.

רבינו: וועלן דארף דאס צו זיין?

הרר"מ: די קומענדיגע מאל וואס מ'שחט איז מאנטיג אינדערפרי.

רבינו: איך פאהר דאך שוין אהיים מאנטיג....

איך וויים נישט לויט די צייט צו איך וועל עס בכלל קענען באווייזן.....

רבו בעל הירעות שלמה אם יסכים שיסע לדברי חיים, והוא ענה לו שמצווה ליסע לצאנז, ומאז היה מקושר מאוד למרן הדברי חיים ז"ל, ואף אחר פטירתו, לא נסע ר' מרדכי יהודה לרבי אחר, ורק אחר שמונה שנים החל לנסוע לבנו בעל הדברי יחזקאל משינאווא. בשנת תר"א לערך, נשא את בת ר' אשר זעליג הירש כדלהלן, בשנת תרי"ט נבחר לכהן אבד"ק אינטערדאם, מעניין לציין כי הכפר אינטערדאם היה כפר יחודי באיזור כולו, שכן כמעט כל תושביו היו יהודים, ורק אחר מלחמת העולם הראשונה, החל הכפר להתרוקן מתושביו היהודים.

בשנת תרכ"ז הביא לדפוס את הספר 'בית יהודה וישראל', מתוך כתבי דודו, זקינו ומגדלו, רבי ישראל לעוו. בשנת תרס"א הביא לדפוס את הספר מר דרור, מתוך כתבי זקנו רבי מרדכי לעוו. רבי מרדכי יהודה ז"ל נפטר ביום י"ח שבט תרס"ד, והשאיר אחריו חידושי תורה בכתובים.

12 ה"ה הגה"צ רבי שמעי' שוארץ ז"ל אבד"ק וועלס יצ"ו ואחר המלחמה נתמנה ע"י רביה"ק ז"ל לפאר בתור רב דקהלתינו במאנטרעאל יצ"ו רבות בשנים.

רבי שיימא ז"ל נולד בשנת תרס"ו בעיר סעמיהאלי לאביו הרה"ח ר' חיים ברוך ז"ל הדב"נ הגאון הגדול רבי יהודה גרינפעלד זצוק"ל אב"ד סעמיהאלי, תלמיד מובהק וחביב לדודו הגאון האדיר בעל שו"ת מהרש"ג זצ"ל שהעיד עליו שיש לו שכל הישר בהוראה, ובהגיע לפרק האיש מקדש נשא את בת דודו הגה"צ רבי שלמה גרינפעלד ז"ל רב ומורה דביהמ"ד חסידי בעלזא בעיר מונקאטש, ובהיותו סמוך לשלחן חמיו בעיר מונקאטש שימש אצל הבי"ד דשם, ומאז התחיל להורות הוראה בישראל משך כל ימי חייו למעלה מחמשים שנה, גם הי' הבעל קורא בהביהמ"ד במונקאטש בפקודת האדמו"ר מבעלזא ז"ל, והי' מסתופף בצ"ק.

בשנות הזעם שתה מכוס התרעלה כאשר נעדרו ממנו כל משפ' ויו"ח הי"ד, בתום המלחמה איקלע לעיר נירעדהאזא יצ"ו שם נשא בזיוו"ש עם הרבנית בתו של הגה"צ ר' אהרן משה לייפער זצייל אדמוייר מנדאבורנא - גרויסווארדיין בן הגה"צ ר' בערצי מסאטמאר זצ"ל בנו של הרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא זי"ע. ואח"כ נתיישבו הוא ובני קהילתו בעיר 'וועלס' שבעסטרייך ושימש ברבנות לבני הקהלה שעברו עמו.

בשנת תשי"א הגיע לעיר מאנטריאל יצ"ו וכאשר נקבצו שם פליטי המלחמה יראי ה' חסידים ואנ"ש, ומרן רביה"ק ז"ע בחר בהרב מוועלס לעמוד לשרת לרב ומו"ץ דקהלתינו הק', ובביתו ייסדו תפלת הציבור בימות החול, ושימש ברבנות ובהוראה שלשים שנה עד פטירתו.

וכשבא להסתופף בצל רביה"ק בכל שנה על ימים האחרונים של חג הסוכות, כיבדו רבינו לעבור לפני התיבה בשמיע"צ שחרית, ובכל פעם שנכנס אל הקודש פנימה האריך עמו בכל ענינים הנוגעים לבני קהלתו ובהלכה, ולא נטה זיו כלשהו מהוראתו של רביה"ק, ונלב"ע בליל יום הקדוש שנת תשמ"ב, ומנו"כ בעיר קרית יואל יצ"ו.

13 קראו אותו בשם כינוי זה, כי זקינו הגה"צ ר' שמעי' ז"ל מתלמידי ומקורבי מרן הגה"ק הישמח משה ז"ל אשר נקרא על שמו עליו, הי' נקרא בפי כל בשם 'רבי שיימא חסיד'.

ויש לציין מה שכתוב בס' ראשי אבות (עמ' ש"ל) ש'רבי שיימא חסיד' היה בנו של מוה"ר אברהם פעלדמאן ז"ל, ובני רבי אברהם פעלדמאן החליפו את שם משפחתם לבקשת מרן הישמח משה ז"ל, באומרו ש'עשו הוא איש שדה' - פעלדמא"ן, ובעקבות זאת חילקו את השם פעלד - מאן, אחד לקח לעצמו את השם 'רייכ-מאן', ורבי שיימא קרא לעצמו 'גרין-פעלד'.

14 גם הרבנים החשובים הגאוה"צ מלאנדסבערג ומוואדקערט ז"ל היו בני אחותו ומחשובי תלמידיו.

הרר"מ: ס'איז וועדר אפצוהאלטן דעם פליגער....

דומ"ץ בעלזא: מ'דארף עם קענען באווייזן ווייל מ'הייבט אהן גאנץ פרי שוין בעפאר אכט אזייגער, און ס'איז ממש געצווילטע מינוט פון דא.

עס איז א כבוד פאר די קהילה און פאר די שטאט.

הרר"מ: מיין זיידע ר' שלמה פאפענהיים האט דער רבי געקענט,[15] ער האט מיר געזאגט אז גרויסע כוחות האט דער רבי אריין געלייגט אין דעם דור צו ראטעווען שחיטה, דעם גאנצן סטאנדארט פון שחיטה אין אמעריקא.

א' הנוכחים: ער איז געווען אמאל אין קרית יואל אין בית השחיטה?.

הרר"מ: ווייס איך נישט, ער איז דאך געווען פון די גדולי העסקנים פון די עדה החרדית. און ער האט מיטגעהאלטן דארט די אלע ענינים.

דומ"ץ בעלזא: איך בין שוין געווען אין קרית יואל ביי די שחיטה, און מ'האט מיר געזאגט אז דער רבי איז געווען דארט א האלבע שעה בעפאר דעם.

ר' יודא אליעזר גאטטעסמאן איז געווען דארט א שוחט.[16]

רבינו: יא. ער איז שוין נישט קיין שוחט היינט, ווען ער איז געווארן זיבעציג יאר [לאוי"ט] האט ער אויפגעגעבן צו זיין א שוחט אין קרית יואל.

א' הנוכחים: איבעראל אין די גאנצע וועלט איז דאס אזוי, אז מ'שחט נאר ביז די זיבעציג יאר?

רבינו: ביי אונז אין קרית יואל איז אזוי איינגעפירט (כפי הוראתו של מרן רביז"ל).[17]

הרר"מ: איך האב געלערנט שחיטה ביי די זיבעצן א האלב יאר, דעמאלטס האט מיר געזאגט הרב אברהם יצחק ליבטענשטיין ער איז געווען דער רב אין מארבעק,[18] דארט האט מען געלערנט שחיטה.

רבינו: זיי ווייסן נישט וואם דאם איז...

אין ארץ ישראל איז דא א שחיטה וואם הייסט מארבעק... און דארט ביי דעם רב המכשיר האט ער געלערנט שחיטה.

הרר"מ: יא, האט ער מיר געזאגט אז מ'האט אהנגענומען אז 'בן ח"י ישחוט בעל חי' [אז מ'הייבט נישט אהן פאר די אכצן יאר].[19]

ונתן לרבינו את החלפים לבדיקה והפליא אותם רבינו

---

15 הגה"ח ר' שלמה פאפנהיים ז"ל יו"ר הנהלת העדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו, ומייסד המוסד ליתומות 'בית לפליטות' ו'בית החלמה' ליולדות בארה"ק ת"ו.

16 הרה"ח ר' יודא אליעזר גאטטעסמאן הי"ו שימש רבות בשנים כשו"ב מומחה בעיר מאנטשעסטער יצ"ו, ואח"כ כשקבע דירתו בעיר קרית יואל יצ"ו נתקבל להמשיך כשו"ב בבית השחיטה המהודרת.

17 דהנה המרדכי בריש חולין הביא בשם רבינו ברוך שראה בהלכות שחיטה שהביא רבי אלדד הדני כמה דברים בשוחט שפוסל שחיטתו, ובתוכם מנה גם זקן שעברו עליו שמונים שנה, וסיים המרדכי, וחומרא בעלמא הוא ולא נהגינן כוותיה ע"כ.

אולם דעת האגור שזקן בן שמונים שנה לא ישחוט, והביאו השמלה חדשה, וכתב דהוא מהלכות אלדד הדני, ואף על גב דאנן לא חיישינן לאותן הלכות, מכל מקום החוש יוכיח, וכל שכן בדורות אלו שגברה החולשה ואפילו בפחות משמונים שנה צריך דקדוק לפי ראות המורה, ולכן זקן מופלג לא ישחוט שידיו כבדים ועיניו כהו, והכל לפי מה שהוא אדם ע"ש.

וביד אפרים ובפתחי תשובה וכן בשו"ת מאיר נתיבים (סי' ע"ו) כתבו על זה דראוי לתקן שעל כל פנים משבעים שנה ואילך לא ישחוט שום אדם, אף שמרגיש עדיין שהוא בכוחו, משום לא פלוג, וגם עד שבעים שנה צריך המורה להשגיח על השוחט ובודק הבאים בימים לנסותם לפרקים, כי קרוב הדבר שנתקלקלו והם בעצמם אינם מרגישים שידיהן מרתתין.

ובמנח"י כתב דמכל מקום אין למדין מן הכלל שבעל דרישת הזאב העיד על זקנו בעל מחבר ספר זבח שמואל שהיה זקן בן שמונים וחמש שנה ושחט עד ח' ימים לפני מותו, כי היה בשכלו ובכח גברא עד זיבולא בתרייתא.

וכתב בבאר היטב בשם הב"ח דהכל לפי מה שהוא אדם דאם הוא תש כוחו לא ישחוט אפילו מבן חמישים שנה.

אמנם ידוע בין אנ"ש שרבינו הק' ז"ל הורה להקפיד שאל ישחטו יותר מבן ע' שנה.

18 ה"ה רב דבית החסידים דחסידי גור שברמת אהרן בבני ברק, ורב בית המטבחיים בשכונת מרבק שבקרית מלאכי.

19 עיי' בד' הרמ"א (ס"ו) שיש מחמירין שלא ליתן קבלה למי שהוא פחות מבן י"ח שנה שאז הוא בר דעת ויודע להיזהר, ומקור דין זה הוא מס' הלכות אלדד הדני, והמרדכי הביאו, וכתב שדבריו הנם חומרא יתירה.

והט"ז והש"ך הביאו בשם רש"ל שהכל לפי מה שהוא הנער, שלפעמים נמצא בן תורה וירא שמים ורגילים בעלי הוראה להרשותו לשחוט אחר י"ג שנה ויום אחד, וכן דעת הרבה מהאחרונים,וכ"פ בשמלה חדשה (סעיף ל'), ובפרי מגדים (משב"ז ס"ק ט"ז) כתב עתה שהדור פרוץ ראוי להניח על המנהג שהזכיר רמ"א בשם הפוסקים.

וכתב בבית דוד (עמודי הבית סק"ט) סימן לזה 'בן ח"י ישחוט בעל חי'.

אמנם יש לציין שיש עוד שהחמירו לומר שאין ליתן קבלה לשום בחור שאיננו נשוי עיין דרכי תשובה (ס"ק פ"ד) בשם שו"ת מהר"מ שיק ושו"ת דבר משה.

ואמר הרר״מ: כ׳האב אסאך געהארעוועט צו קענען האבן די אלטע גוטע מיללער׳ם חלפים...

רבינו: יא, ס׳איז טאקע זייער שיין.

הרר״מ: איך בין געווען א שוחט פארדעם אין די עדה החרדית.

דומ״ץ בעלזא: רבי מאיר בראנדסדארפער האט אים געגומען פאר א שוחט.[20]

רבינו: ווען רבי מאיר איז געווען אין אמעריקא איז ער געקומען באזוכן ביי אונז אין בית השחיטה אין קרית יואל.

הרר״מ: אסאך קבלות ביי די שחיטה, למשל דער נושא פון ׳מינה ובה׳ (בדינא פירכא עי׳ בשו״ע יו״ד סי׳ ל״ט),[21] א סירכא אויף די ריאה אליינס, האבן מיר באקומען פון ר׳ ליפא שווארץ ווי אזוי מ׳זאל זיך פירן,[22] ר׳ ליפא האט געזאגט מ׳זאל אראפ נעמען איין זייט, אסאך אזעלבע זאכן וואס איז שנוי במחלוקת.

רבינו: איר זענט נאך געווען מיט ר׳ ליפא אינאיינעם?

הרר״מ: יא, כ׳בין נאך געווען מיט אים אינאיינעם, ס׳איז נאך אויסגעקומען צו זיין מיט אים.

רבינו: א גרויסע מעלה ביי אונז אין קרית יואל איז, אז די שחיטה איז אין די שטאט, מ׳וואוינט אינדערהיים און מ׳גייט ארויס אינדערפרי צו די שחיטה, מ׳דארף נישט אוועקפארן אין די מרחקים.

דומ״ץ בעלזא: ברוך ה׳ אונז האבן מיר דא אויך די מעלה. ס׳איז נישט ווייט, ממש פינעף מינוט פון דא.

רבינו: אין אמעריקא איז דאס זייער א גרויסער פראבלעם. על פי רוב די שוחטים זענען נישט אינדערהיים, מ׳פארט אין די מרחקים.

א׳ הנוכחים: ביי די גסות אויך?

רבינו: אז מ׳האט געזעדט פון ׳מינה ובה׳ .....׳, רעדט מען דאך פון גסות...

דומ״ץ בעלזא: יא, די גסות דא ביי אונז איז נישט מער ווי בערך א האלבע שעה אוועק פון דא.

רבינו: אה, דאס איז נאך בחסד.

הרר״מ: יא, ס׳איז נישט ווייט ממילא, עם פילט זיך קהילה׳דיג.

אנטוועדער האט נישט אוואו צו שחט׳ן, און זיי פאהרן ארום זיי וואנדערן פון מדינה למדינה, וונטאג אין אונגארין אין סאמבעטהעלי, און דאנערשטאג אין פולין אין דונאי, אזוי דרייען זיי זיך יעצט ווייל מ׳האט זיי פארמאכט די שחיטה, ס׳איז ממש א פראבלעם, מ׳איז פארוואגלט, און פאר דעם די עלטערע שוחטים גייען שוין נישט, נאר די יונגווארג.

רבינו: אין אמעריקא איז אויך אזוי, צו די גסות דארף מען אוועק פארן ווייט, ס׳איז זייער שווער.

וויפיל שחט מען דא א טאג ביי די גסות?

הרר״מ: פופציג–זעכציג.

רבינו: וויפיל עופות שחט מען דא?

דומ״ץ בעלזא: דריי און א האלב טויזענט עופות א טאג. דאס איז די מערסטע בערך.

רבינו: מ׳שחט יעדן טאג?

דומ״ץ בעלזא: ניין, איין מאל א וואך אדער צוויי מאל א וואך.

ביי גסות איז אויך אזוי, מ׳שחט איינמאל א וואך אדער צוויי מאל א וואך.

הרר״מ: כ׳בין געווען אין שיקאגא ביי די שחיטה פאר פינעף און צוואנציג יאר צוריק מיט ר׳ נח גפן און מיט ר׳ משה אליעזר כ״ץ פון קרית יואל, מ׳איז געפלויגן אהין, איך האב דעמאלטס געזאגט איך האב געזעהן ס׳איז צי שווער צו פאהרן אהין און צוריק.

רבינו: ווי אזוי שחט מען דא, מונחת?

דומ״ץ בעלזא: ניין, מ׳שחט שטייענדיג, אין א באקם.

אין ענגלאנד שחט מען שטייענדיג, הלואי ווען מ׳קען שחט׳ן דא מונחת.

רבינו: אונז האבן מיר איינגעפירט מ׳זאל שחט׳ן מונחת.[23]

---

20 הגאון הגדול רבי מאיר בראנדסדארפער ז״ל חבר הביד״צ של העדה החרדית בירושלים עיה״ק ת״ו, ומח״ס שו״ת קנה בשם, אשר שימש רבות בשנים בתור רב השחיטה שע״י העדה החרדית.

21 עי׳ לשון ה׳שמלה חדשה׳ סי׳ ל״ט (סעיף לא): ׳סירכא שהיא ממקום למקום באונא או באומא עצמה, תלוי במנהג...׳ וכו׳, ועי׳ שם שכתוב ׳אבל במדינות אלו המנהג להכשיר סירכא ממקום למקום באונא או באומא עצמה בכל מקום שהיא, כדין סירכא תלוי׳ ואין לשנות׳.

22 הגה״ח ר׳ חנני׳ יו״ט ליפא שווארץ ז״ל שו״ב, איש אמונו של רבותיה״ק ז״ל בהנהגת הקהלה והמוסדות בעיה״ק ירושלים ת״ו, אשר עוד שימש כשו״ב לפני המלחמה בעיר נירבאטור.

23 אופן ׳שחיטה מונחת׳ כשהבהמה מונחת ע״ג קרקע ושוחטין בסכין מלמעלה היה נהוג כן בכל הדורות מאז ומקדם, (עי׳ רש״י חולין טו: סוכה נו. ובסוטה מז. ובשפ״ח סי׳ ו׳ ס״ח), וכן היה בעיר סאטמאר בהשגחתו ובפיקוחו של מרן רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל, והוא הידור גדול מצד עיקר ההלכה, וכמבואר בספרי הפוסקים באריכות, עי׳ בזה בדרכי תשובה (סי׳

דומ"ץ בעלזא: ס'איז א געוואלדיגער הידור. ס'איז דער גרעסטער הידור, שפארט פראבלעמען פון דרסה און נאך.

רבינו: יא, דער ש"ך סימן ו'...[24]

ו' סקכ"ה), **ובכף החיים** (סקל"ד ול"ז שם), **ובשו"ת אבני נזר** (סי' ו') **ובשו"ת ערוגת הבושם** (יו"ד סי' ג), **שו"ת מנחת יצחק** (ח"ט סי' נ"ט), **שו"ת קנין תורה** (ח"ו סי' נ"ח), **שו"ת קנה בושם** (ח"ב סי' ל"ג), **שו"ת להורות נתן** (ח"ג סי' ל"ט ומ'), **עיי"ש בדבריהם כל המעלות וההידורים בזה.**

אמנם במדינת אמעריקע היה הסדר מעולם לשחוט 'שחיטה תלוי' (שתלוי רגלי הבהמה וראשה למטה), **ואף שכשר על פי הלכה וכמבואר בליקוטי תשובות מנחת יצחק** (סי' נ"ב) **עיי"ש, מכל מקום ניסו הרבנים דאז לתקן בכל כוחם הדבר שיהיה על דרך היותר טוב כנ"ל, ונצטערו על הדבר הזה, ועי' בספר טהרת יו"ט** (ח"ט דף נ"ח) **ששם נדפס מה שהתאונן כבר על ענין זה הגאון הרידב"ז זצ"ל בשנת תר"ע כשהיה באמעריקע, עיי"ש.**

ובשנת תשכ"ו לפ"ק עלתה בידם לתקן הצלה פורתא שיהיה עכ"פ 'שחיטה בעמידה' (שהבהמה נכנסת לבאק"ס ונאחזת בן בחוזק ושוחטין מלמטה למעלה), **ושלח אז במיוחד מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע את מרן רבינו הגה"ק בעל ברך משה זצ"ל ועוד רבנים לעיר מאנטריאל יצ"ו לסדר הכל על מכונו כראוי.**

ואכן תלי"ת עלה בידי מרן רבינו שליט"א לסדרו באופן נאה ומהודר מאוד זה כמה שנים לטובה, וכולם מודים ומשבחים על גודל מעלתה.

24 **דהנה איתא בגמ' חולין** (דף טז:) **אמר מר נעין סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה, אמר רב ענן אמר שמואל לא שנו** (פירש"י דנעין סכין בכותל כשרה) **אלא שהסכין למעלה** (פיו כלפי קרקע) **וצואר בהמה למטה** (ומוליך ומביא צואר בהמה), **אבל סכין למטה וצואר בהמה למעלה חיישינן שמא ידרוס** (מתוך שהצואר מכביד על הסכין), **והא קתני בין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה בין שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה, אמר רב זביד לצדדין קתני** (חדא ברייתא אתלוש וחדא אמחובר), **סכין למטה וצואר בהמה למעלה בתלוש** (דאדם אוחז בסכין למטה ושוחט והבהמה תלויה באויר וזה מוליך ומביא הסכין והא דקתני סכין למעלה וצואר בהמה למטה אמחובר כלומר אף אמחובר) **סכין למעלה וצואר בהמה למטה במחובר, רב פפא אמר בעופא דקליל** (דתרוויהו אתלוש ואמחובר קיימי ואפילו הכי לא תקשי לרב ענן דהא דקתני סכין למטה וצואר למעלה במחובר בעופא דקליל ובהמה דקתני לאו דוקא) **ע"כ הגמ'.**

וז"ל הש"ך (סי' ו' ס"ק ח') **או בדבר התלוש וכו', אי נמי אתי לאורויי דאפילו כשצואר בהמה למטה ששחיטתו כשרה, דוקא בדיעבד ולא לכתחילה, אפילו נעצו בדבר התלוש, ומוכח בש"ס ופוסקים דבסכין תלושה שלא נעצו בשום דבר, אפילו צואר בהמה למעלה מותר בדיעבד, דכל שתופס הסכין בידו מסתמא אינו דורס, ומשמע בש"ס דלכתחילה מיהת אסור, וגם בעוף יש לחוש לכתחילה בצואר עוף למעלה אפילו כשהסכין תלושה בידו, עכ"ל.**

והפרי חדש (שם ס"ק י"א) **השיב עליו, וכתב דכד ניים ושכב רב אמר לדך שמעתתא, דהא רב זביד משני לצדדים קתני וכו', הרי דאפילו לכתחילה מותר כדקתני הכל שוחטים, יעוש"ה.**

ס'איז דא אין דעם צוויי זאכן, קודם איז טאקע דא די נושא פון דרסה,[25] און נאכדעם אז ס'קען אויסקומען אז די בהמה שחט זיך אליינ'ס, ס'איז נישט קיין כח גברא, דאם אז די בהמה לאזט נאך האט די בהמה זיך אליינס געשחט'ן און נישט א מענטש האט עם געשחט'ן, ס'מוז דאך זיין מיט א כח גברא.[26]

דומ"ץ בעלזא: אז מ'קען דאם איינפירן איז גאר גוט, אבער דא אין ענגלאנד קען מען ליידער נישט.

ושאל רבינו את הרר"מ: איר האט שוין געשחט'ן ביי ביידע?

הרר"מ: יא, איך האב שוין געשחט'ן ביי ביידע, ס'איז קלאר אז מונחת דאם איז דער ריכטיגער וועג, ס'איז א געוואלדיגער חילוק מ'זעהט וואם מ'טוהט, מ'איז אין קאנטראל פון די שחיטה, ס'איז א געוואלדיגע הידור אין שחיטה.

רבינו: יא, דער שוחט איז בעל הבית אויף די שחיטה.[27]

אבל כל הפוסקים התבואות שור, הפלתי, הפרי מגדים ובספרו ראש יוסף לחולין שם, הגהות רעק"א, דרך החיים, מנחת הזבח, הסכימו עם הש"ך, וכתבו ששפתי כהן ישמרו דעת, ודבריו דיממא נינהו וברורים לדינא.

25 א' מהחמשה דברים שנאמרו למשה מסיני בהלכות שחיטה, היא פסול 'דרסה', היינו שיש לשחוט את הסימנים בהולכה והבאה, ולא לדחוק את הסכין על צוואר הבהמה, ולכן פסק הש"ך (סי' ו' סק"ח) שלכתחילה צריכים לשחוט מלמעלה למטה, פי' שהסכין יהיה למעלה וצוואר הבהמה למטה, ורק בדיעבד כשרה אם שחט בסכין השחיטה למטה וצוואר הבהמה למעלה, והפר"ח חולק על הש"ך, וכתב בתו"ד 'כד ניים ושכב כתבינהו להני מילי', אמנם התבואות שור ס"ל כדעת הש"ך וכתב על דברי הפר"ח 'לענ"ד שמעתתא דיממא הוא'.

ואפי' באופן שראש הבהמה קשורה היטב, שבזה כתב התבואות שור וכן עוד הרבה אחרונים שאז אפשר לשחוט מלמטה למעלה, מ"מ כבר כתב המנחת הזבח, שאף אז כשרה רק בשעת הדחק, וכתב טעמו בזה, דמיד כשמתחילין לשחוט, נופל על הבהמה אימה ופחד וחולשה, ורוצה להפיל את עצמה על הארץ, ולכן היא מכבידה על הסכין, ונפסלה ע"י דרסה, וכדבריו מובא בספר מנחת יוסף, בית דוד, הובאו דבריהם בזכחי צדק, כף החיים, ובדרכי תשובה.

26 דכתב בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' ו') דאם הבהמה מסייע להשחיטה, דומה לכשר ופסול ששחטו יחד, דפסק הרשב"א ובשו"ע (סוף סי' ב') דפסול, ואף שהש"ך הביא דעת הגהות אשר"י להכשיר, מ"מ האחרונים העלו להחמיר בשל תורה.

27 דברי רבינו שליט"א בעניני שחיטה, עניים הם במקום א' ועשירים במקום אחר, וכדי להסביר הענין להקוראים נעתיק פה מתוך שיחת

הרר"מ: אבער דער וועג פון שחיטה דא איז אזוי שטייף געמאכט אז עס רירט זיך נישט, מ'האט זיך אסאך געדארפט שטעלן און ס'איז אזוי שיין געמאכט.

די לעם (כבשים) שחט מען יא ליגענדיג.

רבינו: אין א בעטל.

אמאל אין אמעריקא האט מען גע'שחט'ן די לעמעלעך ענגעדיג.

הרר"מ: איך בין געווען אין שטראסבורג האט מען אויך אזוי גע'שחט'ן, ענגע'דיג.

רבינו: יא, מ'האט אמאל אזוי גע'שחט'ן, אבער היינט איז שוין אנדערש, ווען איך בין געווען דאם לעצטע מאל האב איך געזעהן אז מ'שחט אויף א בעטל.

איר זענט געווען אין סאמבעטעהלי ביי די שחיטה? די עופות דארט שחט מען ענגעדיג?

הרר"מ: עם וועלדט זיך יעדע קהילה איז אנדערש, ס'האט צו טוהן מיט די קהילות, ס'איז דא קהילות וואם שחט'ן פארענדיג אבער ס'איז נישט די היימישע. יעדע היימישע שחיטה וווייסט אז דאם איז חוק ולא יעבור.

רבינו: ווי אזוי שחט מען דאהי די עופות, דער שוחט אליינם האלט דעם עוף אזוי ווי אין ארץ ישראל?

הרר"מ: ניין, אזוי ווי אין קרית יואל. אויף א סטענד (על העמוד).

מיר האבן געזומען די חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל, סיי די רוהיגקייט פון די סטענד, און סיי אז מיר האבן עקסטער א בודק חלפים דא, אזוי ווי קרית יואל.

רבינו: מיר האבן אויך אלעמאל א עקסטערע בודק חלפים.

דומ"ץ בעלזא: יא יא, כ'בין געווען דארט ביי די שחיטה, כ'האב עם געזעהן, די שחיטה דארט איז עפעם הערליך.

רבינו: ביי אונז, טאמער גייט מען אויפן שטיין (להשחיז החלף) אינמיטן די שחיטה, מוז מען מאכן א טרוקענע בדיקה.[28]

רבינו שליט"א שהאריך בענין זה אצל מעמד קביעת המזוזה לבית המקולין שע"י קהלתינו הק' במאנסי יצ"ו במוצש"ק פ' יתרו דהאי שתא:

....אונז האבן מיר איינגעפירט א שחיטה מונחת, די בהמה גייט אריין אין א באקס, עס דרייט זיך אזוי שיין איבער. - ס'איז זייער שיין די שחיטה, ווען איך גיי צו די שחיטה שטיי איך אזוי, פארוואס קען איך דאס נישט וווייזן פארן טאטן ז"ל, מ'האט דאס דעמאלטס נישט געקענט אדורכפירן, וואספארא הנאה וואלט ער געהאט וועז ער זעהט דאס? כ'וויים ווי אזוי ער האט געלעבט אין שחיטה, וועז ער זעהט דאס, דעם הידור, אוי וואלט ער הנאה געהאט.

כ'קען איך נישט זאגן ווי שיין דאס איז, ס'איז אזא חילוק פארן שוחט, ער שחט אויף אראפ איז גרינגער די שחיטה, און ער זעהט, ער זעהט וואס ער טוט, ער זעהט די שחיטה, ווייל ס'איז אויף אראפ. וועז ער שחט אויף ארויף דארף ער זיך פלאגן צו קוקן, דארף ער לייגן די הענט, ס'איז אסאך א שווערער שחיטה, ער ווערט מער מיד, פשוט, אין פשטות דער חלף וועגט, דאס מציאות איז אזוי, שחט'ן ארויף איז אסאך שווערער ווי צו שחט'ן אראפ. און מ'האט גע'שחט'ן אראפ אין אלע דורות, זייט משה רבינו האט מען גע'שחט'ן אראפ, ס'איז דא א תבואות שור וואס זאגט אז ס'איז געפרעסט קען מען, אבער דער ש"ך זאגט אז ס'איז נאר בדיעבד, דער לשון הש"ך איז אז צו שחט'ן ארויף איז נאר א בדיעבד.

אנדערע זוכן דאס נישט ווייל די פאבריקן ווילן דאס נישט, פאר זיי איז בעסער עומדת, מ'שחט שנעלער, מ'שחט מער בהמות. אין א ביזנעס אין א פעקטערי, יעדע מינוט מיינט געלט, די בהמה גייט אריין, עס גייט אריין אויף די פוס, אז מ'זיהט אים אויס דעם האלדז איז ער שנעלער גרייט צו די שחיטה, דא דארף ער אריין גיין, מ'דארף אים איבער דרייען, און נאכדעם דארף מען צוריק איבער דרייען, דאס דויערט, יעדע זאך דויערט צייט, אין א פעקטערי מיינט דאס געלט. וועגן דעם די בתי שחיטה ווילן דאס נישט, זיי ווילן נישט מונחת, ער שחט אסאך מער אויף דעם אנדערן וועג, ער טוט מער פראדוצירן לויט די צייט.

בכלל, אז מ'שחט אויף ארויף דארף מען מער קוועטשן אויך, מ'דארף מער כח לייגן וועז מ'שחט ארויף, בקיצור, ס'איז א געוואלדיגער הידור שחיטה מונחת.

---

28 להבין הנושא נבאר הדבר בקיצור: כל שוחט לפני תחילת השחיטה בודק הסכין לבל יהי' בו שום פגם וכו' שמנגל הבהמה (סי' י"ח ס"ג). והבדיקה עושין ע"י שמעבירין האצבע ע"ג הסכין על חודו וב' צדדיו בהולכה והבאה ומרגיש (בצפרנו) אם הסכין חד וחלק, והבדיקה עושין בידים וסכין נגובים לגמרי שאז מרגישים הטיב כל שינוי ופגם.

דהנה יש ב' אופנים של בדיקת החלף, יש אופן כשהחלף והידים נגובים, ויש אופן כשהחלף והידים רטובים, ובתחילת השחיטה לכו"ע צריכים בדיקה יבשה

והנה הפרי חדש (סקי"ד) כ' ללחלח הציפורן במעט רוק אף שמרגיש יותר בלא רוק (כיון שגם הקנה מלוחלח עי"ש) ומקור הדברים ממהריק"ש (ערך לחם ריש סי' י"ח) וכ"כ גם בס' זבח שמואל.

אמנם כל האחרונים השיגו ע"ז עי' פרי תואר (סקי"ד) וז"ל הזבחי צדק (סקל"ד אחר שהעתיק הפר"ח) אמנם האחרונים דחו סברא זאת, יען דניסו הדבר ולא הרגישו שום דבר מפני הרוק, ע"כ חיובא הוא שלא ללחלח הציפורן ע"כ. וכ"כ בפת"ש (סקי"ה) בית דוד (יסוה"ב ס"ה סק"א), תורת זבח לבעל קיצושו"ע (סי' ב' סי"ג) מנחת יוסף (סי"ב וביקו"י סקנ"א) מטה אשר (סקכ"ח ול"ב) מנחת הזבח (קומץ י"א) עי' שו"ת דעת הזבח (תנ' סי' ב') ובס' טיול בפרדס (ע' שחיטה).

רוב פלעצער מאכט מען אינמיטן די ארבייט א נאסע בדיקה און מ׳פארלאזט׳ זיך אויף דעם, ביי אונז איז איינגעפירט סיי ביי די גסות און סיי ביי די עופות אז ווען מ׳גייט אויפן שטיין, א דבר קשה, פארלירט עם די חזקה און ס׳מוז זיין א טריקענע בדיקה.[29]

הרר״מ: ביי אונז איז בעצם געבויעט דער סיסטעם אז א שוחט קען נישט גיין אינמיטן די ארבעט אויפן שטיין, ער מוז ברענגען גענוג חלפים, און אויב ס׳איז נישט גוט ווערט דאם אוועק געלייגט, אזוי איז עס.

רבינו: יא, דער שוחט גייט טאקע נישט אינמיטן אויפן שטיין, נאר דערפאר נוצט מען א בודק סכינים, עקסטער נאר פאר דעם, דאם איז סיי ביי די גסות און סיי ביי די עופות.[30]

---

29 הסברא נותנת שהיות שבנגיעת החלף באבן המשחזת או במפרקת אבד חזקתו הראשונה (וכמבואר בשו״ע סי׳ב, שמלה חדשה סי״ד, בית דוד (יסוה״ב סעי׳ ה׳ אות ב׳), ועיד), לכן טוב להדר לעשות אז בדיקה יבישה כמו בתחילת השחיטה.

וכן סיפר א׳ מוותיקי השובי״ם בשם מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל שאמר שנגיעה באבן מוציא הסכין מהזקתו, וצריך בדיקה עוה״פ אתלת רוחתא. והוא בעצמו מעולם לא בדק רק ביבש (אף בלא נגיעה באבן).

וכן העיד הרה״ח ר׳ שלמה גפן שו״ב ע״ה שמרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל אמר שכשישחטו עבורו יבדקו לעולם רק ביבש.

ונעתיק לשונו של הפת״ש (סי׳ י״ח סק״ה) בשם ס׳ מכתב מאליהו, ״שלא יבדוק הסכין בשעה שהיד קר ומצונן או חם מאוד או שהיה היד טופח הן מחמת משקה או זיעה אפילו טופח שלא ע״מ להטפיח כי בדוק ומנוסה אשר בכל אלה לא ירגיש״, ע״כ. וכ״כ הקיצושו״ע (בספרו תורת זבח סי׳ ב׳ סי״ג), מנחת יוסף (סי׳ י״ח סי״ב), מטה אשר (סקכ״ח, ל״ב), בית דוד (יסוה״ב סעי׳ ה׳ סק״א), זבחי צדק (סקל״ג).

למעשה נהגו מעולם כשיטת רוב הפוסקים ובודקין בידים וסכין נגובים דוקא, הן בתחילת השחיטה והן באמצע כשהניחו הסכין על אבן המשחזת או שאר דבר קשה (שאז צריך בדיקה מהדש כדלקמן).

וסיפר לנו אחד מוותיקי השובי״ם שבתחילת השנים פה בארה״ב כשהתחילו לשחוט בכמות גדולה ולא היה הזמן מספיק לנגב הידים והסכין באמצע השחיטה, שאל הגה״צ מנירבאטור את דעת מרן רביה״ק בעל דברי יואל זי״ע והורה לו שינסה השובי״ם אם הם מרגישים בבדיקת לח כמו ביבש, ותקנו אז שבתחילת השחיטה יבדקו בידים נגובים, ואח״כ במשך השחיטה יבדקו בלח. (אמנם הסכין שבו שחטו למרן ז״ל בדקו רק ביבש, וכן צוה רבינו להרה״ח ר׳ שלמה גפן ע״ה שו״ב שכשישחטו עבורו יבדוק רק ביבש).

ולמעשה נוהגין בתחילת השחיטה לבדוק ביבש דוקא, ובמשך השחיטה כ״ז שי״ל חזקת בדוק בודקין אף בלח, וכשנגע במפרקת או באבן יש נוהגין בלח ויש נוהגין ביבש.

ובמערכת השחיטה המהודרת דקהלתינו, הן אצל העופות בבית השחיטה דקרית יואל והן אצל הגסות תיקן רבינו שליט״א שעכ״פ אחר שהניחו הסכין על אבן המשחזת (שאז צריך בדיקה מדינא עי׳ שו״ע סי׳ב ובשמ״ח סי״ד) יבדקו דוקא בידים נגובים.

30 כדי להסביר הענין להקוראים נעתיק עוד מתוך שיחת רבינו הנ״ל:

.... א חלף וואס מ׳שחט א בהמה, אן עוף קענסטו שחטן א האלבע שעה - א שעה, ס׳האט א וייכע הויט, ס׳איז דא וואס איז אביסל הארטער, אבער ס׳איז נאך אלץ וייך, דער חלף פארנעמט עס, מ׳דארף שחטן די פעל די הויט, דאס איז הארט, די קנה איז הארט, א חלף פארנעמט עס נישט, אפשר צוויי-דריי בהמות, פיר בהמות, אויב ס׳איז א שטארקע חלף. מוז מען עס איבער שארפן, עס מוז ארויף גיין אויף א [שארף] שטיין, ווייל עס פארלירט די שארפקייט, מ׳קען נישט שחטן מיט דעם, עס מוז ארויף גיין אויף א שטיין כדי עס צוריק מאכן שארף.

אז עס גייט ארויף אויף א שטיין, איז שוין דא אן ערנסטע שאלה, די חלף איז געמאנגען אויף א דבר קשה, אז ס׳איז א דבר קשה דארף עס האבן בדיקה, און אז עס דארף האבן בדיקה, דארף עס זיין א בדיקה לכתחילה, לכתחילה דארף דאס האבן א טרוקענע בדיקה, דארף מען נעמען דעם חלף און אפווישן, דער חלף איז בלוטיג און פעטיג, דארף מען עס אפוואשן מיט ווארעם וואסער אראפ צו נעמען דעם פעטנ׳ס און ס׳זאל זיין צוריק גוט אזוי ווי ס׳איז געווען, און נאכדעם מאכן מיט א טרוקענעם נאגל א בדיקה אויפן טרוקענעם חלף, דאס הייסט א טרוקענע בדיקה.

דער שוחט ווען ער שחט איז ער נאס און בלוטיג. ער איז נאס, דער חלף איז נאס, קומט אויס אז ער מאכט א בדיקה אויפן חלף, איז דאס א נאסע בדיקה, א נאסע בדיקה קען מען נישט אזוי גוט שפירן ווי א טרוקענע בדיקה.

כ׳האב אמאל געפרעגט ר׳ יחזקאל שוחט, ר׳ יחזקאל גליק, דער פעטער ז״ל האט געגעסן, א קעלבעל וואס מ׳האט פאר אים געשחטן האט ער געגעסן, וואספארא חומרות האט ער געהאט דערצו, האט ער געזאגט: א טרוקענע בדיקה לפניה, פאר די שחיטה, און א טרוקענע בדיקה לאחריה. און מ׳האט אנגעבלאזן די ראיה בודק צו זיין אפילו פון די קעלבלעך אויך, אדער פון לעמעלעך, פון אלעם.

אין אלע בתי שחיטות מאכט מען א נאסע בדיקה. אינדערפרי איידער מ׳הייבט אהן מאכט מען טאקע א טרוקענע בדיקה, אבער במשך׳ן טאג אינמיטן די ארבעט מאכט מען א נאסע בדיקה, מ׳פארלאזט זיך אויף דעם. ביי אונז האב מיר איינגעפירט אז מ׳מאכט מען א טרוקענע בדיקה, אפילו אינמיטן טאג נאך יעדע עטליכע בהמות מאכט מען א טרוקענע בדיקה, ווי אזוי קען דער שוחט מאכן א טרוקענע בדיקה, ער קען נישט, ער איז דאך נאס, מוז מען האבן אן עקסטערן שוחט וואס איז בודק די חלפים, ער שטייט און ער נעמט איבער דעם חלף נאך יעדע דריטע אדער פערטע בהמה, ער נעמט דעם חלף בודק צו זיין, און דערווייל נעמט דער שוחט וואס שחט א פרישן חלף. און דער בודק חלפים נעמען

ביי די גסות זענען צוויי שוחטים ביי די שחיטה,[31] נאכ'ן שחט'ן צוויי דריי בהמות, מוז עם [החלף] שוין גיין אויפן שטיין [להשחיזו], ווייל דורכ'ן עור הבהמה קען עם ווערן אומגלאט, די עור פון א בהמה איז דאך הארט אנדערש ווי די עופות, ממילא מוז מען עם איבערלייגן אויפן שטיין, נאכדעם ווישט מען עם אפ, און א דריטער שוחט מאכט א פרישע טריקענע בדיקה.

א' הנוכחים: אויב כ'מעג פרעגן וואס איז די מעלה וויזוי מ'שחט אין ארץ ישראל אז מ'האלט דעם עוף אין די האנט?

הרר"מ: ווייל מ'קען נישט זעהן די צובראכענע פלינגל, און ס'קען ווערן שמוטה ווען מ'האלט דאס אין האנט...[32]

רבינו: דאס איז נישט אין די שחיטה, דאס איז אין די טריפות.

א' הנוכחים: אבער דאס קאסט כוחות פארן שוחט....

רבינו: באמת, ס'איז דא מעלות אין די 'קעפל שחיטה' (כן נקרא אופן השחיטה הנהוג אצלינו, שהגוי מניח העוף על העמוד), **אז** דער שוחט ווערט נישט מיד. ביי 'האנט שחיטה' (שהשוחט אוחז את כל העוף בידו, כנהוג בארה"י), אויב דארף ער נעמען דעם גאנצן עוף אין די האנט אריין ווערט ער אפגעמוטשעט, און דא אז ער האט נאר די מעשה השחיטה אליינס איז עס גרינג, ער קען שחט'ן א שעה אין איין צי אזן ער ווערט נישט אפגעמוטשעט, מ'דארף נאר זעהן אז דער גוי זאל זיין געזונ פאראנטווארטליך און ער זאל האלטן דעם עוף גוט, ער זאל עס האלטן רוהיג, און זיכער מאכן אז דער עוף איז בסדר.

הרר"מ: דער פראבלעם דאהי איז אז מ'דארף האבן א לייסענס צו האלטן דעם עוף אויך, דער גוי וואס האלט עס דארף א לייסענס.

רבינו: וואס הייסט א לייסענס?

דעם אלטן חלף, ער גייט צום סינק, ער וואשט דאס און ער ווישט דאס אפ, און נאכדעם איז עס דאך טרוקן, מאכט ער א טרוקענע בדיקה, און נאכדעם גיט ער עס צוריק צום שוחט וואס שטייט ביי די שחיטה, אזוי טוישט מען די חלפים.

מיינט דאס אז מ'דארף האבן א מענטש עקסטער פארדעם, א עקסטערע מענטש קאסט געלט, אזוי איז אין יעדע ביזנעס, אז מדארף נאך א מענטש קאסט דאס געלט, א שוחט קאסט אסאך געלט, איז מ'האט צוויי שוחטים וואס זיי שחט'ן, אזוי גייט דאס דער סדר ביי די שחיטה זיי טוישן זיך, איז ביי אונז האט מען דא דריי שוחטים, ווייל צוויי שוחטים שחט'ן און איינער איז בודק חלפים. ביי אונז איז דא א בודק סכינים, א טרוקענע בודק סכינים, דאס איז נישטא בכלל ביי אנדערע בתי שחיטה דאס איז א געוואלדיגער הידור אין כשרות, עס קאסט טאקע געלט, מ'דארף טרעפן איינער וואס ער קען.

31 וז"ל **החתם סופר** (יו"ד סי' י"ג בתשובה להגאון מהר"ם בנעט ז"ל) **אודות תקנות** קהילתו מימי עולם להעמיד ב' שוחטים בבית המטבחיים לבדוק הסכין והריאה ע"י שניהם וכו', "ראיתי בכל מקום שעברתי בקהלות גדולות מנהגים שונים, כי בק"ק פפד"מ תיקן מ"ו הפלאה ז"ל שהילו שום עוף לא ישחוט בלי שנים בודקין הסכין לפני שחיטה מה"ת ומכ"ש בהמה בין גסה בין דקה, ופה הק"ק [פרעשבורג] החמירו רק בגסות ולא בדקות וכו'".

ובעצם מובא כבר בשו"ת מהרי"ק (שורש ז' אות א') שיהיו שנים בשחיטה עיי"ש. וע"ע מנחת יעקב (סי' א' סכ"ו), שו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' ה'), שו"ת אבני נזר (יו"ד סי' י"ב), שו"ת דברי חיים (ה"א יו"ד סי' י"ב), פמ"ג (סי' י"ח סקכ"ט), שו"ת טוב טעם ודעת (ק' סי' קט"ו), מהרש"ם (דע"ת שם סקל"ח), שו"ת ויען יוסף (ח"ד סי' קס"א).

32 **דהנה בכדף יש שלוש עצמות, א, העצם הקרובה לגוף נקראת עצם הסמוכה לגוף, ב. עצם אמצעית, ג. עצם קיצונית השלישית, בעצם האמצעית והקיצונית השלישית אין טריפות, אלא שאם יש שבר בחיים יש מצוות פרוש (אבר מן החי), לכן יש להפריש את כל החלק ולא רק את החתיכה** (יו"ד סימן נ"ג סעיף א'), **ובעצם הסמוכה לגוף ישנם שתי טריפות, אחד מדינא דגמרא, ועוד אחת מדינא דשו"ע, נשמטה העצם הסמוכה לגוף מחוברת לגוף על ידי בוכנא וניבים ומחוברת מהצד ומתנדנדת,**

ובכל זה דומה לחיבור ברגל, בין השוק לירך אלא שאין ניב של רש"י, ויש שתי אפשרויות של שמוטה, שהעצם יצא ממקומו אלא שעדיין מחובר הכדף לגוף עם הניבים, או שלגמרי נשמטה, כלומר שיצא ממקומה וגם הניבים נפסקו, ויש הבדלים בהלכות ביניהם, ויש עוד טריפות שבורת עצם שהעצם נשברה סמוך לגוף ברוחב אצבע אלא שיש בענין זה פרטי דינים.

ובנשמט הכדף מעיקרו חוששין שמא ניקבה הריאה, וצריך הריאה לנפחה לבדקה, אם היא שלמה כ"כ המחבר (סימן נ"ג סעיף ג'), **וכתבו הט"ז** (ס"ק ו') **והש"ך** (ס"ק י"א) **ולדידן שאין אנו בקיאין בבדיקת נפיחה היא טריפה. והטעם שנשמט הכדף טריפה, כתב בש"ך** (ס"ק י' בשם רש"י) **ובט"ז** (ס"ק ה') **לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות, וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע, וכששומט גפה מנתקת הריאה עם הגף.**

ומהו גדר נשמט הגף גם בזה איכא מחלוקת הפוסקים, דעת הדעת קדושים והמקדש מעט (ס"ק י"ז) **וסיעתו דהוא דווקא יצא הבוכנה מחורו שבאסיתא לגמרי, אבל אם לא יצא מחורו רק ניזוז ומטה עצמו לצדדין בחורו והניבין שלמים יש להכשיר, ודעת הלבושי שרד** (שם סעי' ב' ס"ק א') **שמחמיר אפילו בלא יצא מהחור רק שניזוז ממקומו עי"ש. והכרתי ופלתי הפליג בזה שאפילו יצא מחורו לגמרי כל שלא נפסקו הניבים שסביב העצם יש להכשיר בשעת הצורך.**

והרמ"א פסק שאם נמצא הכדף שמוט ואין יודעין אי קודם שחיטה נשמטה או לאחריה היא טריפה, ואם נשמטה בשעת שחיטה להדרכי משה בשירה כי יודע סיבת השבירה ולהט"ז טריפה, ולהכרתי ופלתי אם נשמטה מחמת שהידק את הכנפים בכח בשעת שחיטה היא טריפה, ורוב האחרונים מתירין בכה"ג.

הרר"מ: אזוי ווי יעדע לייסענס, מ'דארף האבן רשות פון די שטאט, פאר דעם מענטש וואס שטייט דארט ער זאל מעגן האלטן דעם עוף.

רבינו: מ'קען נישט נעמען סיי וועם צו ארבייטן דארט?

הרר"מ: ניין, מ'מוז באקומען א לייענס.

איז אסאך מאל וועז מ'האלט דאס אזוי טייט צוזאם געקוועטשט אין די האנט פאר די שחיטה, וועלט א שמוטה (כנ"ל), אז א שוחט הערט דעם קנאק דערפון, אבער טאמער האלט ער עם נישט אין די האנט הערט ער נישט דעם קנאק. אבער למעשה איז מען דאך בודק יעדן עוף (ואין שום חשש שיתערב עוף כזו בשאר העופות).

די רואיגקייט פונעם שוחט, אז דאס אז ער ארבייט נישט שווער אז וועלט נישט מיד, איז א גרויסע מעלה.

רבינו: ביי אונז איז מען בודק יעדן עוף די צומת הגידין.[33]

דומ"ץ בעלזא: ביי אונז אויך, יעדן עוף איז מען בודק, ס'איז דא דריי בודקים, איינער איז מיוחד פאר צומת הגידין, דאס איז א וויכטיגע זאך.

רבינו: וואו איז מען בודק, אויפן גענהל'ן חלק אדער אויפן דוכטל?

דומ"ץ בעלזא: אויפן גענהלן חלק, רבי מאיר (בראנדסדארפער ז"ל) האט דאס אזוי איינגעפירט.

רבינו: ביי אונז איז אויך אזוי, מ'איז בודק אויפן גענהל חלק.

דומ"ץ בעלזא: אבער מ'טאפט ביי דעם דוכטל.

רבינו: יא, דעמאלטס זעהט מען צי ס'איז נפסק, מ'זעהט מיטן פינגער אזוי.

ביי אונז איז מען בודק אויכעט די בוקא דאטמא (שהקוליות ניתק ממקומו וטריפה, עי' סי' נ"ה ס"ב), אזן מ'טרעפט טריפות.[34]

דומ"ץ בעלזא: דאהי איז עם נישט איינגעפירט.

הרר"מ: ביי די עדה החרדית האט מען אויך געטראפן.

רבינו: ביי די ריאה וועז מ'איז בודק טרעפט מען נישט ביי אונז קיין טריפות.

הרר"מ: ביי אונז אויך נישט.

דומ"ץ בעלזא: מ'איז בודק דא די ריאות אבער כמעט וואס מ'טרעפט נישט קיין טריפות, מ'קען שחט'ן אפאר טויזענט עופות אזן מ'טרעפט איינם אדער צוויי, אזן אמאל דאס אויך נישט. איינם פון אפאר טויזענט, אזן ס'איז אויך נישט זיכער אז ס'איז טריפה.

רבינו: ביי אונז קוקט מען אויך אביסל אבער מ'טרעפט נישט קיין טריפות.

וועגן דעם אלגעמיין איז מען נישט בודק, ס'איז אפילו נישט א מיעוט שאינו מצוי אויך נישט.

דומ"ץ בעלזא: אין די קישקעם טרעפט מען מער.

רבינו: יא, ביי די קישקעם טרעפט מען יא, ביי די יונגע. אזן ס'איז אויך נישט זיכער אז ס'איז טריפה.

הרר"מ: ווייל ס'פארוואקסט זיך שפעטער...

רבינו: זיי זאגן אז ביי די עלטערע עופות טרעפט מען עם טאקע נישט, מ'טרעפט וויניגער. ס'איז נאר א חומרא.

---

33 צומת הגידין הוא מקום שהגידין נקשרין יחד (שו"ע יו"ד סי' נ"ו ס"א), **ובעוף הם בעצם האמצעי למעלה מהארכובה והם י"ו גידין** (שם ס"ח), **וברמ"א כתב** (ס"ט) **דבקל הוא נטרף, עיי"ש, ואעפ"כ אין בודקין אחריו כמו שאין בודקין אחרי שום טריפות חוץ מסירכות הריאה** (סי' ל"ט ס"א), **ואף אם נמצא מיעוט המצוי מטריפות מסוים אין צריך לבדוק מדינא דגמרא רק מכח חומרא בעלמא** (סי' ל"ג ס"ט בהג"ה ופמ"ג מ"ז י"ח וע"ע פ"ד ש"ד סקכ"ח ובאו"ח סי' ח' א"א סקי"א), **וכן נוהגין כהיום שאם נמצא מיעוט המצוי מטריפות מסוים בודקין אחריו, ושיעור מיעוט המצוי נתפשט כהמשכנות יעקב** (יו"ד סי' י"ז) **שהוא לערך י' אחוזים, וע"ע שו"ת שבט הלוי** (ח"ד סי' פ"א), **וכן נוהגין בהדקין** (קישקע"ס) **כמבואר בשו"ת ויען יוסף** (ח"ד סי' י"ח), **ובבית השחיטה דקרית יואל בודקין גם הריאות אם נרקבו וכו', וכן אחר בוקא דאטמא אם שף מדוכתי'** (סי' נ"ה ס"ב).

ובכמה מדינות וכן בארץ ישראל בודקין את צומת הגידין שיש זמנים שנמצא בהם טריפות ובארה"ב בשנים מקדם לא הי' שכיח טריפות בצומת הגידין וע' תשובות והנהגות (ח"א סי' תי"ז) **שכ' שבא"י נתברר בבדיקות שלפעמים יש רוב טרפות בצומת הגידין ותלוי בזמן בשנה והמשק, עיי"ש.**

והנה החשש בענין צומת הגידין לא היה מצוי כלל בחו"ל בשנים מקודם, אולם בשנים האחרונים התחילו להרגיש שיש טריפות צומת הגידין בין שלש לשבע אחוזים, לכן תיקן רבינו שליט"א להדר ולבדוק בכל עוף ועוף אם נפסקו גידיו. ועל אף שיש זמנים שהמיחוש לא מצוי ושוב ליכא כמעט שום טריפות, עכ"פ ממשיכין לבדוק כל עוף ועוף הצומת הגידין וכמו שנהגו ברוב המקומות בעולם.

34 בוקא דאטמא הוא ראש עצם הקוליות המחובר לגוף (המכונה באדע"ם) שתקוע בעצם הרחב בראש הבאדע"ם, וזהו כח המעמיד של העוף והבהמה, ואם ניתק העצם הארוך מהעצם הרחב ואיעכל הגידין הרי הוא טריפה מן התורה.

וז"ל המחבר (יו"ד סי' נ"ה ס"ב) עצם הקולית שניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף, והיינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, טרפה בין בבהמה בין בעוף, והוסיף הרמ"א, י"א דאין אנו בקיאין באיעכול ניביה, לכן יש לאסור כל שמוטת ירך שמא איעכול ניביה.

במשך השנים לא היה מצוי כמעט, אמנם בזמנים אחרונים נתרבה במקצת ענין טריפות הלז, ובדרך כלל כשיש ריעותא אף הניבים נתעכלו והוא טריפה ממש לא רק ריעותא, על כן תיקן רבינו שליט"א להעמיד משגיח מיוחד לעיין בכל עוף ועוף אם יש שום חשש בוקא דאטמא.

הרר"מ: די גרויסע האבן די צומת הגידין פראבלעם.

רבינו: ביי אונז זאלצן אידן, הייבישע אינגעלייט.[35]

דומ"ץ בעלזא: דא אויך נאר אידן זאלצן, אמאל פלעגן זאלצן גוים, מ'האט געלאזט זאלצן גוים אויך, אבער א גוי קען מען נישט זאגן קיין דעות, ער ווייסט וואס מ'דארף צו טוהן און מ'קען אים גארנישט זאגן, האט מען געטוישט אז דוקא אידן זאלן זאלצן.

רבינו: אין ניו יארק אלגעמיין איבעראל זאלצן גוים, ס'איז שוין דא הייבט פלעצער וואס א מאשין זאלצט, ס'איז שוין דאס אויך דא.

דומ"ץ בעלזא: עס קען אריין קומען איבעראל די זאלץ אין אלע ווינקלעך, מיט א מאשין?.

רבינו: כ'וויים נישט, כ'האב עס נישט געזעהן, איר האט שוין געזעהן אזאנס?

הרר"מ: ניין.

רבינו: ס'הייסט אז מ'קוקט דאס אויך איבער.

א' הנוכחים: זיי לאזן עס נישט די רבנים זעהן... במילא קומט אהן די זאלץ איבעראל....

דומ"ץ בעלזא: ביי די עופות איז דא אסאך מאל וואס ס'איז צוריסן די הויט צו וואס, וועט זאגט אז ס'קומט אהן די זאלץ איבעראל.

הרר"מ: ביי די בהמות איז דא אסאך שפאלטן.

רבינו: אבער ביי אונז איז דאס ב"ה נישטא, נאר אידן זאלצן.

הרר"מ: ס'איז געמאכט פאר די וואס שחט'ן פאהרענדיג...

רבינו: וויי וויי, שחט'ן פארעדיג.. ס'איז זייער א גרויסע קולא, כ'וויים נישט וויי אזוי מ'נעמט אזעלכע ברייטע פלייצעם צו שחט'ן פארענדיג.

דומ"ץ בעלזא: איך האב נאכנישט געזעהן אזא זאך.

רבינו: איך האב אויך נישט געזעהן, כ'האב נאר געהערט. אבער ער זאגט אז ער האט שוין געזעהן דארט אין סאמבעטעהלי, איך וויים דערוועגן, כ'האב געהערט דערפון, ס'איז א גרויסער חידוש...

---

35 עי' דרכ"ת (סי' ס"ט ס"ק קס"ה) בשם הגאון הסמ"ע שכ' יש ליזהר לכתחילה שישרו וימלחו הבשר ע"י ישראל דוקא ולא ע"י שפחותיהן העכו"ם עיי"ש, והעתיקו הבית לחם יהודא (סקמ"ו) מתקנת וועד ארבע ארצות.

די מליחה ביי אונז וועלט געמאכט דוקא מיט 'שטיינזאלץ', ביי די עופות און ביי די גסות, דער פעטער ז"ל האט זיך געשטעלט אויף דעם, צו זאלצן דוקא מיט שטיינזאלץ.[36]

---

36 ביום ג' נשא שנת תשי"ז לפ"ק באסיפת חברי התאחדות הרבנים השמיע מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל דעת קדשו דאין להשתמש למליחת בשר רק במלח פשוט שחוצבין אותו בחפירות בלא שום בישול והשתנות.

ובקובץ התורני "המאור" (גליון חודש תמוז תשי"ז) מתאר בקצרה האסיפה הלז כדלהלן: "כינוס התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה, נאומו של הגאב"ד סאטמאר, ביום י"ב סיון השתא התקיים כינוס כללי של התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה באולמיו הנהדרים של "גרענד פאראדייז" בברוקלין, השתתפו כמאה וחמישים אדמורי"ם, רבנים וראשי ישיבות נ"י, מכל כנפות אמריקא וקנדה, ובראשם נשיא ההתאחדות, הגאון אב"ד סאטמאר שליט"א [זצ"ל].

להלן התעכב האדמו"ר שליט"א [זצ"ל] על עניני הכשרות השונים ועל כמה ענינים שהתאחדות הרבנים מטפלת בהם, והסביר את החששות שהתאחדות הרבנים העלתה בזמן האחרון, בדבר המלח הכללי הנמכר בשוק אחרי שהוציאו ממנו הרבה מכוחותיו על ידי פעולות כימיות ונעשה קל הרבה יותר מהמלח הטבעי ויש בו הרבה חששות לענין מליחת בשר.

והמעיין בש"ס חולין קי"ב, קי"ג, בענין מילחא גללניתא, ובפרט בגללי מילחא דבי דוני, ובתוס' ובראש ובר"ן ובראשונים שם, יראה שחז"ל היתה להם בקיאות נפלאה בכל כוחות המלח ורק הם ידעו על נכון איזה כח מכוחותיו השונים של המלח מסוגל להוציא את הדם, אבל אנחנו שלא נכשל ח"ו באיסור דם עלינו להשתמש דייקא במלח טבעי שאפשר לקבל אצל כמה מקצבים שמשתמשים בו, כי אחרי שהמלח הנמכר כאן מעובד באופן כימי ומכחישים כמה מכוחותיו הטבעיים של המלח, אין לדעת אם לא הוציאו ממנו דוקא אותו הכוח המסוגל להוצאת הדם, ועל כן אין מן הראוי להשתמש בו למליחת הבשר", ע"כ.

ועי' בשו"ת משנת יעקב (להגאון רבי יעקב לעבאוויטש זצ"ל אבד"ק קאפיש - ח"ג יו"ד סי' ס"ו) וז"ל: "ויש פה באמעריקא מלח שחופרין מהארץ אבל מבשלין ונמס כמים ונוטלין ממנו איזה חלקי מלח אשר לפי הרופאים קשים לאדם, גם נותנים בהמלח איזה דבר לסלק החריפות המזיק לאדם - א"כ יש חשש למלוח בו בשר להוציא דם, דאפשר שע"י שבישלו והוציא ממנו איזה כוחות, גם נתנו בתוכו איזה דברים, נחלש כח המלח ואין מוציא דם כ"כ... מ"מ בנ"ד שנטלו מהמלח איזה כוחות אולי הפסידו כח המושלך הדם, ע"כ יראו ליקח המלח שלא נעשה בו שום דבר - וכן הסכימו הרבנים פה, וגם הגה"ק מסאקמער שליט"א בירר להלכה שיש חשש בהמלח למלוח בשר להוציא דם", ע"כ.

ובשו"ת מנחת יצחק (להגאון רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל גאב"ד ירושלים - ח"ג, סי' נ"ו) כתב וז"ל: "וע"ד ששאלת אודות למלוח במלח שמוציאים את הלחות בדרך בעמיש [כימי], הנה זה כבר חשש ישן, ועורר כבר ע"ז הגה"ק מסאטמאר (שליט"א) [זצוק"ל], שהיות שהמלח מעובד באופן כימי, ומפחיתים כמה מכוחותיו הטבעיים של המלח, אין לדעת אם לא

דומ"ץ בעלזא: ביי אונז זאלצט מען אויך רוב מאל מיט שטיינזאלץ.

רבינו: אין טוב טעם ודעת (מהדו"ק סי' ק"א) פון רבי שלמה קלוגער איז ער זייער שארף, ער זאגט אז עס העלפט נישט מליחה מיט אנדערע זאלץ, נאר שטיינזאלץ.[37]

דער שואל ומשיב (הגהות יד שאול יו"ד סי' ס"ט ס"ג) איז ער אויך שטארק מקפיד אויף שטיינזאלץ.[38]

הרר"מ: נישט אלץ איז עס דא צו באקומען, עפי"ר ניצט מען שטיינזאלץ דאהי.

רבינו: אונז האבן מיר איינגעפירט, אויך ביי די גסות, ביי די קאפ איז דא די צונג און די באקן, און נאך די שחיטה ווערט אפגעטיילט די קאפ פון די אנדערע חלקי הבהמה, מ'לייגט ארויף א נאמבער אויף די קאפ און אויף די בהמה, שפעטער מאכט מען די בדיקות, איין בהמה ווערט כשר און איין בהמה נישט, און מ'קוקט נאך די נאמבער בהמה וואם איז כשר און מ'נעמט יענע קאפ פאר כשר. נו, ווער לייגט ארויף די נאמבער אויפן קאפ? אין אמעריקא איבעראל לייגט דאם א גוי, איך האב איינגעפירט אז איד זאל דאם לייגן... ווייל ס'איז דאך א עכטע נאמנות, די קאפ דארף קומען פון די בהמה, ס'איז דא אויף דעם די צינג מיט די באקן, און ס'איז א דאורייתא, (וגוי אינו נאמן להתיר איסור תורה (ב"ק קיד:) ועי' סי' צ"ח ס"א). נו, זיך צו פארלאזן אויף א גוי ווייל ער איז מירתת, זיך צו פארלאזן אויפן יוצא ונכנס פון א איד (דמהני מישום מירתת, עי' סי' ס"ט סעי' י'), דאם איז א שוואכער היתר פאר א דאורייתא, האמיר איינגעפירט ביי אונז, אז ס'שטייט דארט א איד און ער מאכט דאם.[39]

ס'איז שוין שפעט.. מ'דארף גיין דאווענען מנחה.., אבער ב"ה ס'איז דא נאך אסאך זאכן וואם מ'האמיר איינגעפירט, ביי די עופות און ביי די גסות, ביי די בדיקות און ביי ניקור, די חלקים וואם מ'זאל נעמען און וואם נישט, ס'איז דא חלקים וואם קומט בכלל נישט ארײן אין אונזערע געשעפטן, אנדערע נעמען דאם יא, די חלקים וואם מ'דארף מנקר זיין נעמט מען בכלל נישט (וכמו שכתב הרמ"א (סי' ס"ד סעי' ז') שאין אנו בקיאין בדיני ניקור בהחלקים שצריך ניקור מדינא).

בקיצור ס'האט זיך אינגאנצן געטוישט ב"ה, און ס'האט זיך אביסל גערירט ביי אנדערע אויך לכבוד דעם....

הוציאו ממנו דוקא אותו הכח המסוגת להוצאת הדם, (ונדפס בקובץ המאור בברוקלין חודש תמוז תשי"ז) והזהיר להשתמש דוקא במלח טבעי אשר הקצבים משתמשים בו".

ועי' עוד בשו"ת ויען אברהם (להגאון רבי אברהם מאיר איזראעל זצ"ל אבד"ק הוניאד - ח"א, יו"ד סי' נ"ג, ס"ק ט"ו) וז"ל: "וכולם כאחד ענו ואמרו שח"ו למלוח בשום מין מלח אחר חוץ ממלח הטבעי יעיי"ש, וכן זכיתי לשמוע מפ"ק אדמו"ר הגאוה"ק מסאטמאר שליט"א (זי"ע) כמה פעמים, שפקפק מאוד על מה שמולחים במלח "דיימאנד" ושאר מיני מלח המיוצרים במדינתינו באופן מלאכתי, ואף שנעשים ממלח גמור וטבעי, מ"מ אופן ה"דיסטילזציא" מוציא ממנו כמה הרכבות וחלקים, ואין אתנו יודע איזה הרכב שיש בו הסגולה להוציא את הדם מן הבשר, ואולי שדוקא הרכב זה שמסירים ממנו, ואינו ראוי להוציא את הדם, עכת"ד".

37 וז"ל הג"ר שלמה קלוגער בתשובה הנ"ל: ע"ד אשר שאל במעשה שאירע בקהילתו שמולחו בשר במין הנקרא האלען וכו', והעיד על פי הנסיון שמלח בו בשר ונטף ממנו דם וציר כמו ממלח, והביא בשם מעשה טובים שגם הוא מין מלח וכן העיד בשם רופא מומחה, הנה ידידי ישתקע הדבר ולא יהיה נאמר, ועל זה נאמר אל תטוש תורת אמך כי בוודאי סתם מלח הנאמר בש"ס הוא מלח שלנו וכו', וה' הטוב יכפר בעדו וכו'.

38 כ"כ השואל ומשיב (הגהות יד שאול יו"ד סי' ס"ט ס"ג) דלא מהני מליחה במלח אחר כי מאן יימר שהמלח המעובד יש לו ג"כ את אותו הכח להוציא את הדם.

39 ונעתיק עוד משיחת רבינו הנ"ל בענין זה: - ... מ'שחט די בהמה, די בהמה באקומט נאמבער'ס, ביי א בהמה גייט דאס אזוי, עס איז דא די קאפ, וועז די בהמה לעבט איז עס נאך מחובר צו די בהמה, נאך די שחיטה וועדט די קאפ אפגעשניטן, און עס וועדט ארויף געלייגט א נאמבער אויפן קאפ אויף צוויי דריי פלעצער און אויף עטליכע זייטן פון די בהמה, שפעטער מאכט מען די בדיקת הריאה, און מ'זעהט צי די בהמה איז כשר, צי די ליגג איז כשר, מ'מאכט בדיקות פנים און בדיקות חוץ, אזוי גייט דאס ביי יעדע בהמה, עס גייט איינס צוויי דריי פיר, די קאפ באקומט א נאמבער, און די בהמה באקומט דעם זעלבן נאמבער, און שפעטער וועז מ'זעהט אז די בהמה איז כשר, ווייסט מען אז די קאפ איז אויך כשר, דארט ליגט א צינג, און די באקן, דאס איז היינט די באק פלייש וואס גייט היינט. טאמער וועט מען זיך טועה זיין און די קאפ איז פון א צווייטע בהמה, האט מען געגעבן טריפה צו עסן, די צווייטע בהמה קען זיין טריפה, מ'רעדט דאך פון א דאורייתא, מוז זיין אן אחריות'דיגער מענטש מיט א נאמנות וואס זאל קובע זיין די נומבער'ס.

נו, ווער לייגט ארויף דעם נאמבער אויף דעם קאפ, דער נאמבער פינעף, אויף די זייטן פון די בהמה מיטן קאפ?, א גוי?, אזוי איז אין אלע בתי שחיטות, א גוי לייגט דאס!, אן ארבעטער פון בית השחיטה, מ'פארלאזט זיך אז ס'איז דא א יוצא ונכנס, און ס'איז מירתת, ער ווייל טוהן זיין ארבייט און ווייל געפעלן פארן בעה"ב צו פארן מענעדזשער. ער האט דאך נישט קיין אנדערן, א גוי איז דאך נישט קיין נפקא מינה, אזוי איז איבעראל.

אונז האבן מיר איינגעפירט, עס שטייט א איד, און לייגט ארויף אויף די קאפ מיט די זייט דעם זעלבן נאמבער, נאמנות פאר א דאורייתא ווייל מיר נישט זיך דארפן פארלאזן אויף א היתר פון מירתת. נו, אז מ'דארף האבן צו דעם א איד, מיינט דאס אן עקסטערן מענטש, נאך א מענטש, דאס קאסט טאקע געלט, אבער מ'האט אן עקסטערן מענטש אויף דעם.

דומ"ץ בעלזא: יא, כשרות הבשר איז נישט קיין פשוטע זאך.

רבינו: מ'פארקויפט פלייש פאר ערליכע אידן מדקדקים בכשרות, און מ'זאגט אז ס'איז מהודרת, מוז עס טאקע זיין מהודרת.[40]

הרר"מ: מענטשן ווייסן נישט דעם באדייט פון שחיטה איז, וואם דאס נעמט אלס ארום. קיינער האלט דאך נישט מיט, מ'טוט נישט דערין, ווייסט מען בכלל נישט וואם דאס איז.

רבינו: איך האב אמאל געזאגט, ווען ס'איז אויסגעקומען צו רעדן אין דעם ענין, אז א שטיקל פלייש קען זיין די כשר'סטע זאך, און אז נישט קען זיין יעדע כזית א עקסטערע לאו דאורייתא.[41]

[מן הראוי לציין שאכן רבינו נעתר לבקשתם וביקר בבית השחיטה דקהל מחזיקי הדת ביום האחרון של הביקור במאנטשעסטער בגמר סדר הנסיעה, על אם הדרך לשדה התעופה, יחד עם הגאון הדומ"ץ בעלזא שליט"א, ונהנה מאוד מכל הסדרים והתיקונים שבבית השחיטה דשם]

ונתכבד רבינו לברך על היין

וביר כו רבינו: לחיים לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן אסאך הצלחה און סייעתא דשמיא, ס'זאל זיין הוראתו בקדושה מיט געזונט, און מיט אלעם גוטן.

דומ"ץ בעלזא: אמן, א יישר כח, און מ'האפ מיר אז דער רבי וועט קומען אי"ה צו די שחיטה, ס'וועט אונז זיין א חיזוק.

א' הנוכחים: דער דיין איז נאך אין די שלושים נאך די מאמע (א"ח אביו הגאון ר' יהודא גרינפעלד ז"ל דומ"ץ בעלזא אנטווערפן).

דומ"ץ בעלזא: דער רבי האט געקענט איר טאטע ר' חיים אלי' ביטמאן?

רבינו: יא אוודאי, א טייערער איד געווען, ר' חיים אלי' איז געווען אן איידעם ביי ר' אביגדור כהנא. ר' אביגדור איז געווען א תלמיד פונעם קדושת יו"ט.

דומ"ץ בעלזא: כ'האב נאך גוט געקענט ר' אביגדור אויך.

רבינו: צום סוף האט ער געוואוינט אין ארץ ישראל, אין בני ברק.[42]

ר' ירמי' קאהן פון קרית יואל איז אויך אן איידעם דארט.

דומ"ץ בעלזא: דער רבי האט נאך געלערנט ביי ר' חיים אלי'?

רבינו: איך האב נישט געלערנט ביי אים, אבער כ'געדענק אז ער איז געווען א מלמד יארן לאנג, ער איז געווען זייער א חשובער איד.

ער קומט אויך פון ארץ ישראל, ער האט דאך געוואוינט אין ירושלים.

דומ"ץ בעלזא: ער איז געווען א מלמד איבער זעכציג יאר.

ואמר רבינו: איר זאגט אז מ'איז אין די שלושים פון די מאמע, זאל עס יעצט זיין במקום ניחום אבלים,[43] המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים, מ'זאל נישט וויסן פון קיין צער נאר תמיד מיט שמחה.

והציג את א' מחתניו

ואמר: ער איז אן אייניקל פונעם נוה אחיעזר רב.

רבינו: אהה, ר' אברהם הערש וויים האט ער געהייסן, ער איז געווען דיין אין סאטמאר.[44]

דומ"ץ בעלזא: יא, ער איז געווען שטארק בידידות מיטן סאטמאר'ער רב ז"ל.

ואיחל רבינו לחיים ולכל הנאספים

וביר ך רבינו את הרה"ג ר' מנחם מאניש סימאן שליט"א: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה מיט סייעתא דשמיא, שלא יצא שום מכשול מתחת ידכם.

וליווה את רבינו החוצה ונפרדו לשלום ברוב ידידות

---

40 בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ה') כתב מה שאמר לו מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל שיש חילוק בין 'כשר'ע שחיטה' ל'היימישע שחיטה', והגדרת 'היימישע שחיטה' הוא רק כששוחטין ובודקין כל עוף במתינות.

41 עי' רמב"ם פירוש המשניות (מיר פ"ו מ"ד) נזיר שהיה שותה יין כל היום וכו' שבדיני שמים חייב על כל כזית אף בב"א, וכ"ה ברמב"ם פ"ה מהלכות נזירות ה"י. אמנם ע"ע ברמב"ם הלכות מאכ"א פי"ד ה"ז ובנו"כ שם, וידועים בזה דברי הר"ן (יומא פד.) בשם הראב"ד דמוטב שישחטו לחולה בשבת מלהאכילו נבלה, כי בנבלה יש לאו על כל כזית בפנ"ע, וכ"ה באו"ח סי' שכ"ח סי"ד ועי' מג"א שם סקי"ט, וע"ע מנחת חינוך (מצוה רצ"ח סק"ו), ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן קלה).

42 אחרי המלחמה הי' מנכבדי קהלתינו הק' וגבאי חברה משניות דקהלתינו בוומסב"ג, וזכה לעלות ברוב השנים עליית התן בראשית ביום שמח"ת אצל רביה"ק ז"ל, ובסוף ימיו קבע משכנו בארה"ק שחל"ח בשנת תשל"ה לפ"ק ומנו"כ בהר הזיתים בירושלים עיה"ק.

43 כמבואר בשו"ע יו"ד סי' שפ"ה ס"ב שהמוצא את חבירו אבל בתוך ל' יום מדבר עמו תנחומין ולאחר ל' יום אינו כן עיי"ש.

44 נולד בי"א באייר תרס"ב לפ"ק בעיירה בענדקאוויץ שבהונגריה להגאון ר' מנחם וויים ז"ל דומ"צ מונקאטש, אחיו של ה'אמרי יוסף'. נסמך להוראה על ידי סבו ועל ידי המהר"ש ענגיל מראדומישלא, הגאון רבי אברהם יוסף גרינוואלד אב"ד אונגוואר, הגאון רבי אליעזר דוד גרינוולד אב"ד סאטמאר ומביד"צ מונקאטש. כיהן כדומ"צ בעיר סאטמאר, ולאחר המלחמה עלה לארץ ישראל, וכיהן כרב הקהילה החרדית ביפו ובשנת ה'תשי"ד מונה לכהן כרבה הראשון של שכונת נוה אחיעזר, עד לפטירתו בשנת תשל"ט לפ"ק.

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' בנימין וויס ז"ל

בן ר' אלכסנדר משה ז"ל

נלב"ע י"ז מנחם אב

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנו

ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר אהרן יוסף וויס הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסדה ע"י כ"ק אדמו"ר הגה"ק
מהרי"ט זצוקללה"ה

בני ברק
תש"ך

בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעוינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעינינו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת אירוסי נכדו למזל טוב

הרב **מאיר אליעזר טייטלבוים** שליט"א

בן חדב"נ הגה"צ רבי **ברוך טייטלבוים** שליט"א

רב דבתי מדרשים "ויואל משה-ברך משה" בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו